

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
GÖÇ ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

EVLİLİK GÖÇÜ: NİĞDE ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

CAN DÜNDAR

GAZİANTEP
OCAK 2024

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
GÖÇ ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

EVİLİK GÖÇÜ: NİĞDE ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

CAN DÜNDAR

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Şenay LEYLA KUZU

GAZİANTEP
OCAK 2024

ÖZET

EVLİLİK GÖÇÜ: NİĞDE ÖRNEĞİ

DÜNDAR, Can

Yüksek Lisans Tezi, Kadın Çalışmaları ABD

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Şenay LEYLA KUZU

Ocak 2024

Bu çalışma, evlilik yoluyla Niğde şehrine göç etmiş olan kadınların göç deneyimlerini ve evlilik sonrası günlük hayatın ve ev içi çalışmanın değişimini anlamaya çalışmaktadır. Evli ve eşiyle ayrı kadınların tanıdıkları arasındaki dayanışma biçimleri açıklanmıştır. Çalışmada evlilik göçünün kırdan kente yahut kentten kente gerçekleşebildiği görülmektedir. Bunun için ise kentin itici ve çekici faktörleri tespit edilmiştir. Çalışma, nitel araştırma olarak belirlenmiştir ve nitel araştırmaların tekniklerinden olan anlatı yaklaşımından faydalanılmıştır. Elde edilen veriler ise tematik olarak analiz edilmiştir. Çalışmada 13 evli, 4 boşanmış, 2 eşi vefat etmiş ve 1 eşiyle ayrı yaşayan toplamda 20 kadınla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu kadınların 13'ü kırdan kente 7'si de kentten kente evlilik yoluyla göç etmişlerdir. Katılımcılara göç süreciyle alakalı, göç sonrası değişen sosyal yaşam, ev içi çalışma ve dayanışma biçimlerine dair sorular sorulmuştur. Elde edilen bulgular sonucunda, kırdan Niğde şehrine gerçekleşen göçün çekici faktörlerinin ve kır yaşamının ise itici faktörlerinin olduğu anlaşılmıştır. Bunlardan en önemlisi ise kadınların kır yaşamında ev içi çalışmaya ek olarak çiftlik işlerinde de çalışmaları olarak anlaşılmıştır. Buna karşılık evlilik yoluyla göç edilecek yerin belirlenmesine ise çoğunlukla erkeklerin karar verdiği; kadınların ise halihazırda ekonomik gelir elde edebildikleri bir işte çalışmaları ile göç yerine karar vermede rol oynayabildiği görülmüştür. Boşanmış kadınların ise özellikle boşanma süreçlerinde ekonomik yoksullukla baş başa kaldıkları ancak buna rağmen kentin çekici faktörlerinden dolayı eski yaşadıkları yere döneemedikleri anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Boşanma, Dayanışma, Ev İçi Emek, Evlilik Göçü, İç Göç

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Gaziantep Üniversitesi Göç Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

İmza:

Adı ve Soyadı: Can DÜNDAR

Öğrenci Numarası: 203201011009

Tezin Savunma Tarihi: 17.01.2024

ABSTRACT**MARRIAGE MIGRATION: A CASE STUDY OF NİĞDE**

DÜNDAR, Can

Master's Thesis, Women Studies

Advisor: Asst. Prof. Şenay LEYLA KUZU

January, 2024

This study aims to understand the migration experiences of women who have migrated to Niğde through marriage and to explore the changes in daily life and household work after marriage. The forms of solidarity among married women and those separated from their spouses are explained. The study reveals that marriage migration can occur from rural to urban or from one city to another. To achieve this, the push and pull factors of the town were identified. The research is determined as a qualitative study, and the narrative approach, one of the qualitative research techniques, was utilized. The collected data were analyzed thematically. The study conducted in-depth interviews with 20 women, including 13 married, four divorced, two widowed, and one living separately from her spouse. Thirteen of these women migrated from rural to urban areas, while seven migrated from one city to another through marriage. Participants were asked questions about the migration process, changes in social life after migration, household work, and forms of solidarity. As a result of the findings, it was understood that the migration from rural areas to the city of Niğde had attractive factors, while rural life had push factors. The most significant factor was women working in household chores and farm tasks in rural life. In contrast, it was observed that men mostly decided on the migration destination through marriage. At the same time, women could play a role in determining the migration destination by working in a job where they could already earn an income. Divorced women, on the other hand, were found to face economic poverty, especially during the divorce process. Still, despite this, they could not return to their previous residence due to the attractive factors of the city.

Keywords: Divorce, Solidarity, Household Labor, Marriage Migration, Internal Migration

ÖNSÖZ

Bu çalışma, evlilik göçü olgusunu ele alarak, evlilik göçü sonrası değişen ev içi çalışma ve sosyalleşme pratikleri üzerine derinlemesine bir inceleme sunmaktadır. Çalışmada, evlilik göçü ile kadınların göç deneyimlerini anlamak amacıyla çeşitli teorik yaklaşımlardan faydalanılmıştır. Çalışmanın evlilik göçü üzerine yapılan araştırmalara katkıda bulunacağını düşünüyorum.

Tez çalışmam sırasında görüş ve önerileriyle çalışmama yön veren değerli danışman hocam sayın Dr. Öğr. Üyesi Şenay LEYLA KUZU'ya, jürimde yer alan değerli hocalarım Doç. Dr. Mehmet Fatih GÜLOĞLU ve Doç. Dr. Mustafa DOĞANOĞLU'na; daima desteklerini esirgemeyen annem Özden ÇAPRAZ, babam Hacı DÜNDAR ve canım kardeşim Betül DÜNDAR'a, araştırma boyunca yardımını esirgemeyen sevgili Elif Adalet HİÇYILMAZ'a ve görüşme ricamı kırmayan tüm kadınlara saygı ve minnetlerimi sunarım.

Can DÜNDAR

Ocak, 2024

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	viii
GİRİŞ	1

BÖLÜM I

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	4
1. Problem Durumu	4
1.2. Araştırmanın Amacı	6
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	7
1.4. Araştırmanın Metodolojisi.....	8

BÖLÜM II

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	12
-------------------------------------	----

2.1. Göç Kavramı.....	12
2.2. Göç Türleri	15
2.3. Ravenstein'in Göç Kanunları	17
2.4. İtme ve Çekme Kuramı	19
2.5. Kesişen Fırsatlar Kuramı.....	20
2.6. İç Göç Kavramı.....	21
2.6.1. Fayda- Maliyet Yaklaşımı.....	21
2.6.2. İtici ve Çekici Güçler Yaklaşımı	22
2.6.3. Seçkinlik Yaklaşımı.....	23
2.7. Toplumsal Cinsiyet ve Kadın	24
2.8. Göçte Dezavantajlı Grup Olarak Kadın ve Kadın Göçü	28
2.9. Evlilik Göçü.....	30
2.9.1. Kadının Bağımlı veya Bağlantılı Göçü	36
2.10. Ücretsiz Ev İçi Emegi ve Kadının Rolü	36
2.10.1. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve İşbölümü Serüveni	37

BÖLÜM III

TÜRKİYE’NİN KENTLEŞME VE İÇ GÖÇ SÜRECİ.....	41
3.1. Kentleşme Süreci ve Türkiye’de İç Göç	41
3.1.1. Kentleşme, Türkiye’de Kentleşme ve İç Göç Tarihi	41
3.1.2. Türkiye’nin İç Göç Verileri ve Göç Sebepleri	46
3.2. Aile Olgusu ve İç Göçün Aile Üzerinde Etkileri	49
3.3. Niğde İli ve Göç Verileri.....	52

BÖLÜM IV

BULGULAR	55
4.1. Evlilik Göçü, Göçe Karar Süreci ve Göç Edilecek Yerin Belirlenmesi	55
4.2. Göç/ Evlilik Öncesi ve Sonrası Ücretsiz Ev İçi Emegi	59
4.2.1. Ev İçi Emek ve Sonradan Bekar Olmak	66
4.2.1.1. Boşanma Olgusu	66
4.2.1.2. Eş ile Ayrı Olmak ve Dönüşen Ev İçi Emek	68
4.3. Göç ve Sosyal Yaşam.....	71
4.3.1. Evlilik Sonrası Sosyal Yaşam	73
4.3.2. Eş ile Ayrılık Sonrası Sosyal Yaşam	76
4.4. Göç Sonrası Dayanışma ve Dayanışma Biçimleri	80
4.5. Evlilik Bitimi Sonrası Geriye Göç Mümkün Mü?	84
4.6. Ayrılık Sonrası Kadın Yoksulluğu.....	87
SONUÇ.....	90
KAYNAKÇA.....	95
EK A.1. YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI	105

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Kaynak ve Hedef Yer İçin Çeşitli Faktörler ve Engeller (Lee, 1966, s.50)..... 19

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	10
Tablo 2. Hanedeki İşlerden Genellikle Sorumlu Olan Kişiler, 2021 (TÜİK, 2022c).....	39
Tablo 3. Türkiye’de Sayım Yıllarına Göre Nüfus, Kent ve Kır Nüfusu (Özdemir, 2012, s.3); (TÜİK, 2016, 2021).....	44
Tablo 4. İller Arası Göç Eden Nüfus Oranı, 2007-2021 (TÜİK, 2022b).....	46
Tablo 5. Yaş Grubuna Göre İller Arası Göç Eden Nüfus Oranı, 2021 (TÜİK, 2022b)...	47
Tablo 6. Göç Etme Nedenine Göre İller Arası Göç Eden Nüfus Oranı, 2021 (TÜİK, 2022b).	47
Tablo 7. Cinsiyete Göre Göç Etme Nedeni Ve Göç Eden Nüfus Oranı, 2021 (TÜİK, 2022b).	48
Tablo 8. Niğde İli Nüfus Verileri, 2022, 2021, 2020, 2019, 2018, 2017 (TÜİK, 2023a, 2022a, 2021, 2020, 2019,2018).	52
Tablo 9. Göç Etme Nedenine Göre İllerin Aldığı Göç, Niğde, 2018-2022 (TÜİK, 2022a).	53
Tablo 10. Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2018-2022 (TÜİK, 2023b).	67
Tablo 11. Cinsiyete Göre Boşanma Nedenleri Oranı, 2021 (TÜİK, 2022c).....	67

GİRİŞ

¹Bu çalışmada, kadınların evlilik göçü ve evlilik göçü ile değişen ev içi çalışma ve sosyalleşme pratikleri ele alınmaktadır. Çalışmada evlilik göçü ile göç eden kadınların göçe dair deneyimleri; toplumsal cinsiyet hususu göz ardı edilmeden, aile ve kadın göçü çerçevesinde ele alınmıştır.

Evlilik göçü, evlenmek üzere olan çiftlerin yaşadıkları yerden başka bir yere göç etmesi anlamına gelmektedir (Filiyeva-Erkeç, 2017). Evlilik göçü literatürde çoğunlukla uluslararası göç bağlamında incelenmiştir. İç göç yoluyla evlilik göçü yapan bireylerin incelenmesi literatüre katkı bağlamında önemlidir. Evlilik göçünün Filiyeva-Erkeç'e (2017) göre itici çekici faktörlerden ziyade evlilik kurumunu oluşturacağı bireyle ayrı mekâna hareketi söz konusu olsa da Yılmaz'a (2009) göre itici ve çekici faktörlere ek olarak bir de iletici faktörler söz konusudur. Buna karşılık özellikle kırdan kente gerçekleşecek olan evlilik göçünde kent yaşamının kır yaşamından farklı imkanlar sunması önemli bir çekici faktördür. Bu imkanlar ise temelde daha iyi ekonomik gelir elde edebilmek iken ayrıca hastane, eğitim ve sosyal yaşam fırsatları da sunmaktadır. Buna karşılık kır yaşamında kentin sunduğu imkanların mevcut olmayışı, kır yaşamının uzmanlaşmadan çok işbölümüne dayanması gibi sebepler de itici faktör olarak görülebilmektedir. Evlilik, evlilik göçü için önemli bir çekici faktör de olabilmektedir. Evlilik göçü sonucunda birey daha iyi yaşam fırsatlarına ulaşabileceğinde evlilik sebebiyle gerçekleşen göçün çekici faktörü buradan anlaşılmaktadır.

Çalışmada, evlilik göçünün kadınlar açısından nasıl ve ne şartlarda gerçekleştiği, kadınların evlilik göçü öncesi ve sonrası yaşamlarının anlamlandırılması temel amaçtır. Bunun için ise öncelikle kadınları evlilik göçüne teşvik eden faktörlerin olup olmadığı

¹ Bu tez, Gaziantep Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'nun 26.05.2022 tarihli, 188798 sayılı kararıyla etik onay almıştır.

açıklanmaktadır. Daha sonra ise kadınların göç öncesi ve göç sonrası ev içi çalışmalarında ve günlük sosyalleşme pratiklerinde bir değişim olup olmadığı açıklanmaktadır. Bunun yanı sıra kadınların eşlerinden ayrı olmaları durumunda ve eski yaşadıkları yere dönmemeleri yahut dönememeleri sonucunda kente tutunmakta zorlanıp zorlanmadıkları açıklanmaktadır. Bunun için ise temelde kadınların ekonomik ve sosyal ilişkileri açıklanmaktadır. Ayrıca bu kadınların eşleriyle ayrılmaları sonrası değişen ev içi çalışmalarından da bahsedilmektedir.

Niğde iline kadınlar tarafından gerçekleşen evlilik göçüne odaklanan bu çalışma, dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde tezin metodolojisine değinilmiştir. Araştırmanın problem durumu detaylı olarak açıklanmıştır. Yine araştırmanın sınırlılıkları, amaçları, saha çalışması ile toplanan verilerin hangi yöntem ve teknikle toplandığı ve analiz edildiği açıklanmıştır. Katılımcılar hakkında demografik bilgilerden burada bahsedilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde göç olgusu ve çalışma için önemli kabul edilen kuramlar açıklanmıştır. Bu bölümde iç göç olgusu tanımlanmış, toplumsal cinsiyet konusu detaylandırılmış ve kadınlara özgü kabul edilen evlilik ve bağlantılı göç biçimlerinde literatürden detaylıca bahsedilmiştir. Yine bu bölümde göçün dezavantajlı gruplarından birisi olan kadınların, göçe dair deneyimleri ve literatürdeki çalışmalar açıklanmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde Türkiye’de kentleşme sürecinden bahsedilmiştir. Türkiye’nin kentleşme ve iç göç tarihi yine bu bölümde açıklanmış, Türkiye’nin iç göç verilerinden yararlanılarak göç sebepleri anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu bölümde aile olgusu tanımlanmış, iç göçün aile üzerindeki etkilerinden bahsedilmiştir. Son olarak bu bölümde çalışılan kentin göç verilerinden yararlanılmış ve kent merkezine gerçekleşen göçlerin sebepleri açıklanmıştır.

Tezin dördüncü ve son bölümünde, saha çalışmasının verilerinin analizine yer verilmiştir. İlk olarak göçe karar alma süreci anlaşılmaya çalışılmış, evlilik göçü öncesi ve sonrası ev içi emek karşılaştırmalı olarak açıklanmaya çalışılmıştır. Göç sonrası sosyal yaşam pratikleri yine bu bölümde ele alınmıştır. Yine bu bölümde göç sonrası dayanışma biçimleri açıklanmıştır. Son olarak bu bölümde evliliğin bitişi sonrası geriye göçün gerçekleşip gerçekleşmediği ve ayrılık sonrası kadın yoksulluğundan bahsedilmiştir. Saha

verilerinin toplanması için kent merkezine evlilik yoluyla göç etmiş 20 kadınla derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Sonuç bölümünde ise kuramsal çerçeve ile görüşmecilerin anlatıları analiz edilmiştir. Evlilik göçünün kadınlar açısından nasıl gerçekleştiği ve süreç genel boyutlarıyla anlaşılmaya çalışılmıştır.

BÖLÜM I

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1. Problem Durumu

Basitçe ifade edilecek olursa göç; insanlığın var oluşundan bu yana gerçekleşen bir yer değişimidir. Göç etmek bireylerin tekil yahut bir topluluk olarak gerçekleştirdiği, doğduğu yerden farklı bir yerde yaşama devam etmesidir. “*Nesnel olarak bakıldığında göçmen, doğduğu yerden başka bir ülkede, eyalette, ilde veya kentte yaşayan kişidir*” (Haas et al., 2022, s.29). Göç, çeşitli sebeplerle gerçekleşmektedir. Ekonomik krizler, doğal afetler, savaşlar, kişisel kararlar gibi çeşitli sebepler göç etmenin nedenlerindendir. “*Göç üzerine yapılan araştırmaların disiplinler arası bir karakteri bulunmaktadır: sosyoloji, antropoloji, siyaset bilimi, tarih, ekonomi, coğrafya, demografi, psikoloji, kültürel çalışmalar, hukuk, arkeoloji ve beşerî bilimlerin tümü konuyla ilgilidir*” (Haas et al., 2022, s.53). Göç çalışmalarının disiplinler arası bir alan oluşu, yapılan çalışmaların her disiplinin kendi çalışma yöntemlerine uygun olmasına sebep olmaktadır. Göç çalışmaları literatüründe de bu sebeple çeşitli eksiklikler mevcuttur. Kadınları merkeze alan çalışmaların daha sonra literatüre girmesi ile evlilik göçü yahut bağımlı göç konusunun araştırılması gereği buradan kaynaklanmaktadır.

Evlilik göçü konusu literatürde uluslararası göç bağlamında kısmen de olsa incelenmiş ancak iç göç olgusu ile birlikte evlilik göçü yeterince incelenmemiştir. Ayrıca evlilik göçü ile işgücü göçü arasında ilişki de literatürde yeterince yer alamamıştır. Nitekim Fan ve Li’ye (2001) göre de durum böyledir. Evlilik göçü ya da evlilik göçü ile işgücü göçü arasındaki ilişki literatürde göz ardı edilmiş, toplumsal cinsiyet konusuna da

dikkat edilmemiştir (Fan & Li, 2001). Bununla birlikte “*evliliğin yalnızca göçü tetikleyen bir yaşam olayı olmadığını, aynı zamanda kadınların daha elverişli yerlere taşınması için önemli bir araç olabileceğini ve evlilik ile işgücü göçünün birbiriyle karmaşık bir şekilde ilişkili olduğunu savunduk*” (Fan & Li, 2001, s.634). Buna göre evlilik göçü yalnızca evlilik dolayısıyla bir yer değiştirmeyi içermeyebilir, bu göç biçimi aynı zamanda çeşitli ekonomik göç hususlarını da içerisinde barındırabilir. Keza Kim’e (2010) göre de evlilik göçü yalnızca evlilik bağlamında bir göçü içermez. Evlilik göçünü uluslararası boyutta inceleyen Kim, gerçekleşen göçün seyahat isteği, aile baskısından kurtulma veya kariyerde ciddi başarısızlık yaşama gibi durumlardan da kaynaklanabileceğini belirtmiştir (Kim, 2010). Yine Kim’e (2010) göre uluslararası evlilik göçü sonrası kadınlar, göç etmemiş kadınlara göre daha fazla aile içi şiddete maruz kalabilmekte ve ayrıca göç sonrası kültürel engeller ve göçmen yasalarıyla karşılaşmaktadırlar.

Türkiye’de, Cumhuriyet’in kuruluşu ve özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası hızlıca sanayileşmeye gidilmiş ve buna uygun devlet politikaları üretilmiştir. Bununla birlikte de kırsal kesimde yaşanan tarımdaki köklü değişiklikler sonucunda kır nüfusu iç göç yoluyla şehirlere yönelmişlerdir (Yılmaz & Çitçi, 2011). Bu ise kentlerin ulaşım, sağlık ve eğitim gibi olanaklarla da kırdan daha avantajlı olmaları, iç göçün gerçekleşmesini hızlandırmıştır. İç göç sürecinde aile biçimi farklılaşmış ve kır yaşamında karşılaşılan geniş aile yerini çekirdek ailelere bırakmıştır. Geniş ailelerde genellikle evin en büyüğü evin yöneticisi konumundadır. Ev içi çalışma ve çiftçilik gibi işler evde yaşayan kişilerce paylaşılır. Çocuklar ise eğitimden ziyade gelir elde etmek amacıyla tarıma yahut meslek edinmeye yönlendirilirler (Genç & Kara, 2016). Kırdan kente göç sonucunda ise bireyselliğin bir sonucu olarak geniş aile, yerini çekirdek ailelere bırakmıştır. Çekirdek ailelerde geleneksel geniş ailelere göre bireysel anlamda özgürleşmeler olduğu vurgulanmıştır. (Engin, 2021). Her ne kadar bireysel manada özgürleşmeden bahsedilse de kente göç eden kadının kente adapte olması zor olmuştur. Bununla birlikte boşanma ve kadına karşı şiddet olayları artmıştır (Engin, 2021). İlkaracan ve İlkaracan’a (1999) göre göç nedenleri, göçe katılım, göçe uyum gibi konularda kadınlar ve erkekler arasında önemli farklar mevcuttur. Bu farkların temelinde ise kadın-erkek arasında kültürel toplumsal roller vardır. Kadınlar göç sürecinde genellikle anne ve eş gibi aile içerisindeki konumlarıyla tanımlanmaktadır. Bu yüzden de

kadınların göç deneyimlerini anlamlandırmak açısından, evlilik göçünün ülke içerisinde yaşanması sonrası kadınların karşılaştığı zorlukların anlaşılması gerekmektedir. Çalışmada kadınların evlilik göçü sonrası kendileri gibi göç etmiş diğer insanlarla aralarında farklı bir dayanışma biçiminin mevcut olup olmadığı anlaşılmalı çalışılacaktır. Ayrıca yine bu çalışmada göç sonrası geride kalanlar (akrabalar ve arkadaşlar) hakkında bilgi alınacak ve iletişim biçimleri hakkında fikir sahibi olunacaktır. Evlilik göçünü uluslararası göç bağlamında çalışmış olan Gelekçi'nin (2014) çalışmasına göre, göç sonrası geride kalan akrabalar ve arkadaşlarla iletişimleri devam eden kişi sayısı fazladır.

Evlilik göçü konusu literatürde yeterli ilgiyi görmemiştir. Buna karşın Filyeva-Erkeç'e (2017) göre, evlilik göçü konusu literatürde bağlantılı göç kapsamında ele alınmıştır. Buna göre evlilik göçü *“evlilik sonucu eşlerin bir araya gelmesi, evlenmek üzere olan bireylerin bir yerden başka bir yere hareketlerinin öne çıkması, dolayısıyla çiftlerin önceden yaşadıkları yerden farklı bir yere taşınmasıyla gerçekleşmektedir”* (Filyeva-Erkeç, 2017, s.22). Evlilik yoluyla göç etmenin çeşitli sebepleri mevcuttur. Örneğin, köylerde yaşayan kadınlar kentte yaşayan ve çalışan erkeklerle evlenerek köyü terk etmeleri ve aynı kapsam içerisinde kent hayatını tercih eden kadınların köylerden kurtulmak için evlilik göçünü bir kurtarıcı olarak görebilmektedir (Yılmaz, 2009). Bundan dolayı çalışmada kadınların evlilik yoluyla göç etme sebepleri de anlaşılmalı çalışılacaktır. Bu sayede de evlilik göçünün itici ve çekici faktörleri açıklanmaya çalışılacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Evlilik göçü, evlilik sonrasında evlenen kişilerin bulundukları yerden başka bir yere göç etmelerinden kaynaklanır. Kadının evlilik göçü üzerine yapılan bu çalışmada da kadınların evlilik göçü öncesi ve sonrası yaşamları üzerine çalışılacak, ayrıca ev içi çalışmada değişimler anlaşılmalı çalışılacaktır.

Kadının evlilik göçü üzerine yapılan bu çalışmada, göç öncesi hazırlık aşamaları ve göç kararı sonrası gerçekleşen göç süreci betimlenecektir. Evlilik göçünün kadınlar açısından itici ve çekici faktörleri anlaşılmalı çalışılacak ayrıca göç öncesi ve göç sonrası ev içi emek farkı araştırılacaktır. Evlilik göçü sonrası, kişinin sosyal hayatında ve günlük

hayatında yaşanan değişiklikler araştırılacak ve kadınların diğer göç etmiş bireylerle aralarında bir çeşit dayanışma biçiminin var olup olmadığı anlaşılmaya çalışılacaktır.

Araştırma için bir diğer husus ise, evlilik göçü sebebiyle göç etmiş ve sonrasında eşi ile bir şekilde ayrılmış (boşanma, vefat) ve eski yaşadığı yere geri dönmemiş kadınların, evliliğin bitimi sonrası eski yaşadıkları yere dönmeme sebepleri araştırılacaktır. Ayrıca bu kadınların halihazırda evli olan kadınlara karşılaştırıldığında ne gibi farklı dayanışma biçimleri olduğu da anlamlandırılmaya çalışılacaktır. Araştırmada yanıtı aranan sorular şunlardır:

- Kadınları evlilik göçüne teşvik eden çeşitli sebepler nelerdir?
- Kadınların göç öncesi ve göç sonrası ev içi emeklerinde değişim mevcut mudur?
- Bireyler kendileri gibi göç etmiş kişilerle aralarında bir çeşit bağ ve dayanışma olduğunu düşünmekte mi?
- Evlilik sebebiyle göç eden kadınların, göç öncesi ve göç sonrası günlük hayat ve sosyalleşme biçimlerinde değişim yaşanmakta mıdır?
- Evlilik sebebiyle göç eden kadınlar, ayrılık sonrası eski yaşadıkları yere dönmekte midir?
- Evlilik sebebiyle göç eden kadınların, eşlerinden ayrı olmaları durumunda ev işlerine ayırdıkları sürenin evli oldukları döneme göre değişimi mevcut mudur?

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma, evlilik göçü sebebiyle Niğde iline göç eden kadınlarla alakalıdır. Çalışma nitel araştırma amaçlı örnekleme yaklaşımının kartopu örneklemeden faydalanacağından, evlilik göçü sebebiyle kente göç eden kadınlarla görüşebilmek için halihazırda göç eden kadınların tanıdıkları vasıtasıyla görüşmeler gerçekleştirilebilmiştir. Kadınlar, görüşme sonunda tanıdıkları olduğunu beyan ettikleri taktirde, tanıdıklarıyla iletişime geçmeleri istenmiş ve görüşme talebine olumlu yanıtlar veren katılımcılarla görüşülmüştür. Araştırmacının “erkek” olmasından dolayı bazı kadınlar görüşmek

istememiş, bazı kadınlar ise görüşme esnasında sorulara yanıt vermek istememişlerdir. Çalışma, yarı-yapılandırılmış görüşme formu ve ses kaydı eşliğinde gerçekleştirilmiş. Birkaç katılımcı ise görüşme esnasında eşlerinin bundan memnun olmayacağını belirterek görüşmeden vazgeçmiştir. Görüşmeler genel olarak kadınların iş yerleri ve evlerinde yapılmıştır. Evlerde yapılan görüşmelerde bazı katılımcılar görüşmek istememiş ve araştırmacının erkek olması sebebiyle görüşmekten de çekindiklerini belirtmişlerdir. Bu katılımcılarla görüşmeler yapılamamıştır.

1.4. Araştırmanın Metodolojisi

Bu çalışmada, evlilik yoluyla göç etmiş kadınlar merkeze alınarak, kadın göçünün görünür kılınmasına fayda sağlamayı amaçlamaktadır. Araştırmanın deseni nitel çalışma olarak belirlenmiştir. Nitel araştırmalar tümevarıma uygun bir metottur. *“Nitel araştırmalarda araştırmacı, durumun yaşandığı yer ya da gruba katılır. Nitel araştırmacılar, belli bir konu ile ilgili araştırma yaparken o konunun ‘ne kadar’ ya da ‘ne kadar iyi’ olduğunu öğrenmekten çok daha geniş bir bakış açısı elde etmek isterler”* (Büyüköztürk vd., 2017, s.252). Nitel araştırmalar, bireyin davranış biçimlerini içerisinde bulunduğu topluma göre açıklamaya çalışmaktadır. Nitel çalışmalar bir tür gözlem ve anlatım süreçlerini içeren, betimlemeler şeklinde tanımlar yapan araştırma alanlarındandır.

Çalışmada kadınların evlilik yoluyla göç etmeleri, bağlantılı göç konusu ve göç sonrası gündelik yaşam gibi konuları anlamlandırmak, çözümlemek için; nitel araştırmaların “anlatı yaklaşımından” faydalanılmıştır. *“Anlatı bir yöntem olarak ele alındığında, bireylerin anlattıkları öykülerden ve yaşadıklarını ifade ettikleri deneyimlerinden başlar”* (Creswell, 2018, s.70). *“Anlatı araştırmaları, insanların bir konuyu veya duruma ilişkin deneyimlerini yaşamış oldukları hikayeler ile inceler”* (Büyüköztürk vd., 2017, s.23). Anlatı araştırmalarında veri toplama süreci temel olarak birincil ve ikincil kaynaklar, düzenli kayıtlar ve anlatılar şeklindedir. Anlatı çalışmaları bir tür tarih yazımı olarak da kabul edilebilmektedir. *“Tarihyazımı tarihsel araştırma yapma ya da tarihsel kanıtları derleme ve analiz etme yöntemidir. Tarihsel sosyoloji, tarihsel-karşılaştırmalı araştırmanın bir parçasıdır”* (Neuman, 2020, 761). Çalışmada ise

öncelik olarak katılımcıların anlatılarından yararlanılmış ve bireylerle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Nitel araştırmalarda bağlamlar önemsenmektedir. Araştırmada evlilik göçü hususu göz önünde bulundurularak toplumsal, zamansal, mekânsal, duygusal ve sosyokültürel bağlamlar oluşturulmaya çalışılmış; bu bağlamlar görüşmecilerin aktarımlarıyla çözümlenmiş ve betimlenmiştir. (Riessman, 2008'den akt. Creswell, 2018)'e göre anlatı çalışmalarının analizi; tematik, yapısal ve diyalogik/performans olarak gerçekleştirilir. Anlatı çalışmalarının analizi, katılımcının ifadeleri, bu ifadelerin ardında yatan gerçekliği yahut hikâyenin doğasını ve hikâyenin yönlendirilmesini içerir. Bu açıdan çalışmanın analizi tematik olarak yapılmıştır ve temalar bulgular başlıkları olarak belirlenmiştir.

Araştırma, nitel araştırmaların veri toplama süreçlerinden olan görüşme (yarı-yapılandırılmış mülakat) ve anlatılarla yapılandırılmıştır. Kadının evlilik göçünü merkeze alan araştırmada, anlatı çalışmalarının bir türü olan biyografik yaklaşımdan yararlanılmıştır. *“Biyografik çalışma bir araştırmacının başka birisinin yaşamındaki deneyimleri kaydettiği ve yazdığı anlatı araştırması türüdür”* (Cresswell, 2018, s.73).

Nitel çalışmalarda amaçlı örneklemlerin önemi büyüktür. Amaçlı örnekleme sayesinde evren örnekleme indirgenmektedir. Evrenin tamamen incelenmesi araştırmacı için hem maliyetli hem de zahmetli olmaktadır. Örnekleme sayesinde araştırmacı, evreni temsil ettiğini düşündüğü bir gruptan veriyi elde etmeye çalışır (Baltacı, 2018). Creswell (2021), nitel araştırmalarda amaçlı örnekleme yaklaşımında üç hususun önemli olduğunu belirtmektedir: *“Bu hususlar, çalışmaya kimlerin örneklem (veya mekanların) olarak seçileceğine, spesifik örnekleme stratejilerine ve çalışılacak örneklemin büyüklüğüne karar vermelidir”* (Creswell, 2021, s.157). Çalışmada ise örnekleme türü olarak “kartopu veya zincirleme” türünden yararlanılmıştır. Kartopu örnekleminde çalışılacak olan gruptan bir temas noktasıyla başlanır ve daha sonra katılımcının tavsiye ettiği diğer temas noktasıyla devam edilir. Böylece yeterli katılımcı sayısına ulaşılmış olunur (Erdoğan & Uyan-Semerci, 2021). Kartopu örneklemini, *“kişiden kişiye, kişiden de olaylara ulaşarak durumların tanımlanmasıyla bilgilerin zenginleştirilmesi”* (Creswell, 2021, s.160) anlamına gelmektedir. Ayrıca kartopu örneklemini, yapılan görüşmeler sonucunda;

görüşmeciler kazandığı güveni diğer görüşmecilere de taşıyabilmekte, bu sebeple de ret oranları düşmektedir (Erdoğan & Uyan-Semerci, 2021).

Çalışmada, evlilik göçü sebebi ile Niğde iline göç etmiş olan 20 kadın ile görüşülmüştür. Görüşmeciler 26 ile 57 yaş aralığındadır. Görüşmecilerin eğitim durumları ise; 6'sı ilkokul, 2'si ortaokul, 6'sı lise, 1'i ön lisans, 2'si lisans, 3'ü yüksek lisans mezunudur. Görüşmeci kadınlardan 5'i kamu görevlisi, 2'si gündelik temizlikçi, 1'i esnaf, 1'i bulaşıkçıdır ve 11'i ise herhangi bir işte çalışmamaktadır. Görüşmecilerin 14'ü evli, 4'ü boşanmış, 2'sinin eşi vefat etmiş ve 1'i eşiyle ayrı yaşamaktadır. Boşanmış olan kadınların 2'si gündelik temizlikçi, 1'i bulaşıkçıdır. Eşi vefat eden 2 görüşmeci ise çalışmamaktadır ve eşlerinden kalan emeklilik maaşlarıyla hayatlarını idame ettiklerini belirtmişlerdir. Eşiyle ayrı yaşayan katılımcı ise esnaftır. Çalışmada görüşülen 20 katılımcının 7'si kentten kente, 13'ü ise kırdan kente göç etmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Kod	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Medeni Durum	Çalışma Durumu	Çocuk Sayısı	Göç Biçimi
K1	Kadın	30	Lisans	Evli	İşaret dili eğitmeni	0	Kentten kente
K2	Kadın	46	Yüksek Lisans	Evli	Şube müdürü	4	Kentten kente
K3	Kadın	29	Yüksek Lisans	Evli	Memur	1	Kentten kente
K4	Kadın	50	Yüksek Lisans	Evli	Memur	1	Kentten kente
K5	Kadın	33	Lisans	Evli	Memur	0	Kentten kente
K6	Kadın	26	Lise	Evli	Çalışmıyor	0	Kırdan kente
K7	Kadın	27	Ön lisans	Evli	Çalışmıyor	1	Kentten kente
K8	Kadın	27	Lise	Evli	Çalışmıyor	1	Kırdan kente
K9	Kadın	30	Lise	Evli	Çalışmıyor	2	Kırdan kente

K10	Kadın	41	İlkokul	Evli	Çalışmıyor	4	Kırdan kente
K11	Kadın	37	Lise	Evli	Çalışmıyor	5	Kırdan kente
K12	Kadın	52	Lise	Evli	Çalışmıyor	2	Kentten kente
K13	Kadın	56	İlkokul	Evli	Çalışmıyor	4	Kırdan kente
K14	Kadın	48	Ortaokul	Boşanmış	Gündelik Temizlikçi	2	Kırdan kente
K15	Kadın	44	Ortaokul	Boşanmış	Gündelik Temizlikçi	3	Kırdan kente
K16	Kadın	57	İlkokul	Eşi vefat etmiş	Çalışmıyor	3	Kırdan kente
K17	Kadın	35	Lise	Ayrı yaşıyor	Esnaflık	2	Kırdan kente
K18	Kadın	49	İlkokul	Boşanmış	Bulaşıkçı	4	Kırdan kente
K19	Kadın	51	İlkokul	Eşi vefat etmiş	Çalışmıyor	4	Kırdan kente
K20	Kadın	45	İlkokul	Boşanmış	Çalışmıyor	3	Kırdan kente

BÖLÜM II

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Göç Kavramı

Uluslararası Göç Örgütü'ne (IOM) göre göç; *“uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmek. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir”* (IOM, 2009, s. 22). Ayrıca Türk Dil Kurumu'na (TDK) göre göç; *“ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret”* (TDK, 2019, s.954) anlamına gelmektedir. Göç kavramı her ne kadar son iki yüz yılın konusu olmuş bir alan olsa da göç etmek tarihin kendisi kadar eskidir. *“Britanya’da göçün yirminci yüzyılın bir olgusu olduğu düşünülse de, bu geçmişi yazılı tarihin ilk evrelerine ve ötesine giden bir süreçtir”* (Giddens, 2013, s.548). Göç kavramı; birey ya da bireyler toplamının çeşitli sebeplerden ötürü (savaş, ekonomik sebepler, bireysel kararlar vb.) yer değiştirmesi anlamına gelmektedir. Göç etmek, bireyin rasyonel kararı sonucu gerçekleşebilirken aynı zamanda çeşitli siyasi krizler veya doğal afetler sonucunda da gerçekleşebilmektedir. Bu açıdan göç kavramı bir bilim alanının salt araştırma nesnesi olmaktan çok multidisipliner bir niteliğe haizdir. Göçün çeşitli biçimleri mevcuttur. *“İnsanlar kol emeği ile çalışan işçi, yüksek donanımlı uzman, girişimci veya önceki göçmenlerin aile bireyleri olarak göç etmektedirler. Başlangıçtaki niyeti ister geçici ister kalıcı göç olsun, çoğu göçmen yerleşimci olur”* (Castells & Miller, 2008, s.7). Göçler, toplumların ekonomik ve demografik yapılarını değiştirebilir; toplumsal yapıların ise yeniden anlamlandırılmasına sebep olabilir. *“Metaların ve sermayenin dolaşımı neredeyse her zaman insan hareketliliğini de beraberinde getirmiştir. Ayrıca, gelişmiş taşımacılık olanakları ve basılı ve dijital medyanın yayılmasıyla kolaylaşan küresel*

kültürel değiş tokuş göçü teşvik etmektedir” (Castells & Miller, 2008, s.7). Castells ve Miller’e (2008) göre, yeni göç akımları gelişirken, belirli formlarla varlığını sürdürmektedir. Castells ve Miller belirli genel göç eğilimlerini ise “göçün küreselleşmesi”, “göçün hızlanması”, “göçün farklılaşması” ve “göçün kadınsallaşması” ve “göçün giderek siyasallaşması” olarak belirtmişlerdir (Castells & Miller, 2008, s. 12-14).

Göç kavramı mekâna göre ülkeler arasında yahut ülkenin içerisinde gerçekleşebilmektedir. Bireylerin sınırları aşarak ülkeler arasında göç etmesi “uluslararası göç” olarak tanımlanırken, ülke içerisinde gerçekleşmesi ise “iç göç” olarak tanımlanmaktadır. “Göç kavramı esasen iç ve dış göç olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İç göç bir ülkenin kendi sınırları içerisinde belli bir bölgeden bir başka bölgeye gerçekleştirilen göç hareketidir. Dış göçten ise bir ülkeden başka bir ülkeye yapılan göç anlaşılmalıdır” (Sağlam, 2006, s.34). Göç etmenin coğrafi olan kısmı iç ve dış göç olarak adlandırılırken; sosyal kısmı ise göçün karar verilmesi ile ilgilidir. Göçe karar verilmesi açısından göç, zorunlu göç ve gönüllü göç olarak ikiye ayrılmaktadır. “Zorunlu göç; savaş, iç kargaşa, siyasi çalkantı, devrim, terör, etnik azınlıkların kovulması, etno-dinsel ve topluluklar arası çatışma veya baskıcı devlet rejimlerinin yaptığı büyük çaplı insan hakları ihlalleri ‘mülteci hareketlerine’ yol açmaktadır” (Chatty, 2019, s.14). Siyasi kargaşalar ve devletler arası gerginliklerden ziyade zorunlu göç aynı zamanda yoksulluk, kıtlık gibi ekonomik nedenlerden ve doğal afetler gibi coğrafi sebeplerden de gerçekleşebilir. Buna karşılık gönüllü göç ise bireylerin kendi hayatları adına daha işlevsel olabileceğine inandığı yerlere gerçekleşmektedir. Beyin göçü gönüllü göçe örnek gösterilebilmektedir.

Son iki yüzyıldan bu yana, küreselleşmenin boyutunda yaşanan ivme, sanayileşme, emperyalizm ve dünya savaşları; göçün gerçekleşmesini hızlandırmıştır. Özellikle sanayileşme, kırdan kente göç artışını tetiklemiş, ayrıca sanayileşmiş ülkelere diğer ülkelerden de kitleler halinde göç edilmesine sebep olmuştur. “Kent bölgelerinde iş olanaklarının artması, kırsal alandaki hane bazında üretimin düşmesiyle birleşince kırdan kentte göç eğilimini teşvik etmiştir. Emek pazarındaki talep artışı, yurtdışından göçe yeni bir hız kazandırmıştır” (Giddens, 2013, s.549). Küreselleşmenin kazandığı ivme

ile birlikte küresel manada göç artışı yaşandığından, uluslararası göç kuramları gündeme gelmiştir. “Uluslararası göç hem çok dinamik, karmaşık ve çok boyutlu bir olgudur hem de sürekli devinim halindedir” (İhlamur-Öner & Şirin Öner, 2018, s.13).

Göç çalışmaları nispeten yeni olarak tanımlansa da esasen durum böyle değildir. Sözelimi sosyoloji biliminin kuruluş aşamasında, göç adı altında çalışmalar yapılmamış olsa da göç üzerine çözümlemeler yapılmıştır. İlk sosyologlar toplumun, sanayi devrimi ile birlikte farklılaşan yapısını betimlemeye çalışırken göç çalışmaları açısından önemli kuramlar ortaya atmışlardır. “Göçün neden olduğu toplumsal hareketlilik ve toplumsal değişimler; Comte, Marks ve Durkheim gibi ilk sosyologlardan itibaren, sosyologlar için her zaman en önemli ilgi alanlarından biri olmuştur” (Adıgüzel, 2022, s.11). İlk sosyologların toplumun var olan durumunu tanımlamak için kullandıkları kuramlar, aynı zamanda göç sosyolojisi için de önemli kuramlar olmuştur.

“Comte’un önce sosyal fizik, sonra sosyoloji adını verdiği bilim dalı, aslında endüstrileşme ile topraktan koparılan köylülerin kente gelmeleri ve bununla ortaya çıkan toplumsal kargaşaya bir çözüm bulma amacını taşıyordu. Durkheim’in organik dayanışması, kentleşme sonucu ortaya çıkan bir iş bölümünün sonucuydu” (Adıgüzel, 2022, s.11).

Göç çalışmaları açısından bir diğer önemli isim ise Ferdinand Tönnies’dir. Tönnies çalışmalarında toplum bilimine önemli katkılarda bulunmuştur. Bununla birlikte “genelde topluluk çalışmalarının kurucusu olarak düşünülen Ferdinand Tönnies kır-kent ilişkilerine ayrı bir önem vermiştir” (Tatlıdil, 1992, s.36). Tönnies çalışmasında “cemaat” ve “cemiyet” ayrımı yapmış, bu ayrım sayesinde ise topluluk duygusunu açıklayabilmek mümkün olmuştur. Cemaat yapısında, olağanüstü bir dayanışma mevcuttur. Buradan kır yaşamı ve geniş aileler anlaşılabilmektedir. Bununla birlikte cemaat yapısında menfaat tek bir amaca dayalıdır. Bireylerin ayrı ayrı menfaatlerinden ziyade cemaatin menfaati ön plandadır. Cemaat yapısında ciddi kültürel unsurlar göze çarpmaktadır. Cemaat yapısı sonuç olarak kır yaşamına örnek olarak verilebilir (Gezgin, 1998). Tönnies’in cemaat kavramına karşılık bahsettiği cemiyet yapısında ise cemaat ile cemiyet arasında ciddi yaşayış biçimi farkları mevcuttur. Buna göre cemiyet, bireysel ilişkilerin daha ön planda olduğu, topluluğun eski önemini yitirdiği, kişinin kendi menfaatini de düşündüğü bir topluluk biçimidir (Tatlıdil, 1992). Cemiyet yapısında birey artık kendi kararlarını daha fazla gözetebilir durumdadır ve eski kalabalık yaşam artık mevcut değildir. Buradan da

anlaşılacağı üzere cemiyet yapısı göç sonrası çekirdek aile yapısına benzetilebilir. Sanayi devrimi sonrası ortaya çıkan kentleşme ile kente göç sonrası oluşan yeni aile yapısı oluşmuş; kır yaşamındaki iş yeri ile evin kısa mesafesi artık o kadar da yakın olamamıştır.

2.2. Göç Türleri

Göç eylemi, çeşitli sebeplerin bireyin hayatına etki etmesiyle gerçekleşmektedir. Göçün gerçekleşme sebepleri ise çeşitli şekillerde açıklanabilmektedir. Göç temel olarak bireysel ya da belirli bir grup ile birlikte gerçekleşebilmektedir. Kişi göç kararını kendi isteği doğrultusunda alabilirken aynı zamanda ailenin veya bulunulan topluluğun ortak kararları doğrultusunda da göç gerçekleşebilmektedir. Bu açıdan göç bireysel ya da grupça gerçekleşebilmektedir. Göç, kişi ya da grubun kararına bağlı olsun ya da olmasın, göçü tetikleyen sebepler mevcuttur. Bu sebepler ise göçün zorunlu ya da gönüllü oluşu ile ilgilidir. Göç bir ülkeden diğer ülkeye dış göç olarak gerçekleşebilirken; bir ülkenin bir yerinden başka bir yerine iç göç olarak da gerçekleşebilmektedir.

Göç türlerini anlamlandırmak için Petersen, beş göç tipi tanımlamıştır. Bunlar: “*ilkel, zorlama -zoraki, yönlendirilen, serbest ve kitlesel göçler*” dir (Petersen, 1958’den akt. Çağlar, 2018, s.33). İlkel göç, adından da anlaşılacağı üzere, ilkel dönem kabilelerin temel gıda maddelerine erişebilmek umuduyla gerçekleştirdiği göçtür. Zorunlu veya zorlamalı göçte insanlar bulundukları bir yerden siyasi, hukuki, ekonomik, doğal afetler vb. nedenler sonucu yer değiştirmeye zorlanmaktadır. “*Örneğin, Yahudilerin Sovyet Rusya’dan ve Nazi Almanya’sından göç etmeleri, zorlamalı bir göçtür. Aynı şekilde, yerleşim yerleri baraj göl havzası altında kalmış olan köylülerin, göç etmek zorunda kalmaları ise zorunlu göç olarak değerlendirilebilir*” (Çağlar, 2018, s.33). Kontrollü-yönlendirilen göç ise bir ülkeden diğerine kontrollü gerçekleşen göç anlamına gelmektedir. Serbest göçler, bireyin kendi rasyonel kararına bağlı olan, kişinin isteği doğrultusunda yaptığı göçler anlamına gelmektedir. Kitlesel göç ise belirli bir topluluğun bir yerden (ülke- şehir) başka bir yere göç etmelerini içerir (Çağlar, 2008). Kitlesel göç son dönem dünyanın da aşına olduğu bir kavramdır.

Göç türleri, göçün süresine bağlı olarak geçici, uzun süreli ya da kalıcı göç olarak da tanımlanabilir. “*Belirli göç biçimlerini “geçici” ve “daimi” olarak etiketleme süreçleri*

doğası gereği kısmen politik ve ideolojiktir” (Haas et al., 2022, s.32). Göçün süre ölçütünün politik olma sebebi genellikle halkın göçle ilgili endişelerini yatıştırmaya çalışan hükümetlerin siyasi söylemleridir. Göçün süre ölçütü ister kısa ister uzun olsun göç, iç veya dış göç (uluslararası) olarak gerçekleşmektedir (Çağlar, 2018). İç göç ile uluslararası göç arasındaki ayrım, uluslararası göçün daha maliyetli oluşu, kültürel ve sosyal anlamda daha ciddi bir değişimi kapsaması; farklı bir iklim ve bürokratik sisteme sahip olması olarak anlatılabilir. Buna karşılık iç göç ile uluslararası göç işlevsel olarak ilişkili olabilir. Örneğin köyden kente yapılan iç göç sonrası kişilerin yurt dışına taşınma arzusu artabilir; buna karşılık uluslararası göç, iç göçe de sebep olabilir. Sözelimi uluslararası göç sonrası göçmenler kazançlarını göç etmeden önceki yer için muhafaza edebilirler ve yeterli kazanç sonrasında eski yaşadıkları yere geri dönebilirler (Haas et al., 2022).

Gönüllü ya da serbest göçler söz konusu olduğunda, çeşitli sebeplerle gerçekleşen göç türleri de mevcuttur. Bunlardan birisi ise işçi göçüdür. *“Ekonomik göç olarak da bilinen iş gücü göçü, göçün en önemli birincil nedenidir. İş gücü göçü için sıklıkla düşük ve yüksek vasıflı göçmenler arasında bir ayrım yapılmaktadır”* (Haas et al., 2022, s.36). İş gücü göçünün yüksek vasıflı olan kısmı beyin göçü olarak adlandırılırken, düşük vasıflı olan kısım ise işçi göçünü anlatır. *“Beyin göçü, iyi eğitim almış yetenekli işgücünün yetiştiği az gelişmiş bir ülkeden gelişmiş bir ülkeye göçüne denilmektedir”* (Koçak & Terzi, 2012, s.173). Beyin göçü genellikle az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru gerçekleşir. Buna karşılık işçi göçü: *“Yaşadıkları ülkede iş imkânı bulamayan ya da yaptığı işten herhangi bir nedenden dolayı (ekonomik ve sosyal tatminsizlik, fırsat eşitsizliği) başka ülkelere iş bulabilmek veya halihazırda bulunduğu işte çalışmak amacıyla giden göçmenlerin bu yer değiştirmeleri “işçi göçü” olarak tanımlanmaktadır”* (Yılmaz, 2014, s.1687). Buna karşılık işçi göçü iç göç biçimi olarak da gerçekleşebilmektedir. Ayrıca işçi göçünün süre ölçütlü ayrımı da mevcuttur. Mevsimlik göçler ve uluslararası göç kapsamında gerçekleşen ve geri dönüş sonrası refah seviyesini yükseltmeyi amaçlayan işçi göçleri bu süre ölçütlü ayrıma örnek gösterilebilir. Göçmen işçiler çeşitli gruplarla (aile vs.) göç ederler ve ikamet iznine hak kazanıp ayrıca vatandaşlık alabilecekleri, uzun süreli ya da kalıcı şekilde göç edebilirler. Buna karşılık göçmen işçiler göç ettikleri ülkelerde çalışma izni alarak belirli işlerde çalışmakta ve bu sebeple geçici

süreliğine de göç gerçekleştirmektedirler (Civan & Gökalp, 2011). Geçici süreliğine gerçekleştiği düşünülen işçi göçlerinin kalıcı olabildiği de bilinmektedir. Gerçekleşen göç sonrası birey çeşitli sebeplerle (aile birleşimi, ikinci kuşağın eğitimi vs.) göçü kalıcı hale getirebilmektedir (Karakaya, 2020).

İşçi göçünün iç göç esaslı gerçekleşen bölümü ise mevsimlik işçi göçü ve emek göçü olarak ikiye ayrılmaktadır. Mevsimlik göçler genel olarak çalışmak ya da tatil için yapılan göçlere denmektedir. Mevsimlik göçler yılın belirli zamanlarını kapsar ve bu zamanlar dışında kişiler eski yaşadıkları yere geri dönerler. Buna karşılık emek göçleri ise tayin veya işgücü gibi sebeplerden ötürü gerçekleşen göçlere denmektedir. *“Bu göçler, bir memurun işinde çalışabilmesi için ister gönüllü ister zorunlu olsun yapmaya mecbur olduğu göç çeşitlerindendir* (Koçak & Terzi, 2012, s.171).

2.3. Ravenstein’in Göç Kanunları

Esasen coğrafyacı olan Ravenstein, İngiliz nüfus istatistiklerini de göz önünde bulundurarak göç kanunları belirlemiştir. Ravenstein’in belirlediği yedi göç kanunu, 1885 yılından bu yana göç konusunun gelişiminde öncü olmuştur. Ravenstein’in 1885 yılında yayımladığı *Göç Kanunları (The Laws of Migration)* makalelerinde bu yedi göç kanununu şöyle açıklamıştır:

- 1- Göçmenlerin büyük bir kısmı çoğunlukla kısa bir mesafede göç ederler. Bunun sonucunda göç edilen yerde göç akımları gerçekleşir. Bu göç akımları ise ticaret ve sanayi merkezlerine yöneliktir (Ravenstein, 1885). *“Bir diğer ifadeyle, Ravenstein göç edilen merkezlerdeki iş imkanlarının çokluğunun o kentte yaşayan nüfusa oranının, göçün boyutunu belirlediğini ifade etmektedir.”* (Adıgüzel, 2022, s.25)
- 2- Ticaretin ve sanayinin gelişmesi ile kentin çevresinde ve kırsalda yaşayanlar hızla kente göç etti. Kente yapılan göçler sonucunda kırsala ise başka ülkelerden göçmenler yerleşti (Ravenstein, 1885). Ravenstein’e göre göçün bu boyutu, kademeli şekilde gerçekleşmektedir.

- 3- *“Dağılma süreci, emilimin tersidir ve benzer özellikler gösterir”* (Ravenstein, 1885, s.199).

“Ravenstein’a göre göç, kendi başına amaç olamaz, bireyler sadece göç etmek istedikleri için yer değiştirmezler. Göçmenler için amaç, kentte gelişen ekonomik ve ticari faaliyetin getirisinden pay almaktır. Kentin getirisinden pay alma isteği ya da daha iyi yaşama arzusu, yayılma sürecini desteklemektedir. Yeni ve hızlı bir şekilde gelişmekte olan sanayinin ihtiyaç duyduğu işgücü göçle karşılanmakta ve böylece gelen göç, kentsel sanayi merkezlerince emilmektedir.” (Çağlayan, 2006, s.70)

- 4- *“Her göç akımı, dengeleyici bir karşı göç akımı yaratır”* (Ravenstein, 1885, s.199). Ravenstein burada her göçün karşı bir göç akımı yaratacağını belirtir. Buna göre göç alan yerler aynı zamanda göç de verecektir.

- 5- *“Uzun mesafe kat eden göçmenler genelde büyük ticaret veya sanayi kentlerine göç etmektedir”* (Ravenstein, 1885, s.199).

- 6- *“Kentte yerleşik olanlar, kırsal kesimde yaşayanlara nazaran daha az göç etmektedirler”* (Ravenstein, 1885, s.199).

- 7- *“Kadınlar erkeklere göre daha fazla göçmenlerdir”* (Ravenstein, 1885, s.199).

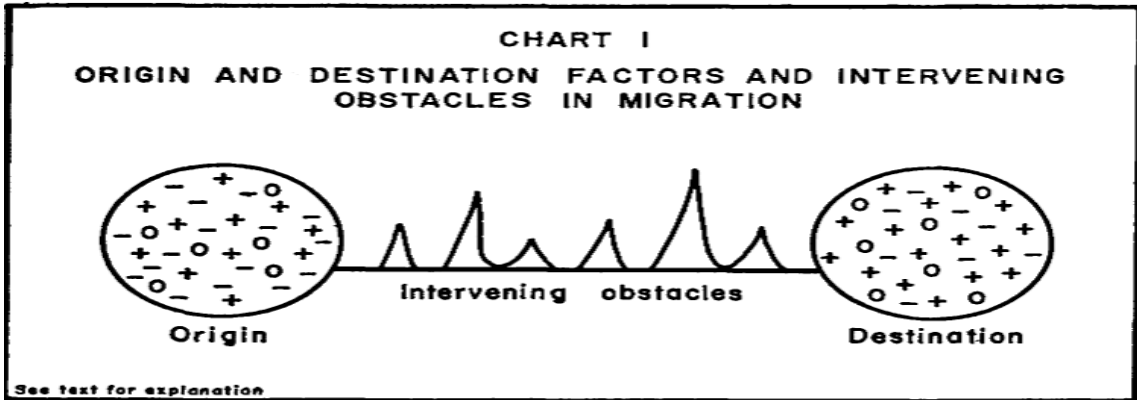
Ravenstein’in göç kanunları, göçü anlamlandırmak açısından değerlidir. 19 ve 20. yy. dünyasının özellikle Sanayi Devrimi etkisiyle küresel anlamda göçün arttığı bilinmektedir. Bu açıdan göç daha çok kısa mesafeler içerisinde gerçekleşmektedir ve temelde bir gelir elde etme kaygısı mevcuttur. Göçmenler, sanayi kentlerinin artışıyla birlikte kitleler halinde sanayi kentlerine göç etmişlerdir. Bunun sonucunda ise boşalan köylere diğer bölgelerden gelen göçmenler yerleşmiştir. Zaten sanayi kentlerinde yaşayan bireyler ise bu yeni istihdam olanaklarından yararlandıklarından, kırsalda yaşayanlara göre daha az göç etme eğilimindedirler. Burada önemli olan bir diğer husus ise kadınların, erkeklere kıyasla daha fazla göç etme eğiliminde oluşlarıdır. Kadınların, kırsalda aile içerisinde ücretsiz şekilde çalışmalarından dolayı, kentlere göç etmek istemeleri olağandır.

2.4. İtme ve Çekme Kuramı

İtme-çekme kuramı, 1966 yılında Everett Lee tarafından ortaya atılmıştır. Kuram temel olarak göç etmek ve etmemek arasındaki itici ve çekici faktörlerin göçü belirleyebileceğini belirtir. Lee 1966 yılında *Bir Göç Teorisi (A Theory of Migration)* adlı makalesinde itme-çekme kuramını açıklamış, kuramı açıklarken de Ravenstein'in göç kanunlarına atıfta bulunmuştur. “Lee yazdığı kuramda, göçmenden çok göçe odaklanmış, fakat göçmenin göz ardı edilmemesi gerekliliğini de kuramında belirtmiştir” (Çağlayan, 2006, s.72). Lee öncelikle göçün temel bağlamda itici ve çekici faktörlerini belirlemeye çalışmış ve bunun için de dört temel madde belirlemiştir. Bunlar:

- 1- “Menşei bölge ile ilgili faktörler
- 2- Göç edilecek bölge ile ilgili faktörler
- 3- Karşılaşılan engeller
- 4- Kişisel faktörler” (Lee, 1966, s.50).

Lee'nin belirttiği bu dört faktör, göçün gerçekleşmesinde var olan itici ve çekici faktörlerin anlamlandırılmasını içerir.

Şekil 1: Kaynak ve Hedef Yer İçin Çeşitli Faktörler ve Engeller (Lee, 1966, s.50)

Kurama göre hem kaynak hem de göç edilecek olan hedef yerde, çeşitli itici ve çeşitli faktörler vardır. Şekilde de görüleceği üzere göç, “+” olarak belirtilen çekici faktörler, “-” olarak belirtilen itici faktörler ve “0” olarak belirtilen nötr faktörler mevcuttur. Nötr faktörler kişinin göç edip etmemesinde kendisi açısından bir fark yaratmayacak faktörlere karşılık gelmektedir. Şeklin ortasında yer alan ve göç sürecinin

ortasında yer alan düz çizginin etrafında oluşan kıvrımlar ise göç esnasında yaşanan engelleri tanımlamaktadır. Göç kararını alacak olan birey ya da bireyler, öncelikle bulundukları yerde var olan olumlu ve olumsuz faktörleri değerlendirip, sonrasında göç edecekleri yerde var olan olumlu ve olumsuz faktörleri göz önünde bulundurarak göç kararını gerçekleştirip gerçekleştirilmeme konusuna karar vermektedirler. Göçün itici ve çekici faktörleri bireyler arasında değişiklikler içermektedir. Sözgelimi çocuk sahibi bir aile göç ederken eğitime önem verebilirken, çocuk sahibi olmayanlar eğitim konusunu göz ardı edebilir. Bu açıdan itme ve çekme faktörleri çok boyutlu ve karmaşıktır.

2.5. Kesişen Fırsatlar Kuramı

İtme-çekme kuramına benzer şekilde kesişen fırsatlar kuramı da göç süreci içerisindeki çeşitli imkanları tanımlamaktadır. Kuram, Stouffer tarafından 1940 yılında *Kesişen Fırsatlar: Hareketlilik ve Mesafe İle İlgili Bir Teori (Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility And Distance)* başlıklı makalesinde tanımlanmıştır. Kesişen fırsatlar kuramında mesafe ve istihdam olanakları kıymetlidir:

“Mesafe o kadar önemli bir faktördür ki, şimdiye kadarkinden çok daha detaylı şekilde araştırılması gereklidir. İnsanların iş bulmak için ‘neden’ belirli bir yere gittikleri, ‘neden’ belirli bir mağazadan alışveriş yaptıkları, ‘neden’ suç işlemek için belirli bir mahalleye gittikleri ya da ‘neden’ seçtikleri belirli eşlerle evlendikleri açıklanmaya çalışılmalıdır” (Stouffer, 1940, s.846).

Stouffer’e göre itme ve çekme kavramları, mesafeyi dikkate almadıkça verimli olması muhtemel değildir. Sözgelimi evlilik sebepli yaşanan göçün, bir ilin çeşitli köylerinden çoğunlukla o ilin merkezine gerçekleşiyor oluşu, ilin itici-çekici faktörleriyle birlikte, mesafe faktörüyle de yakından ilişkilidir. Göçün gerçekleşmesinde yaşanacak olumlu ve olumsuz faktörlerin tamamı, mesafenin önemsiz olduğu anlamına gelmemektedir. Göç için aşılacak mesafe önemlidir.

Stouffer’a göre çekici faktörlerin üzerinde durulmalıdır. *“Burada önerilen ve ampirik olarak incelenen teori, hareketlilik ile mesafe arasında zorunlu bir ilişki olmadığını varsaymaktır. Bunun yerine, Kesişen fırsatlar kuramını ortaya atmaktadır”*

(Stouffer, 1940, s.846). Buradan anlaşılacağı üzere hareketlilik ve mesafe arasında zorunlu bir karşılık olmayabilir, çekim etkileri ve mesafeler arası bir karşılık mevcuttur.

Kurama göre belirli bir mesafeye göç edecek olan bireylerin, öncelikli olarak iş imkanlarını değerlendirdiği ve iş imkanlarının çokluğu ve mesafesi ile bağlantılı olarak göç kararı alındığıdır. Göç sonrası mesafenin önemli olması ise, göç edilen yer ile göç edilecek yer arasında çeşitli bağların var olması ve bu bağlar ile yakınlığın kaybolmaması amacı taşımaktadır. Sözelimi evlilik sebebiyle göç eden çiftler, göç edecekleri yere karar verirken öncelikle iş imkanlarına odaklanmakta ve bu iş imkanlarıyla birlikte ailelerinden de uzaklaşmak istemeyebilirler.

2.6. İç Göç Kavramı

İç göç, bir ülkenin belirli bölgelerinden farklı bölgelerine gerçekleşen göç biçimidir. *“İç göç bir ülkenin kendi sınırları içerisinde belirli bir bölgeden bir başka bölgeye gerçekleştirilen göç hareketidir”* (Sağlam, 2006, s.34). İç göçlerin esas nedeni, ülkenin çeşitli yerlerinde sosyo-ekonomik farklılıkların oluşmasına neden olur. Bu da refahın çeşitli bölgelere dağılmasıyla yakından ilişkilidir ve bunun sonucunda da bölgeler arasında gelişme farkı ortaya çıkar (Gürsoy, 2019). Göç olgusunun gerçekleşmesinde sosyo-ekonomik etkenler bu nedenle önemlidir. Bireyler göç kararı alırken itici-çekici faktörleri değerlendirmektedirler ve ekonomik refah önemli bir çekici faktördür.

İç göç olgusu tıpkı uluslararası göç olgusu gibi karmaşık ve çeşitli göç etme sebeplerini barındıran bir gerçekliktir. İç göç olgusu literatürde çeşitli kuramlarla açıklanmaktadır. Bunlar; “fayda- maliyet yaklaşımı”, “itici ve çekici güçler yaklaşımı” ve “seçkinlik yaklaşımı” olarak tanımlanmaktadır (Çelik, 2005). İç göç olgusu bu üç teori çerçevesinde açıklanacaktır.

2.6.1. Fayda- Maliyet Yaklaşımı

İç göçün Fayda-Maliyet Yaklaşımı, göçmenlerin yapacakları yatırımlar ile bu yatırımlar sonucu gerçekleşecek olan kazançların değerlendirilerek göçün gerçekleştiğini belirtir. *“Beşerî Sermaye, insanlara bilgi ve beceri kazanmak için yapılan eğitim ve sağlık gibi*

harcamaları ifade eder. Emek hareketliliği de bu kavram içerisinde incelenir” (Çelik, 2005, s.168). Beşerî sermaye kavramı Schultz’un 1961 yılında yayımladığı *İnsan Sermayesi Yatırımı (Investment in Human Capital)* adlı makalesi ile temellendirilmiştir. Buna göre tüketim için yapılan yatırımlar aynı zamanda beşerî sermayeye yapılan yatırımdır. *“Daha iyi iş fırsatlarından yararlanmak için eğitim, sağlık ve iç göç için doğrudan harcamalar bunun açık bir örneğidir”* (Schultz, 1961, s.1). Tüketim için yapılacak olan bu harcamalar ise iç göçü şu şekilde açıklar: eğitim, sağlık ve daha iyi çalışma fırsatı göç etmenin fayda kısmını anımsatırken; maliyet kısmı ise yapılacak olan yatırımlar ve göç için gereken sermayeyle alakalıdır. Şayet fayda, maliyetten daha fazla ise göç gerçekleşmektedir. Gerçekleşen iç göç ise fayda olarak nitelendirilebilecek, kişisel kazanç ve imkanların daha çok olduğu bölgelere doğru gerçekleşecektir. Buna karşılık bölgelerin gelişmelerini sağlamak için yine iç göçe ihtiyaç duyulmaktadır. *“Ekonomik büyüme, iş fırsatlarını değerlendirmek için çok sayıda işçinin iç göçünü gerektirmektedir”* (Schultz, 1961, s.4). Fayda-maliyet yaklaşımının Neo-Klasik görüşü ise iç göçün rasyonel bir karara bağlı olduğunu ve bireylerin maksimum geliri elde edebileceği yerlere göç ettiğini belirtir. *“Neo-Klasikler, göç kararının, beklenen gelir farklılıklarına bağlı bir modelini geliştirir. Beklenen gelir farklılıkları; göçmenin bir iş bulmasına bağlı olarak, elde edebileceği kentsel gelir ile kırsal gelir arasındaki farktır”* (Çelik, 2005, s.171). Çalışmada ise evlilik göçü yoluyla kentin kırsal bölgelerinden merkeze gelen kadınların fayda-maliyet üzerine köy ile kent arasında tanımladıkları temel farklar anlaşılmaya çalışılacaktır.

2.6.2. İtici ve Çekici Güçler Yaklaşımı

İtici ve çekici güçler yaklaşımı, göçün gerçekleştirileceği bölgedeki itici faktörler ile göçün gerçekleştiği bölgedeki çekici faktörleri açıklamaya çalışır. Yaklaşım, Ravenstein’in *Göç Kanunları* makalelerinde belirttiği üzere, ticaret ve sanayileşmenin gelişimi ile kent ve kent çevresine kırdan yoğun bir göç süreci başlamıştır. (Ravenstein, 1885). Ravenstein’e atıfta bulunarak göç etmenin itici ve çekici faktörlerini belirleyen Lee ise yaklaşıma katkıda bulunmuştur. Lee, 1966 yılında yayımladığı *Bir Göç Teorisi* “A

Theory of Migration” adlı çalışmasında: menşei bölge ile göç edilecek hedef bölge arasında itici ve çekici faktörlerin değerlendirildiğini belirtmiştir (Lee, 1966).

İç göçün itici ve çekici güçler yaklaşımı açısından anlamlandırılması ise kırdan kente göçü anlamak açısından önemlidir. Bireyler az gelişmiş kır bölgelerinden daha çok gelişmiş olan kent bölgelerine daha iyi iş fırsatları, eğitim ve sağlık gibi etkenleri göz önünde bulundurarak göç etmektedirler. Bu faktörler ise göç için çekici faktörler olarak adlandırılabilir. Bölgedeki itici faktörler ise “*tarımsal toprağın yetersizliği ve toprağın eşitsiz dağılımı, tarımdaki makineleşme sonucu ortaya çıkan işsizlik ve belli bölgelerdeki arazi olaylar sayılabilir*” (Çelik, 2005, s.175) şeklindedir.

Araştırma da kentten kente göç eden kadınlar açısından kentin ekonomik ve sosyal alanda çekici faktör olabileceği görülebilecektir. Buna karşılık kırdan kente göç eden kadınlar için ise bunlara ek olarak çiftlik işlerinin kent hayatında olmaması da önemli bir çekici faktör olabilecektir. Kadınların çocukları açısından kentin sunduğu eğitim olanağı ve kır yaşamına kıyasla daha ulaşılabilir ve çeşitlilik olan alışveriş imkânı yine kentin çekici faktörlerinden olabilmektedir.

2.6.3. Seçkinlik Yaklaşımı

Seçkinlik yaklaşımı, göç eden bireyler ile göç etmeyen bireyler arasında çeşitli farklılıkların olduğunu belirtir. “*Bir topluluktan göçenlerle göçmeyenler arasında eğitim, yaş, cinsiyet, medeni durum gibi unsurlar bakımından fark vardır*” (Çelik, 2005, s.179). Bireyin eğitim seviyesi yahut nitelikleri göç kararının verilmesi açısından önemlidir. Eğitim seviyesi ile birlikte bireyler farklı kazançlar yahut yaşam fırsatlarını değerlendirerek göç etme eğiliminde olabileceklerdir. Eğitim seviyesine göre kırdan kente göç eğiliminde farklar vardır. “*En belirgin olanı, ilköğretim sonrası eğitim almış kişilerin kentlere gitme eğilimlerinin yüksek olmasıdır*” (Speare & Harris, 1986, s.241). Kır ve kent arasında eğitim getirisinin farkları vardır. Kentlerde eğitilmiş kişiler kıra kıyasla daha yüksek gelirli işler bulabilmektedirler. (Çelik, 2002). Göçün gerçekleşmesinde yaşın da önemi mevcuttur. Her bir yaş grubunun çeşitli beklentileri ve yaşayış biçimleri mevcuttur. Birey göç etme kararı alırken yaş etkenini ve göç edeceği yerdeki beklentilerini değerlendirebilmektedir.

Göç için cinsiyet unsuru, erkek ve kadınların göç etme sebepleri ile ilgilenmektedir. Cinsiyet unsuru, çalışmanın da temel amacı olan evlilik göçüyle de alakalıdır. “*Kente daha önce göç etmiş bekar erkekler, iş bularak iş bularak aile kurma aşamasına gelince, kadın göçüne kaynaklık eder*” (Çelik, 2005, s.181-182). Yakar ve Yazıcı’ya (2009) göre, yaş etkeni ile birlikte medeni durum ve cinsiyet etkeni de önemlidir. Buna göre birey öncelikle eğitim için göç etmekte, sonrasında iş ve evlilik gibi sebeplerle göç yaşanmaktadır (Yakar & Yazıcı, 2009). Her ne kadar cinsiyet seçkinliği, başlangıçta çoğunlukla erkeklerden oluşsa da zamanla bu değişmektedir. 1970 sonrası yaşanan iç göçlerde göç eden kadın oranı artmıştır. Ancak kadınların özellikle kırdan kente göç etmelerinin önemli sebeplerinden birisi evlilik göçüdür. Bunun haricinde ise kadınlar çoğunlukla aileleri ile göç etmektedirler (Çelik, 2002).

2.7. Toplumsal Cinsiyet ve Kadın

Bağlamsal açıdan, toplumsal cinsiyet ve cinsiyet kavramları çoğu kez karıştırılmaktadır. Her ne kadar iki kavram çeşitli karışıklıkları içerse de temel olarak ayrı anlamlar içerirler. Cinsiyet biyolojiktir ve çoğu insan biyolojik olarak erkek veya dişidir. Toplumsal cinsiyet ise toplumsaldır ve şunlardan oluşur:

1. “*Hangi davranış ve tutumların erkek ve dişi bireylere uygun olduğuyla ilgili toplumsal beklentiler ve varsayımlar...*
2. *Bireylerin bu toplumsal beklentilerin etkisi altında geliştirme eğiliminde oldukları psikolojik tutumlar ve kendilerini kavrayış biçimleri...*” (Stone, 2019, s.53).

Bu açıdan bakıldığında cinsiyet kavramı biyolojik bir anlam içermekte olup, kadın ve erkek olmayı içerir. Toplumsal cinsiyet kavramı ise biyolojik manada cinsiyete sahip bireylerin davranış ve yaşayış biçimlerini belirler. Erkek ve kadın bireylere göre belirlenmiş çeşitli toplumsal beklentiler ve davranış örüntüleri mevcuttur. Birey hangi beklentileri ve örüntüleri sahiplenmiş ise, bir bakımdan o açıdan cinsiyetlendirilir. “*Eğer bir kişi, dişi (veya erkek) bireylere uygun görülen toplumsal beklentileri karşılıyorsa o kişi dişildir (veya erildir)*” (Stone, 2019, s.54). Rol ise bireylerin nasıl davranması

gerektiği ile ilgili temel anlamları içerisinde barındırır. Çeşitli zaman ve mekanlara göre belirlenmiş olan davranış örüntüleri, tahakküm kurduğu bireyin rol kavramını içselleştirmesine, yeniden üretmesine ve sahnelemesine sebep olmaktadır. Birey bu sayede rol alanı içerisinde kendisi için belirlenmiş çeşitli kalıpları sahiplenir ve taklit eder. Toplumsal cinsiyetin bireye zuhur edişi henüz çocukken başlar.

Toplumsal cinsiyet konusunun tartışılmaya başlanması ve eleştirel bir alana doğru çekilmesi, feminizm tarihi kadar eskidir. Böylelikle toplumsal cinsiyet kavramını tanımlarken, feminizmden de bahsetmek gerekmektedir.

Feminizm, çıkış noktası tam belirli olmayan bir süreçtir. *“Kimileri bu kavramın, Latince ‘femina’ yani dişi, kadın kelimesinden türediğini savunurken, diğerleri feminizmi sadece diğer 19. yüzyıl ideolojik ‘izm’ler gibi değerlendiriyordu”* (Notz, 2018, s.9). Feminizm esas itibariyle, kadının tarih boyunca ikincil konumda oluşu ve bu ikincil konumun dezavantajlarının ciddi oluşu sonrası ortaya çıkmıştır. Feminizmin ilk kez tartışılmaya başlandığı yer 17. yüzyıl İngiltere’sidir. Bu dönem aynı zamanda İngiltere iç savaşı sonrası monarşi konusunda tartışmaların yaşandığı dönemdir.

“17. yüzyılın İngiliz feminist düşünürleri o dönemin devrimci burjuvazisinin görüşlerini kadınlara uyarladılar. Kadınların düşünsel yeteneklerinin erkeklerden farklı olmadığını ancak eğitim tarzlarının onları ev içinde hizmet etmeye koşullandığını ve bu nedenle felsefe, bilim ve sanatla uğraşmadıklarını tespit ettiler. Kadınların da erkeklerle birlikte laik ve genel eğitimden yararlanarak aile dışında hizmet edebilmelerini savundular” (Yörük, 2009, s.64).

İngiltere’den sonra kitlesel şekilde yaygınlaşan feminizm, modernizm ile birlikte kıta Avrupası’nda da tartışılmaya başlandı. 18. yüzyıldan günümüze gelirken feminizm, çeşitli yaklaşımlarla cinsiyetler arası eşitsizliğin nedenleri hakkında çeşitli görüşlerle kuramların temelini oluşturmaya başladı. Bu yaklaşımlardan ilki liberal feminizmdir. Buna göre Fransız Devrimi ve Amerikan İç Savaşı’nda kadınlar etkin bir biçimde rol almış, buna rağmen devrim sonrası toplum inşasında kadınlar göz ardı edilmiştir. Kadınlar bu ayrımcı patriyarkal alan içerisinde belirgin bir şekilde var olmalarına rağmen, erkek toplumca yoklarmış gibi davranışları sonucunda çeşitli hak arayışlarına girişmişleridir. *“Liberal feminizm, liberalizmin temel ilkelerinden yola çıkarak anlaşılabilir. İnsana ve bireye önem veren liberalizmin feminist versiyonunda, kadının da erkek gibi bir “insan” olmasından yola çıkılmaktadır. Dolayısıyla insana verilen önem ve bireysel haklar*

geliştikçe, kadınların durumlarının da düzeleceğine inanılmaktadır” (Altınbaş, 2006, s.24). Liberal feminizmde esas gaye, kadının var oluş alanının ev içi ve ev içinin getirdiği temel işler olmadığı; kadının erkekler gibi toplumsal alanda da var olabileceği, oy kullanıp kendi geleceklerini belirleyebilme haklarının olduğudur. Liberal feminizmde kadın annelik ve eş olmanın getirdiği sorumlulukları kabul etmişler, bununla birlikte bir eşitlik alanı yaratılması gerektiği üzerinde durmuşlardır. Temelde oy verme talebi ile başlayan liberal feminist mücadelenin zamanla talepleri artmaya başlamıştır. Erkekler gibi eğitim alma hakkı, kadının doğum ve kürtaj hakkının da kadının kendisinde bulunması gerektiğini ifade etmişlerdir (Altınbaş, 2006). Ayrıca liberal feministler, erkeklerle aynı haklara sahip olmanın sonucunda ayrımcılığa maruz kalmaya devam ettiklerini belirterek piyasanın da denetlenebilir olması gerektiğini belirtmişlerdir. Kamusal alanda kadınların ayrımcılığa maruz kalmamasını sağlayacak toplumsal değişimin temel unsuru da eğitimidir. (Dikici, 2016).

Bir diğer feminist yaklaşım ise sosyalist feminizmdir. *“Sosyalist feminizm, 1960’lı yılların sonunda 1970’li yılların başlarında kadınların ikincil konumunun tek bir sistemle açıklanmayacak kadar kapsamlı olduğunu öne sürmesiyle ortaya çıkmıştır”* (Özdemir, 2017, s.399). *“Sosyalist feminizmin kökenleri Marksist feminizmin içindedir. Marksist feminizm ise Karl Marx ve Friedrich Engels’in bilimsel sosyalizm olarak adlandırdıkları öğretinin klasik temelleri olarak görülen kimi kitaplarından türemiştir”* (Yörük, 2009, s.67). Marksizmin emek üzerine yoğun tartışmaları, Engels’in ise ailenin kökeni üzerine yazısı, kadınların dikkatini çekmiştir. Emek ve yabancılaşma tartışmaları, tarihin bir bölümünde anaerkil toplumun varlığı ve özel mülkiyetin ortaya çıkıp yaygınlaşması, kadının ikincilleştirilmesinde önemli bir paya sahiptir. Sosyalist feminizm ise kadının metalaştırılıp yabancılaştığını ve kadının da bir sınıf olduğunu, bu sınıfın bir sınıf bilincine erişip erkek egemenliğe karşı durmaları gerektiğini belirtmişlerdir. *“Sosyalist feminizm, Marksist kategorilerin temelinde ve radikal feminizmin eleştirileri ışığında şekillenmiştir. Karl Marks ve Friedrich Engels’in teorilerinde somutlaşan Marksizm, ‘maddeci determinizm’, ‘ideoloji’, ‘sınıf bilinci’, ‘emek’, ‘yabancılaşmış emek’, ‘praksis’ gibi kavramlarla, feminist teoriye ve feminist harekete önemli açılımlar getirmiştir”* (Çakır, 2008 s.185). Sosyalist feminizme göre kapitalist sistem ile kadın ev içerisinde hapsedilmiş ve ev içi çalışma ve çocuk bakımı gibi meseleleri üstlenmiş, erkek ise ekonomik bir güç

olarak ücretli işlerde çalışması sonrası yeni iktidar ilişkileri ortaya çıkmıştır (Özdemir, 2017). Bununla birlikte sosyalist feminizm, Marksizm'in cinsiyetler arası eşitsizliği önemsemediğini belirterek Marksizm'in cinsiyetler arasındaki ilişkileri olağan olarak kabul ettiğini iddia etmiştir (Çakır, 2008).

Bir diğer feminist yaklaşım ise radikal feminizmdir. “*Radikal feministler kadının ezilmesinin sebebini, ataerkillik, ataerkil aile, hatta ataerkil kapitalizm olarak sıralamaktadırlar*” (Atan, 2015, s.8). Radikal feministler, cinsiyetler arası farklılıkların çatışmayı yarattığını ileri sürmektedirler. Bu çatışmanın ana kaynağı ise ataerkilliktir. “*Erkek iktidarını ifade eden ataerkil sistem dendiğinde yalnızca kadın emeği değil, aynı zamanda kadın cinselliğinin, bedeninin ve doğurganlığının denetlendiği bir toplumsal sistem ifade edilmektedir*” (Atan, 2015, s.8-9). Ataerkil sistem, kadını bir nevi erkeğin mülkiyeti haline getirmiş ve bu mülk halini ise sadece kendi çıkarları doğrultusunda kullanır haldedir. Kadının ev içerisindeki yaşamı ve çocuk doğurması bu sistemin devamı için önemlidir. Anlatılarda da görüleceği üzere tarih boyunca kadın bir şekilde ötelenmiş/ ötekileştirilmiştir. Bu açıdan kadın gündelik ve toplumsal hayatta da söz sahibi olamamıştır. Kadının bu ikincil konumu neticesinde kendi yaşam alanında dahil söz sahibi olması engellenmiştir.

Tarihsel olarak bakıldığında göç üzerine yapılan araştırmalar her iki cinsiyet üzerine odaklanmak yerine çoğunlukla erkek merkezli bir tavır sergilemişlerdir. “*Kadınlar göç sürecinin hep merkezinde olmalarına rağmen göç yazınında ihmal edilmiş olup son yıllarda yapılan çalışmalarda ağırlıklı olarak yer almaya başlamışlardır*” (Küçük, 2022, s.34). “*Göçmen kadınlara karşı artan ilgi, 1980’lerden itibaren birçok Batı toplumunda ve uluslararası kurumlarda Kadın Çalışmaları’nın kurulmasıyla yakından bağlantılıdır*” (Lutz, 2010, s.1649). Lutz’a göre kadınların göç çalışmalarında görünür kılınmaları sonrası konunun gelişiminde dört süreç ayırt edilmektedir:

- 1) Kadınlar göç hareketlerinde görünür kılınmaya çalışılmış ve kuramsal alana kadın göçünün kadına özgü özel sebepleri tanımlanmıştır.
- 2) Kadınların göç hareketlerinde göç öncesi ve sonrası göçe katkıları anlaşılmıştır. Burada ayrıca kadınların göç deneyimleri üzerine çalışmalar yapılmıştır.

- 3) Angela Davis ve Bell Hooks gibi siyah feministler ile birlikte toplumsal cinsiyet ve göç konusu ırksal ve etniklik gibi hususlar üzerinden yeni yorumlar yapılmasını sağlamıştır.
- 4) 1990'ların ortalarından bugüne, Kadın Çalışmalarından toplumsal cinsiyet çalışmalarına yönelik paradigmatik değişimi. Toplumsal cinsiyet ve biyolojik cinsiyet arasındaki ayrımın keskinleşmesi ve Kadın Çalışmaları'nın bu konuda yoğun çalışmaları sonrası erkeklik ve kadınlığın yeniden üretimi üzerinde çalışmaların var oluşu buna örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca bu aşama yeni teorileştirmelerin de bu sayede önünü açmaktadır (Lutz, 2010).

Göç çalışmalarının erkek merkezli olması ve kadın göçünün ayrı bir kategori olarak ele alınmamış olması, uzun süredir var olan göç açıklamalarına kadınların sadece eklenmesine sebep olmuştur (Buz, 2007). Toplumsal cinsiyet ve göç konusunda yaşanan bu erkek bakış açısı ise evlilik göçü ve bağlantılı göç gibi çeşitli göç etme biçimlerinin de kadına özgü olarak algılanmasına sebep olmuştur. Nitekim evlilik göçü sadece kadınlar tarafından değil erkekler tarafından da gerçekleştirilmektedir (bkz. Tablo 7). Bununla birlikte evlilik göçü salt olarak kadınlar tarafından gerçekleştirilen göç türlerinden değildir. Evlilik göçü çoğunluk olarak kadınlar tarafından gerçekleşen ancak erkekler tarafından da gerçekleşen bir göç türüdür.

2.8. Göçte Dezavantajlı Grup Olarak Kadın ve Kadın Göçü

Bir yerden bir başka yere göç etmek, her ne kadar göç edenler için zorlu bir süreç olsa da, çoğunlukla göçe zorlanan veya ikna edilen bireyler mevcuttur. Bunlar; göç sürecinde etkisi bulunmayan, göçün karar vericisi olarak bulunmayan, göç sonrası geride kalan dezavantajlı gruplardır. Bu dezavantajlı gruplar en basit şekliyle kadınlar, çocuklar ve yaşlılardır. Dezavantajlı gruplar, göç kararının alınmasından, göç etme biçimine; aşılabacak yollardan, hedef yerde yaşanılacak yaşam biçimine kadar bir şekilde belirleyici olmaktan çıkar ve bir tahakküm çerçevesinde uyum içerisinde yaşama ve göçü kabullenmeye zorlanırlar.

Ravenstein'in (1885) belirttiği üzere kadınlar erkeklere göre daha fazla göç etme eğiliminde olmuşlardır. Ravenstein'in göç kanunlarının üzerine uzun yıllar geçmiş olsa

da kadının zorunlu göçün çeşitli şekillerine erkeklerden daha çok maruz kalıyor oluşu bugün de göz ardı edilemez bir gerçektir. Kadınlar evlilik sebebiyle yahut eşin veya aile üyesi bireylerin kararları doğrultusunda bağlantılı göç şeklinde de göç edebilmektedir. Kadın evlendiğinde eşinin bulunduğu yere göç edebilir veya ev içerisinde bir fert göç etmesi gerektiğinde onu takip edebilir. Bu gibi sebeplerle yaşanan göçün kadın üzerinde herhangi bir şekilde zorlayıcı etkisi mevcut olabilmektedir. Aynı şekilde bu gibi sebeplerle yaşanan göç üzerinde kadının kısmen bağlayıcılığı da olamayabilir.

Kadınlar, ataerkilliğin yarattığı çeşitli sorunlar sebebiyle hayatın her alanında birçok sorun yaşamaktadırlar. Bu sorun elbette göç etme kararını alma, göç edilecek lokasyonu belirleme gibi konularda da yaşanmaktadır. Erkeğin çeşitli sebeplerle karar verdiği göç ile kadın, ya erkek ile birlikte göç etmiş yahut geride kalmıştır. Buz, (2007)'ye göre göç kavramsallaştırmaları genel olarak ekonomik göçle alakalı açıklamalar getirmektedirler. *“Kadınlara ise önceden göç etmiş olan erkek eşi takip eden ve göçe katkı veren kişiler olarak bakılmış ve pasif bir rol biçilmiştir”* (Buz, 2007, s.39).

Kadınlar ve erkeklerin göç deneyimleri de farklıdır. Bu deneyim farkları ise esasen kadın ve erkek arasındaki hiyerarşik, ataerkil yapıyla alakalıdır. Kadının ikincil konumu, göç sonrası deneyimini etkilemektedir. Ünlütürk-Ulutaş ve Kalfa (2009)'a göre 1970'lere kadar olan göç araştırmaları, erkek merkezli bir araştırma tarzına sahipken, 1970'lerden sonra erkek merkezli olmaktan uzaklaşmış, kadın deneyimlerine de odaklanmaya başlamışlardır. Özellikle Sovyetlerin dağılması sonrası yaşanan ekonomik krizler ve işsizlik sonucunda gelişmiş ülkelere doğru bir göç yaşanmıştır. *“Bu yıllarda toplumsal cinsiyet rollerinde yaşanan değişimle birlikte, kadınların ailelerini geçindirmek için giderek artan bir sorumluluk yüklenmeleri, göç akımlarının küresel düzeyde kadınlaşmasına yol açmıştır”* (Ünlütürk-Ulutaş & Kalfa, 2009, s.24).

Kadın göçü, Türkiye’de iç göç olgusuyla birlikte 1990 yılları itibariyle çalışılmaya başlanmıştır. Bundan önce 1950’lerde hızlanan iç göç olgusu, kadından bağımsız, erkek merkezli bir çalışma alanı olarak görülmektedir. 1990 yılı sonrası, özellikle İlkaracan ve İlkaracan’ın (1999) *“1990’lar Türkiye’si’nde Kadın ve Göç”* başlıklı çalışmalarında kadınlar üzerine bir göç çalışması görülse de bu yıllarda kadın göçünün kendisiyle değil de kadınların, aile içerisinde veya işgücü içerisinde çalışıldığını söylemek mümkündür.

Kadının göçü veya dezavantajlı grup olarak kadın göçü, göç sonrası çeşitli sorunları da beraberinde getirmektedir. Özellikle istihdam sorunları ve kadının ucuz iş gücü olarak anlamlandırılmış olması, kadın açısından göç sonrasında zorlu olmasına sebep olmaktadır. Ancak kırdan ikamet eden kadınlar aynı zamanda ücretsiz işçi olarak da çalışmaktadırlar. Bu açıdan ucuz da olsa bir kazanç ihtimali, kadın için göç etmeye değer olabilmektedir. Nitekim Kemik'e (2019) göre de durum böyledir: *“kırdan ücretsiz aile işçisi olan pek çok kadın, kente geldikten sonra ücretli iş gücüne katılabilmektedir”* (Kemik, 2019, s.242). Ancak bu iş gücüne katılım genelde kadının hem düşük ücret karşılığı çalışmasına hem de güvencesiz çalışmasına sebep olmaktadır. Buna karşılık halihazırda ev içi emeğin çoğunluğunu üstlenen kadınlar, göç sonrası da ev içi emeğin tamamını devam ettirmek zorunda kalmaktadır.

2.9. Evlilik Göçü

Göç çalışmaları tarihsel gelişimi boyunca çeşitli kuramlardan faydalanmıştır. Göç çalışmaları genel bağlamda ekonomik kuramlarla göçü açıklamış, göçün toplumsal sonuçları ise daha sonraları tartışılmaya başlanmıştır. Bu yüzdendir ki evlilik göçü ve bağlantılı göç gibi çeşitli göç biçimleri literatürde yeterince yer bulamamıştır. Fan & Li'ye (2001) göre de evlilik göçü ve hatta evlilik ile iş göçü arasındaki ilişkiler literatürde göz ardı edilmiştir. Buna göre:

“Evlilik ve evlilik ile işgücü göçü arasındaki ilişkiler göç literatüründe popüler konular değildir. Bunun nedeni kısmen toplumsal cinsiyetin göz ardı edilmesi, evliliğin göçü tetikleyen bir yaşam olayından fazlası olmadığı varsayımı ve evliliğin bir amaca yönelik araçtan ziyade göçün sonucu olduğu düşüncesidir” (Fan & Li, 2001, s.619).

Evlilik göçü üzerine uluslararası göç alanında çeşitli tartışmalar gerçekleşmiş olsa da Türkiye’de evlilik göçü çalışmaları önemli derecede yetersizdir. İlkaracan ve İlkaracan’a (1999) göre ise Türkiye’de iç göç, öncelikle ekonomik olarak, kentleşme ve gecekondulaşma çerçevesinde incelenmiştir. Ancak zamanla iç göç olgusu aile göçüne dönüşmeye başlamıştır. İç göç olgusunda yaşanan bu dönüşüm sonrası mevcut araştırmalarda toplumsal cinsiyet bakış açısı eksiklik olarak göze çarpmaktadır (İlkaracan & İlkaracan, 1999). Türkiye’de iç göç çalışmaları ve kadının göçe ilişkin

deneyimleri, kadının “aile” içindeki rolüne yönelik olmuş ve zorunlu göç ile cinsiyet farklılıklarına odaklanılmamıştır. “*Kadınların göçe ilişkin yaşantıları genellikle, bir eş, anne ya da evlenmek üzere olan genç kız olarak aile içindeki konumlarıyla yakından ilişkili. Gerek ayrıldıkları gerekse göçle geldikleri yeni mekanla olan ilişkileri de bu temelde belirleniyor*” (İlkaracan ve İlkaracan, 1999, s.111). Kadının yaşadığı bu göç biçimi, kadının ev içerisindeki rolüne büründüğünden; kadının göç sonrası çeşitli sorunlar yaşamasına da sebep olabilmektedir. Bütün bunlar, kadının hedef yere göç sonrası sosyal manada sorun yaşamasına ve ev içerisine bağlı kalmak zorunda kalmasına sebep vermektedir. Yabancı olmak, zaten ev içerisinde çeşitli sorumluluklar çerçevesinde tanımlanan kadını daha da ev içerisine sıkıştırabilmektedir.

Evlilik göçü literatürüne odaklanıldığında ise çalışmaların çoğunlukla uluslararası göç kapsamında olduğu anlaşılmaktadır. Evlilik göçünün daha çok uluslararası göç kapsamında çalışılması, Türkiye’de evlilik göçünün yeterli şekilde anlaşılmamasına sebep olmuştur. “*Evlilik yoluyla gerçekleştirilen göçün ve uluslararası evliliklerin sayısında gözlenen bu artış bu yeni göç biçimini önemli bir çalışma alanı olarak ortaya çıkarmaktadır*” (Dedeoğlu & Gökmen, 2011, s.141). Bu göç biçimi esasen sadece uluslararası değil, ülke içerisinde de sıklıkla yaşanan bir göç biçimidir. Nitekim Fan ve Li’ye (2002) göre de durum böyledir. “*Evliliğin bir strateji olarak rolü ve coğrafi konumun ülke içi evlilik göçünün altında yatan karar alma sürecindeki rolü hakkında çok az şey biliyoruz*” (Fan ve Li, 2002, s.621). Buna karşılık uluslararası göç kapsamında yapılan çeşitli çalışmalar, Türkiye’de yapılacak olan çalışmalarda yol gösterici de olacaktır. Sözgelimi Dedeoğlu ve Gökmen’in (2011) yılında yayımladığı *Göç ve Sosyal Dışlanma: Türkiye’de Yabancı Göçmen Kadınlar* adlı eseri, uluslararası bağlamda gerçekleşen evlilik göçünü anlamlandırmak açısından değerlidir. Dedeoğlu ve Gökmen’in (2011) çalışmasında, uluslararası evliliklerin, küreselleşme ile sınırların sunileşmesi sonucunda; sosyal medya aracılığıyla ulus ötesi evliliklerin gerçekleştiği; aynı zamanda kadınların ekonomik manada daha az seçeneği olmasından dolayı kadınların bu evlilik çeşidini göz önünde bulundurduklarını belirtmişlerdir. Yine çalışmada uluslararası evliliklerin bazılarının sahte evliliklerin gerek çalışma izni için olsun gerekse vatandaşlık için olsun tercih edildiği belirtilmiştir. Buna karşın ülke içerisinde bir yerden başka bir yere gerçekleşen evlilik yoluyla göç üzerine yapılacak olan çalışmada vatandaşlık almak

gibi bir gayeyle karşılaşılmayacaktır. Ancak Türkiye’de yapılacak evlilik göçü çalışmalarında sosyal medyanın mesafeleri yok edebildiği ve bu sayede evlilik için göçlerin yaşanabilmesi mümkün olabileceği görülebilecektir. Ayrıca Türkiye’de kırdan kente göç halen göz ardı edilmeyecek düzeydedir ve kırdan kente göç sürecinde evliliğin itici ve çekici faktörlerinin anlaşılması gerekmektedir.

Filiyeva-Erkeç’in (2017) yayımladığı “*Evlilik Yoluyla Kadın Göçü ve Türkiye’de ‘Rus Gelin’lerin Durumu*” adlı makalesinde ise evlilik göçünün itici ve çekici faktörlerinin var olup olmadığı tartışılmıştır. “*Kadınlara özgü bir göç nedeni olan evlilik göçünde, temel göç biçimlerinde rastladığımız ‘itici’ ve ‘çekici’ özelliklerden ziyade kadının evlilik kurumunu birlikte oluşturacağı kişinin bulunduğu ayrı bir mekâna hareketini görüyoruz*” (Filiyeva-Erkeç, 2017, s.27). İtici faktörler genelde hedef yer için göç sonrası yaşanacak çeşitli olumsuzlukları belirtirken, çekici faktörler olumlu yönleri belirlemektedir. Burada kadının göç kararını almada çoğunlukla söz sahibi olmadığı bilinirken, itici ve çekici faktörlerin ancak erkek açısından değerlendirilebileceği varsayımına dayandırmak mümkündür. Buna karşılık evlilik kararını almak kadının kendisinin karar vermesiyle gerçekleşiyorsa, evlilik göçüyle birlikte yaşanılacak olan evlilik, bir çeşit çekici faktör olabilir. Bununla birlikte özellikle kırdan yaşayan ve evlilik sonrası kente göç edecek olan bireyler için ise kent hayatı çekici faktör, kır hayatı ise itici faktör olarak tanımlanabilir.

Yılmaz’ın (2009) yayımladığı “*Türkiye’de Kırdan Kente Göç Sürecinde Etkili Olan Faktörlerden Biri; Evlilik Yoluyla Göç*” başlıklı makalesinde ise, itici ve çekici faktörlerden ziyade bir de iletici faktörlerden bahsedilmiştir. İletici faktörler tanım bağlamında itici ve çekici faktörler arasında bir işlev görmektedirler.

“1950’li yıllardan itibaren, karayolu ağının yaygınlaşmasına paralel olarak, en ücra köylere kadar Türkiye’nin hemen her yerinden başta İstanbul olmak üzere büyük kentlere gününbirlik ulaşım olanağının ortaya çıkması iletici faktörlerin başında gelmektedir. Kentlere daha önce göç etmiş kişilerin arkadan gelenlere ev ve iş bulmada yardımcı olmasını içeren hısımlık ve hemşehrilik bağları ise ikinci önemli faktördür. Bunların dışında iletişim ve haberleşme imkanlarının gelişmesi, özellikle internetin yaygınlaşması, gazete ve televizyonların etkisi vb. hususlar da diğer iletici faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır” (Yılmaz, 2009, s.222).

Yine Yılmaz'a (2009) göre ekili alanların dikili hale gelmesi, yurtdışından geri göçler, doğal afetler sonrası yeniden yerleşmeler, askerlik, yüksek öğrenim ve evlilik gibi etkenler de iletici faktörler arasındadır. Esasen evliliğin hem itici hem çekici kısmen de iletici sebepleri var olabilir. Evlilik kendi başına bir göçü tetikliyorsa ve kadının bu göç hakkında belirleyiciliği mevcutsa ve bu göç daha iyi bir yaşam olacağına inancın olduğu bir yere doğru gerçekleşiyorsa; evlilik iletici, daha iyi bir yaşam olacağına olan inanç ise çekici faktördür.

Evlilik göçü literatürde çoğu zaman bağlantılı göç ile birlikte tanımlanmıştır. Yine çoğu zaman göçün kadınlaştığına yönelik iddialar ve çalışmalar, bağlantılı göç ve evlilik göçünün ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiğini ve evlilik göçünün önemli bir çalışma alanı olduğunu kanıtlar niteliktedir.

“Bağlantılı göç ailenin iş bulmak, iş tayini, vb. herhangi bir nedenle göç eden erkek üyelerini takip eden kadınların hareketini tanımlayan bir olgudur. Burada kadının birey olarak bağımsız bir göç kararından ziyade, aile içindeki konumuna (eş, anne, genç kız) bağlı olarak yeni bir mekana taşınması söz konusudur” (Buz, 2009, s.43).

Buna karşılık evlilik göçü, *“evlilik sonucu eşlerin bir araya gelmesi, evlenmek üzere olan bireylerin bir yerden başka bir yere hareketlerinin öne çıkması, dolayısıyla çiftlerin önceden yaşadıkları yerden farklı bir yere taşınmasıyla gerçekleşmektedir”* (Filiyeva-Erkeç, 2017, s.22). Bilindiği üzere aile, *“kan, evlilik ve evlat edinme yoluyla ilişki halinde olan ve genellikle ortak bir mekânı paylaşan toplumsal birimdir”* (Bozkurt, 2018, s. 270). Evlenmiş olan veya evlenecek olan bireylerin bir şekilde bir yere göç etmesine ve bu göç sürecinin evlilik sebebiyle gerçekleşmesine evlilik göçü denmektedir. Evlilik göçü ve bağlantılı göç gibi göç süreçlerinde kadın, tercihleri doğrultusunda göç etmemektedir. Kadının yaşadığı bu göç süreci ancak ve ancak ev içerisindeki “eş olmak” ile ilgilidir.

Evlilik göçünün aslında çok katmanlı bir araştırma konusu olduğu, bağlantılı göç içerisinde tartışılmasının yanlış olduğu ve ayrıca değerlendirilmesi gerektiği son zamanlarda anlaşılmıştır. Bağlantılı göç ile evlilik göçü arasında çeşitli farklar mevcuttur. Sözgelimi evlilik göçü kişilerin evlilik sonucu göç etmelerini anlatırken bağlantılı göç ise İlkaracan ve İlkaracan'a (1999) göre genellikle kadınlara özgü olan ve ailenin erkek

üyesini çeşitli sebeplerden ötürü (tayin, iş bulmak vb.) takip etmesiyle tamamlanan göç biçimidir (İlkaracan & İlkaracan, 1999). Evlilik göçünü tartışırken, Kim'in (2010) bahsettiği “postayla sipariş edilen gelin” olgusunu tanımlamak gereklidir. Postayla sipariş edilen gelin olgusu her ne kadar uluslararası göç alanı içerisinde tartışılan bir kavram olsa da, çalışmada da değerlendirilebilir tarafları mevcuttur. Postayla sipariş edilen gelin, esasen çeşitli çöpçatanlık uygulamaları ve ajansları ile gelişmiş ülkelerde yaşayan erkeklerle gelişmekte olan ülkelerdeki kadınları tanıştırap evlendirmek üzerine tartışılmaya başlanmıştır. Üst sınıf beyaz erkeğin kontrol ettiği ve salt zevkleri uğruna eyleme geçtiği bu alan, çoğu zaman çeşitli feminist gruplarca eleştirilere maruz kalmıştır. Eleştirilere genel olarak, üst sınıf beyaz erkek tarafından halihazırda ikincil olarak tanımlanan kadının; erkek ile evliliği sonrası, toplumsal cinsiyet örüntüleri ve ırksal sebeplerden ötürü eşitsizliğinin artarak sürdürülmesi ve kadının psikolojik ve fiziksel şiddete maruz kalma riskinin artması olarak örnek verilebilir (Kim, 2010).

Postayla sipariş edilen gelin olgusu, iç göç olgusu sonucu evlilik göçünde tam manasıyla var olamasa da, özellikle sosyal medya üzerinde çeşitli uygulamalarda veya aile bireylerinin “görücü usulü” denen evlendirme biçiminde görülebilecektir. Türkiye gibi patriyarkal toplumlarda ise kent ile henüz tanışmamış, kırdan hayatını geçirmiş olan kadınlar “gözü açılmamış” olarak kabul edildiğinden, özellikle erkek ve erkeğin ailesi tarafından “ideal gelin” olarak tanımlanabilmektedir. Postayla sipariş edilen gelin olgusuyla benzer olarak, bu şekilde evlenen bir kadın, erkeğin patriyarkal gücü karşısında ezilecek, kısmen de olsa bu patriyarkal gücü erkeğin ailesinde de yaşayacaktır. Tıpkı uluslararası alanda yaşanan eşitsizliklerin artarak çoğalması, psikolojik ve fiziksel şiddet gibi etkenlerin yaşanması riski burada da artacaktır. *“Uluslararası evlilik göçü kadınlar için yeni fırsatlar yaratmaktadır, ancak evlilik yoluyla göç edenler, azınlıklar/ vatandaş olmayanlar veya ikinci sınıf vatandaş olarak savunmasızdırlar”* (Kim, 2010, s.727). Her ne kadar burada egemen güç olan devlet tarafından göçmenlerin, uluslararası göç sonrası ikincil konumda yer almaları anlatılmış olsa da; ülke içerisinde yaşanan evlilik göçünde de, egemen güç yani devlet tarafından olmasa da, göç edilen yer ve orada yaşanan çeşitli sebeplerle sosyal anlamda savunmasız kalmak mümkündür. Bu, yabancı bir yerde sosyal hayata aktif şekilde katılamamakla, eşin ailesi ve eş ile iletişim eksikliğiyle yaşanabilecektir.

Evlilik göçü, kadının ev içerisindeki konumuyla tanımlanması dolayısıyla ataerkillik üzerinden tartışılması da gereken bir konudur. Ataerkil sistem, kadının göç etmesini bir anlamda sağlayan, bir anlamda da onu zorlayan bir sistemdir. “*Kadınlara özgü göç nedenlerinin büyük ölçüde ataerkil bir toplumda yaşama ve kadınlardan beklenen toplumsal cinsiyet rollerinin getirdiği kısıtlamalardan kaynaklandığı görülmektedir*” (Buz, 2007, s, 40). Aynı zamanda ataerkil sistem, kadınları ekonomik refah ve güvence için de evlilik göçüne yönlendirebilmektedir. “*Ataerkillik, belki de olayın esasını oluşturmakta, kadınlar sıklıkla daha iyi ekonomik güvence ve refah için evliliğe ve evlilik göçüne yönelebilmektedirler*” (Özgür & Aydın, 2010, s.21). Özellikle kır yaşamında ekonomik marjinallik, kadınların ücret esaslı çalışmalarını engelleyebilmekte ve genç kadınlar çoğunlukla bir erkek akraba patronları ile çalışabilmektedirler. “*Bir erkekle bir kadın evlendiğinde, sadece bir eş değil aynı zamanda ebeveynler, kayınbiraderler/enişterler, görümceler/baldızlar ve diğer hısımlardan oluşan yeni bir grup edinirler*” (Bates, 2013, s.293). Oluşan bu yeni grup kırsal alanda bahsedilen bu çalışma biçiminin bir sebebi olabilmektedir.

Buna karşılık evlilik göçü eğer ki kırsal bir yere değil de bir kente gerçekleşmişse, kadınların ev emeğine katkılarının göç öncesi ve göç sonrası değişip değişmediği ciddi önem kazanmaktadır. Kadınların kendilerini tanımladıkları çalışma biçimlerinin ortak deneyimleri üzerinde durulmalıdır. Bu deneyimlerden en önemlisi ise kendilerini “ev kadını” olarak tanımlayan ve halihazırda bir işte çalışan veya çalışmayan kadınlardır. “Ev kadınlığı”, kadınların doğal olarak var oldukları bir alan değil, tarihsel bir konumdur. Kapitalist ilişkilerin gelişmesi sonrası birbirinden ayrılmış olan ev ve iş yerleri, bu yeni ayrışma sonrası halihazırda ev içi hizmetin çoğunu gerçekleştiren kadınlar için “ev kadını” kavramının gelişmesine yol açmıştır (Bora, 2021). Kadınların ev içi emeği üzerinden ortak deneyimlerini betimlemek ise kadınların göç öncesi ve sonrası ev içi çalışmasını anlamada aydınlatıcı rol oynayacaktır. “*Ev ve ev işleri, kadınların ortak deneyimlerinin odağında durur- ancak aynı zamanda, bu deneyimin sınıf ve yaş gibi değişkenlere bağlı olarak çeşitlenmesinin de kaynağıdır*” (Bora, 2021, s.23).

2.9.1. Kadının Bağımlı veya Bağlantılı Göçü

Göç çalışmaları, tarihsel bağlamda erkek egemen bakış açısıyla şekillenmiş, göçün erkeklere özgü bir olgu olarak tanımlanmasına sebep olmuştur. Göç sadece erkeğin bir yerden başka bir yere hareketi olmaktan ziyade peşinden başkalarının da bağlantılı olarak hareket etmesine sebep olabilmektedir. Sözgelimi kadınlar, çocuklar ve bakıma muhtaç bireyler buna örnek verilebilir. Bağlantılı göç ise genel olarak kadınlara özgü olan bir göç biçimidir.

“Bağlantılı göç ailenin iş bulmak, iş tayini, vb. herhangi bir nedenle göç eden erkek üyelerini takip eden kadınların hareketini tanımlayan bir olgu. Burada kadının birey olarak bağımsız bir göç kararından ziyade, aile içindeki konumuna (eş, anne, kız çocuk) bağlı olarak yeni bir mekâna taşınması söz konusu” (İlkkaracan & İlkkaracan, 1999, s.113).

“1884 yılında Ravenstein’in ‘kadınların erkeklerden daha çok göçmen oldukları’ tespitine karşın, kadınların göç sürecindeki konumları ve durumları özel olarak ele alınmamış ve kadınlar göç sürecinde daha çok bağımlı kişiler olarak ve aile içindeki konumlarına (eş, anne, genç kız) göre değerlendirilmiştir” (Buz, 2007, s.38).

Kadınlar hayatın kalan kısımları dahil olmak üzere göç konusunda da ikincil durumdadırlar. Kadınlar, çeşitli nedenlerden ötürü kendilerini bir erkeğe bağımlı hissetmedirler. Örneğin evlilik ve sonrasında çocuk sahibi olmak; erkeğe maddi bağımlılık gibi unsurlar kadınların erkeklere bağımlı olmalarına sebep olmaktadır.

Tıpkı evlilik göçü gibi bağlantılı göç de esasen kadının söz sahibi olmadığı bir göç alanıdır. Erkeklerin iş bulma, tayin gibi durumlar karşısında yer değiştirmeleri beraberinde kadınların da yer değişimini zorunlu kılar. Kadınlar bu durum karşısında ikincil konuma itilir ve göçü kabullenmeye zorlanırlar. Göç sonrası ise kadınları çeşitli zorluklar beklemektedir. Hedef yere taşınma sonrası yaşanılacak uyum süreci, göç esnasında yaşanacak ev içi iş yoğunluğu, çocukların göç edilen yere uyum sağlama süreçlerinin zorluğuyla mücadele etmek gibi etkenler kadınlar adına yaşanacak sorunlara örnek olarak gösterilebilir.

2.10. Ücretsiz Ev İçi Emeği ve Kadının Rolü

Toplumsal cinsiyet bağlamında ev içi emek ve bakım verme gibi konular genel olarak kadınların yükümlülüğü olarak kabul edilmektedir. *“Patriyarkal ilişkiler kapitalist*

üretim tarzı içinde en düşük birim olan aile içindeki işbölümünü belirler: kadın “evkadını”, erkek “eve ekmek getiren”dir” (Ergüder, 2010, s.22). Ataerkilliğin kadına biçtiği bu rol; kadının toplumsal hayata katılmak, ücretli çalışmak, hobi edinmek gibi çeşitli eylemlerini kısıtlar ve ev içerisinde daha fazla vakit geçirmesine neden olur. Çalışma esnasında evlilik göçü sebebiyle göç eden kadınların göç ve evlilik öncesi ücretsiz ev emeğine katkılarıyla göç ve evlilik sonrası katkıları karşılaştırılacaktır. Burada esas gaye kadınların göç ve evlilik öncesi yaşadıkları yerde ev içi emeğe katkılarının evlilik ve göç sonrası değişip değişmediğini anlamak ve şayet değiştiyse değişimin nasıl olduğunu tanımlamaktır. Ayrıca kadınların ev içi emeği, ev içi çalışmada eşler ile iş bölümünün var olup olmadığı, kadınların mevcut olarak çalışıp çalışmadıklarına bağlı olarak ev içi çalışmanın halen kadınlar tarafından mı yoksa ortak mı yapıldığı anlaşılmaya çalışılacaktır. Bunun için ise öncelikle genel bir işbölümü ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin tarihini anlamlandırmak gereklidir.

2.10.1. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve İşbölümü Serüveni

Ev içi emek, toplum içerisinde tanımlanmış ve kadına özgü bir iş olarak anlaşılmıştır. Ev içi emek, toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunda önemli bir yere sahiptir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin tarihsel süreci bu hususu anlamak konusunda anlamlıdır. Engels’e göre aile tanımı, ilkel topluluklarda bir kabile anlamı taşıırken daha sonra çeşitli sebeplerden ötürü iki kişinin evlilik tanımı haline gelmiştir (Engels, 2019). İlkel toplumlarda tanımlanan bu ilkel kabile aile tanımının daha sonra farklı cinsiyetlere sahip iki bireyin evlenmesi olarak tanımlanması ise özel mülkiyetle alakalıdır. Cinsiyete dayalı iş bölümü, avcı-toplayıcı toplumlarda erkek ve kadına yönelik görevleri de içermiş olsa da bu erkek egemen bir anlayışın öne çıkmasını sağlayabilecek esas sebep değildi (Acar-Savran & Demiryontan, 2020). İnsanların avcı-toplayıcı dönem sonrası hayvanları evcilleştirmeleri, sürülere sahip olmaları ve tarımın başlaması gibi çeşitli sebepler ise mülkiyeti ortaya çıkarmıştır. Oluşan bu mülkiyet biçiminin kimin olacağı ya da kimlere miras olacağı gibi çeşitli konular sonrası aile daha fazla önem kazanmıştır. Mülk sahibi olmak ise sonraları bir aile reisliğine dönüşmüştür. “...belgelere dayalı tarihin eşiğinde, sürüleri her yerde aile reisinin özel mülkü olarak bulduğumuz da kesindir...” (Engels,

2019, s.41). Aile reisinin ortaya çıkışı ile “baba” figürü önem kazanmaya başlamış ve mülk sahibi olarak babalık, çok daha fazla söz hakkına sahip olmuştur. Kadınlar ise böyle bir ortamda bir çeşit mülkiyet haline gelmeye başlamış, erkek egemen toplum ve tek eşli aile yine bu dönemde ortaya çıkmıştır. Tek eşli aile, *“erkeğin iktidarı üzerine kurulmuştur, açık amacı babalarının kim olduğu tartışmasız belli olan çocuklar üretmektedir ve bu çocuklar günün birinde baba servetinin öz mirasçıları olacakları için, bu tartışmasız babalık gereklidir”* (Engels, 2019, s.49). Ayrıca, *“mülk sahibi akrabalığa dayalı birliklerin kadınların gerek üretme gerekse üremeye (yeniden üretme) yönelik kapasitelerini özelleştirmeleri için bir özendiricinin ortaya çıkmasında”* (Acar-Savran & Demiryontan, 2020, s.33) ortaya çıkan erkek iktidarının rolü büyüktür.

İlkel toplumlarda yaşamın sürdürülebilmesi için gerekli olan eylemler, günümüz toplumlarına kıyasla ciddi farklara sahiptir. İlkel toplumlar yaşamın sürdürülebilmesi için günümüzden daha farklı bir iş bölümüne sahiptirler. Bu iş bölümü ise kadınlarla erkekler arasında toplumsal cinsiyete dayalı bir farklılığı mümkün kılmayan, herhangi bir cinsi daha hareketsiz ya da daha az saldırgan olmaya zorlamaz şekildeydi (Acar-Savran & Demiryontan, 2020). Bu dayanışma türü ise birey olmaktan daha çok toplumsal olarak hareket etmeyi içermektedir. Bu işbölümü biçimi ise bireyin kendisini merkeze almamasına sebep olmakta, toplumsal bir ideal tip doğrultusunda genel olarak tüm toplumun ortak olduğu durumlar üzerinden davranışları belirlemektedir (Durkheim, 2018). Durkheim, bu dayanışma biçimini mekanik dayanışma olarak tanımlarken, *“...biz kişisel çıkarlarımız için değil, ortak toplumsal amaçlar uğruna çalışmış oluruz”* (Durkheim, 2018, s.137). Mekanik dayanışma, kolektif bilinç ile alakalıdır. Mekanik dayanışmadan söz edilen toplumlarda, kolektif bilincin kuvvetli olması gereklidir. Buna karşılık Durkheim, işbölümü ve uzmanlaşmanın mümkün olmaya başladığı özellikle sanayi devrimi sonrası ise mekanik dayanışmanın yerini ‘organik dayanışma’nın aldığını belirtmektedir. *“Bir yandan işbölümü ilerledikçe her birey topluma daha sıkı biçimde bağımlı olmakta, öte yandan her bireyin yaptığı iş uzmanlaştıkça daha kişisel nitelik kazanmaktadır”* (Durkheim, 2018, s.164).

Toplumsal yaşamın değişimi ve ataerkinin ortaya çıkışı, dayanışma ve işbölümü biçimlerinin farklılaşması sonucu kadınlar, hem bireysel hem de toplumsal hayatta çeşitli

sorunlar yaşamaya başlamışlardır. Günümüzde kadın, halen ev içinde tanımlanmakta; “kadınlık, içinde yaşadığımız kültürde, yaş eğitim, sınıf gibi değişkenlerden bağımsız olarak, esasen “ev” üzerinden tanımlanmaktadır” (Karakaya, 2018, s.76). “Bununla birlikte ev işlerinin genel yükümlülüğü kadının sorumluluğundadır ve bu da toplumsal cinsiyetin bir sonucudur” (Kaplan, 2011, s.167).

Türkiye’de de ev içi çalışmanın geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak kadın tarafından yapılacak “görev” olarak tanımlandığı bilinmektedir. TÜİK’in 2022 yılında yayımladığı “Türkiye Aile Yapısı Araştırması, 2021” bunu kanıtlamaktadır. Kadınlar ev içerisinde neredeyse her alanda erkeklere kıyasla daha fazla çalışmakta, bu da kadınlar açısından sürecin ne kadar zorlu olduğunu anlaşılmamasını sağlamaktadır.

Tablo 2. Hanedeki İşlerden Genellikle Sorumlu Olan Kişiler, 2021 (TÜİK, 2022c).

	%		
	Hanehalkı ferdi değil	Hanehalkı ferdi erkek	Hanehalkı ferdi kadın
Yemek yapma	3,8	10,8	85,4
Evin badana/ boyası	54,3	37,6	8,1
Çamaşır yıkama (makineyle bile olsa)	3,4	11,0	85,6
Aylık faturaların ödenmesi	4,7	74,1	21,2
Basit dikiş yapma	8,1	9,0	83,0
Akşamları çay servis yapma	3,0	13,6	83,4
Sofranın kurulup kaldırılması	2,5	12,7	84,8
Evin günlük toplanması ve temizlenmesi	3,6	11,1	85,4
Evin haftalık/ aylık temizliği	8,8	10,3	80,9
Çocuk bakımı	3,3	2,3	94,4
Günlük/ haftalık gıda alışverişi	4,0	49,3	46,7
Bulaşık yıkama (makineyle bile olsa)	2,6	11,8	85,6
Küçük bakım, onarım, tamir işleri	25,2	65,2	9,6
Ütü yapma	6,7	11,5	81,8

Tablodan da anlaşılacağı üzere ev işlerinin çoğunluğu kadınlar tarafından üstlenilmektedir. Kadınlar sırasıyla %94,4 oranla çocuk bakımı, %85,6 oranında çamaşır ve bulaşık yıkama, %85,4 oranla yemek yapma ve ev temizliği, %84,8 oranında sofranın

kurup kaldırılması, %83,4 oranında akşamları çay servis yapma, %83 oranında basit dikiş yapma, %81,8 oranında ütü yapmaktadırlar. Buna karşılık erkekler ise %74,1 oranında aylık faturaların ödenmesi, %65,2 oranında küçük bakım, onarım ve tamir işleriyle ilgilenmektedirler. Ayrıca erkekler %49,3 oranında kadınlarsa %46,7 oranında günlük/haftalık gıda alışverişi yapmaktadırlar. Görüleceği üzere kadının ev içerisinde konumlanıyor olması halen geçerliliğini devam ettirmektedir ve bu sebeple kadın ev içerisinde fazlaca çalışmaktadır.

BÖLÜM III

TÜRKİYE’NİN KENTLEŞME VE İÇ GÖÇ SÜRECİ

3.1. Kentleşme Süreci ve Türkiye’de İç Göç

Sanayi devrimi öncesi dönemde kentlerin, savaş ve doğal afetler gibi sebeplerle bireyler açısından cazip olmadığı bilinmektedir. Kır yaşamında toprak temelli ekonomik kazanç, sanayi devrimi sonrası yerini yeni kazanç imkanlarına bırakmıştır. Yeni iş imkanlarının doğuşuyla birlikte ise kırdan yaşayan ve yeterince gelir elde edemeyen bireyler yeniden inşa edilen kentlerdeki fabrikalarda çalışabilmek adına kentlere göç etmeye başlamışlardır. Bu süreç sonucunda ise kentleşme kavramı tartışılmaya başlanmıştır. Bu bölümde ise kentleşme kavramı tanımlanacak, modern Türkiye’nin kentleşme serüveni anlatılacak ve günümüzde iç göçün sebepleri anlaşılabilecektir.

3.1.1. Kentleşme, Türkiye’de Kentleşme ve İç Göç Tarihi

Kent kavramı, neredeyse tarihin kendisi kadar eskidir. Kavramın tarihi Antik Yunan ve Antik Fars dönemlerine kadar gitmektedir. “*Şehir veya kent denildiğinde, belli bir ‘idari ve yönetim bölgesi’ dile getirilmektedir*” (Sam, 2017, s.5-6). Yine Sam’ın (2017) belirttiği üzere kent, Farsça *hşasra*, Sanskritçe *ksatra* kelimelerine denk gelecek şekildedir. Bu kelimeler bir hakimiyet alanını ve devlet alanını işaret etmektedir. Pehlevi’de ise *şahr* kelimesi, büyük şehir anlamına gelmekte ve hakimiyet alanı olan idari bir alanı tanımlamaktadır. Bununla birlikte Antik Yunan’da da polis anlamına gelen şehir devletleri mevcuttur. Buradan da anlaşılabileceği üzere kent, idari bir yapıya sahip olabilmiş, bireylerin bir arada yaşadığı alanlar olarak anlaşılmaktadır. Günümüzde ise kent denilince anlaşılan

olgu bu tanımlardan farklıdır. Özellikle sanayileşmenin, küreselleşmenin ve modernitenin etkisiyle kent olgusunun da değiştiğini belirtmek mümkündür. Son iki yüz yıldır dünyanın değişim hızının artması, geçmişin küçük kentlerinin yerini büyük sanayi kentlerine bırakmasına yol açmıştır. Batı'nın sanayi devrimi ile hızlıca kalkınması ve zenginleşmesi, Batı mimarisinin de önem kazanmasına yol açmıştır. Bütün bu etkenler bir araya geldiğinde ise, köylerde yaşayan özellikle iyi gelirler elde edemeyen insanlar hızlıca sanayi kentlerine göç etmeye başlamışlardır. Bu göç ise kentleşme kavramının ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

“Kentleşme, dar anlamda, kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artmasıdır. Kentsel nüfus, bir yandan doğumların ölümlerden fazla olmasından; öte yandan da, köylerden ve kasabalardan gelenlerle, yani iç göçlerle artar” (Keleş, 2015, s.20). Kentleşme kavramı sadece bir yerden bir başka yere yaşanan demografik hareketi değil, aynı zamanda toplumun kültürünün kaynaştığı ve ekonomik bir değişimin var olmaya başladığı bir kavramı da anlatmaktadır.

1900'lerin ikinci çeyreği Türkiye'sinde köyden kente göçün arttığı bilinmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu 1923 yılından itibaren, dönem yöneticileri tarafından hızlıca sanayileşme adımları atan ve modern kent diye tanımlanan Batı kentlerine uygun kentler inşa edilmeye başlanmıştır. İnşa edilen yeni kentler ise Türkiye'nin köyden kente göç sürecini hızlandırmıştır. *“Modern Batı kentleri, az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde gelişmişliğin, modernliğin, çağdaşlaşmanın, kalkınmanın, ilerlemenin, özgürlüğün ve başarılı olmanın bir ölçütü olarak algılanmış ve kabul edilmiştir”* (Sam, 2017, s.61). Modern Türkiye'nin başkentinin Ankara olması sonucunda ise gerçekleşen ilk iç göçler yine Ankara'ya doğru olmuştur. Ankara'nın başkent oluşu sonrası temel olarak kamuda çalışmak isteyen bireyler Ankara'ya göç etmiştir (Bostan, 2017).

Her ne kadar cumhuriyet kurulduktan sonra Türkiye Cumhuriyeti, tarımda makineleşmek için çeşitli atılımlar yaptıysa da, 1929 yılında yaşanan dünya ekonomik bunalımı sonucu bu atılım sürdürülebilir olamamıştır (Tekeli, 2011). *“Türkiye kentleşme dönüşümünü İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşamaya başlamıştır”* (Tekeli, 2011, s. 50). Türkiye'de köyden kente yaşanan göç sürecinin başlangıç noktası tarımda makineleşmeyle de alakalıdır. 2. Dünya Savaşı sonrası Türkiye'de Marshall Planından

yararlanılması sonrası tarımda makineleşme süreci daha da hızlanmıştır. Tarımda kullanılan makineler ise kırlarda ihtiyaç duyulan işgücünü azaltmış ve bu sayede kent çekici faktör, kır ise itici faktör olarak bireylerin kentlere göç etmelerine sebep olmuştur. Bu nedenle de *“kırsal alanlarda geçimini sağlamakta güçlük çeken, yeterli toprak varlığına sahip olmayan, her türlü toplumsal ve kültürel kolaylıklardan yoksun yığınların köyden kopması kaçınılmazdır”* (Keleş, 2021, s.203). *“Ülkemizde, kentleşme hareketlerinin gelişimi incelendiğinde, 1950 öncesi ve sonrası olmak üzere iki farklı dönemden söz etmek mümkündür”* (Işık, 2005, s. 58). 1950’lere kadar kısmen yavaş artan kent nüfusu, 1950’ler sonrası tarımda makineleşme ile birlikte hızlı bir nüfus artışı yaşamıştır. Bununla birlikte de 1950’ler sonrasında dönemin sanayi kentlerine (İzmir, İstanbul, Ankara) yoğun bir göç artışı yaşanmış ve göç, şehirlerde çarpık kentleşmelere ve gecekondu yapılarına neden olmuştur. Türkiye’nin yaşadığı bu ani ve yoğun iç göç ve kentleşme, *“çarpık kentleşme”* olarak tanımlanan şehirleri yaratmıştır. Bu ise gerçekleşen sanayileşme ile gereken işgücü arasında bir fark olmasıyla alakalıdır. Türkiye’de sanayi kentlerine ihtiyaç olan işgücünden çok daha fazla göç gerçekleşmiştir. Bunun sebebi ise göçü tetikleyen esas çekici gücün salt sanayileşme olmamasıdır. Türkiye’de göçü tetikleyen esas sebep sanayi ile birlikte aynı zamanda kentin çekici faktörleridir. Kentler kıra kıyasla sağlık, eğitim ve sosyal yaşam gibi konularda daha avantajlıdır. Buna karşılık Batı ülkelerinde gerçekleşen sanayileşme ise işgücü talebine uygun olarak göç edilmesi sonucunda şehirleşmenin düzenli tarafını tanımlamıştır. *“Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde şehirleşme süreci doğrudan doğruya sanayileşmenin sonucu olarak doğmamıştır. Bu tarz şehirleşmeye ‘sanayileşmesiz şehirleşme’ veya ‘çarpık şehirleşme’ denilmektedir”* (Sağlam, 2006, s. 37). Türkiye’de kentleşme, sadece sanayileşmeyle alakalı değildir. Özellikle Marshall Yardımları sonrası Türkiye’de tarımda kullanılmaya başlanan traktörlerin sonucu işgücüne ihtiyacın azalması ile iç göç çok daha kapsamlı ve yoğun olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye’de yaşanan iç göç serüveninin çeşitli sonuç ve sorunları mevcuttur. Bunlardan ilki kentlerde oluşan gecekondulaşmadır. Türkiye’de gecekondulaşma, Batı’da var olan kentlerin dışında oluşan getto tanımından daha farklıdır. Ülkemizde iç göçün bir nedeni olarak var olan gecekondulaşma, şehrin merkezinde yahut yakın çevresinde kurulmuştur (Bostan, 2017). Gecekondulaşma ve çarpık kentleşme ile birlikte ise kentin

ihtiyaç duyduğu işgücünden daha fazla göç yaşanması, beraberinde işsizliği ortaya çıkarmıştır. Aynı zamanda gecekondulaşma, “*işsizlik, kültürel boşluk ve gettolaşmaya sebep olmakta, şiddet olaylarını, özellikle de mala karşı suçları artırmakta ve mafya gibi yapılanmalara neden olmakta, ayrıca göç edenlerin kendilerinin de ruh sağlığının bozulması sonucunu yaratmaktadır*” (Ay, 2013, s. 51). Aynı zamanda gecekondular toplumsal eşitsizliğin belirgin olduğu yerlerdendir (Ay, 2013). Türkiye’de yaşanan iç göç serüveninin bir diğer sorunu ise mülkiyetle alakalıdır (Sağlam, 2006). Kent çevresine yerleşen göçmenler, inşa edilen gecekonduların mülkiyeti hususunda sorunlar yaşamışlardır. Kentlerin çevreleri çoğunluk olarak devletin sahip olduğu topraklar olduğundan göçmenler ile devlet arasında mülkiyet sorununa yol açmıştır. Bunun sonucunda ise, “*devlet ve belediye arazileri bir rant alanı olurken, göçmenler tarafından işgal edilerek yapılan araziler ve konutlar sık sık çıkarılan imar afları ve tapu dağıtılarak meşrulaştırılmakta ve resmileştirilmektedir*” (Sağlam, 2006, s. 40).

Türkiye’de düzenli olarak yapılan nüfus sayımı, kır ve kent nüfusunun anlaşılmasında büyük kolaylık sağlamaktadır. Türkiye’nin iç göç serüveni, her ne kadar cumhuriyet kurulduğundan beri yaşanıyor olsa da, kent nüfusunun artıp, kırsal nüfusun azaldığı iç göç dalgası, 1950’li yıllardan sonralara tekabül etmektedir:

Tablo 3. Türkiye’de Sayım Yıllarına Göre Nüfus, Kent ve Kır Nüfusu (Özdemir, 2012, s.3); (TÜİK, 2016); (TÜİK, 2021).

Yıl	Toplam Nüfus	Kent Nüfusu	Kent (%)	Kır Nüfusu	Kır (%)
1935	13.648.270	3.305.879	24.22	10.342.391	75.78
1940	16.158.018	3.802.649	23.53	12.355.376	76.47
1945	17.820.950	4.346.249	24.38	13.474.701	75.62
1950	18.790.174	4.687.102	24.94	14.103.072	75.06
1955	20.947.188	5.244.337	25.03	15.702.851	74.97
1960	24.064.763	6.927.343	28.78	17.137.420	71.22
1965	27.754.820	8.859.701	31.92	18.895.089	68.08
1970	31.391.421	10.805.817	34.42	20.585.604	65.58
1975	35.605.176	13.691.101	38.45	21.914.075	61.55
1980	40.347.719	16.869.068	41.80	23.478.651	58.20

1985	44.736.957	19.645.007	43.91	25.091.950	56.09
1990	50.664.458	26.865.757	53.02	23.789.701	46.98
1995	56.473.035	33.326.351	59.01	23.146.684	40.99
2000	67.803.937	44.006.274	64.90	23.797.653	35.10
2007	70.487.917	49.747.859	70.57	20.838.397	29.43
2008	71.517.100	53.611.723	74.96	17.905.377	25.04
2009	72.561.312	54.807.219	75.53	17.754.093	24.47
2010	73.722.938	56.222.356	76.26	17.500.632	23.74
2015	78.741.053	72.523.134	92.11	6.217.919	7.89
2020	83.614.362	77.736.041	92.96	5.878.321	7.04

Tablodan da anlaşılacağı üzere Türkiye’de, 1950’li yıllardan sonra kır nüfusunun ülke içindeki yüzde payı düşüşe geçmiş ve buna karşılık şehir nüfusunun ülke içindeki yüzdesi artmıştır. Özdemir’e (2012) göre, Türkiye’nin 1950’li yıllarda kapitalist ilişkilerinin artışı, tarımda makineleşmenin yaygınlaşması ekonomik anlamda iç göçün yaşanmasına sebep olmuştur. Bu dönemde yaşanan göçler ekonomik temelli ve kentte daha iyi bir yaşam ihtimali hayaliyle bağlantılıdır. Kentlerin iş bulma olanaklarının daha fazla olması ve sağlık ve eğitim gibi hizmetlere ulaşımındaki kolaylık göçmenler için temel motivasyonlardandır. (Gürsoy, 2019). 1980’li yıllarda ise ülkede terörün getirdiği güvenlik kaygısı nedeniyle kırdan kente göç hızlanmıştır. “Örneğin, Tunceli’de yaşayan nüfusun 1980 yılında 136 bin iken 2000’li yılların başlarında 85 bine düşmüş olması bu gerçeği aydınlatmaya yeter” (Keleş, 2021, s. 203). Bu yıllarda ülkenin Doğu ve Güneydoğu Bölgesi’nde terör eylemlerinin artması ve OHAL (Olağanüstü hâl) ilanı ile ülkenin batısına ve şehir merkezlerine yoğun bir göç başlamıştır (Tekin, 2011). “Bir yandan ayrılıkçı terör örgütünün baskıları, diğer yandan demokrasi dışı baskıcı uygulamalar ve giderek ağırlaşarak büyüyen ekonomik ve toplumsal sorunlar yöre halkını; yerleşim yerlerini terk ederek, köylerini boşaltmaya ve toplu göçlere yöneltmektedir” (Akşit & Akçay, 1999, s. 167). Bunun haricinde zorunlu köy boşaltmaları sonucunda geçim sorunu, kişilerin kentlere göç etme eğilimlerini artırmıştır. (Akşit & Akçay, 1999). 2000 yılı ve sonrasında yaşanan iç göçler ise genellikle nitelikli işgücüne

ihtiyaç doğrultusunda gerçekleşmektedir (Bostan, 2017). Yine bu yıllarda eğitim nedeniyle göçler de göze çarpmaktadır.

3.1.2. Türkiye'nin İç Göç Verileri ve Göç Sebepleri

Türkiye'de iç göç olgusu, her ne kadar çeşitli sebeplerin tetiklediği çeşitli göç biçimlerini içerse de, temel olarak kadın ve erkek arasındaki göç etme eğilimlerini anlamak çalışma açısından gereklidir. Bunun için ise TÜİK'in 2022 yılında yayımladığı iç göç verilerinin değerlendirilmesi zaruridir.

TÜİK'in 2022 yılında yayımladığı iç göç verileri kadın ve erkek göçünün anlaşılması bakımından önemlidir. Ülkemizde 2007-2008 döneminde %3,18 olan iller arası göç eden nüfus oranı, yıllar içinde inişli ve çıkışlı bir seyir izleyerek 2021 yılında %3,28 oldu. Diğer bir ifadeyle Türkiye'de 2021 yılında 2 milyon 777 bin 797 kişi iller arasında göç etti. Bu nüfusun %47,5'ini erkekler, %52,5'ini ise kadınlar oluşturdu (TÜİK, 2022).

Tablo 4. İller Arası Göç Eden Nüfus Oranı, 2007-2021 (TÜİK, 2022b).

Yıl	(%)
2007-2008	3,18
2008-2009	3,08
2010-2011	3,24
2011-2012	3,06
2013-2014	3,45
2015-2016	3,28
2017-2018	3,73
2019-2020	2,70
2020-2021	3,28

Bununla birlikte ülke içerisinde göç eden kişilerin yaşları incelendiğinde, 20-24 yaş aralığında gerçekleşen göçün çoğunlukta olduğunu belirtmek mümkündür. Türkiye'de, 2021 yılında nicel olarak en fazla göç hareketliliği, 731 bin 284 kişi ile 20-24

yaş grubunda gerçekleşti. Söz konusu yaş grubunda göç edenlerin %41,6'sını erkekler, %58,4'ünü ise kadınlar oluşturdu. (TÜİK, 2022).

Tablo 5. Yaş Grubuna Göre İller Arası Göç Eden Nüfus Oranı, 2021 (TÜİK, 2022b).

Yaş	(%)
0-4	5,3
5-9	5,9
10-14	4,7
15-19	12,9
20-24	26,3
25-29	13,1
30-34	8,3
35-39	5,5
40-44	4,5
DİĞER	13,5

Ülke içi göç etme nedenlerine bakıldığında sırasıyla eğitim, hane/ aile fertlerinden birine bağımlı göç, daha iyi konut ve yaşam fırsatları, tayin/ iş değişikliği, bilinmeyen, işe başlamak iş bulmak, medeni durum değişikliği/ ailevi nedenler, ev alınması, aile yanına/ memlekete dönme, diğer, sağlık/ bakım ve emeklilik sebebiyle göç gelmektedir.

Tablo 6. Göç Etme Nedenine Göre İller Arası Göç Eden Nüfus Oranı, 2021 (TÜİK, 2022b).

Göç Etme Nedeni	(%)
Eğitim	24,7
Hane/ Aile Fertlerinden Birine Bağımlı Göç	20,5
Daha İyi Konut ve Yaşam Koşulları	15,5
Tayin/ İş Değişikliği	9,6
İşe Başlamak/ İş Bulmak	7,7

Medeni Durum Değişikliği/ Ailevi Nedenler	5,2
Ev Alınması	3,0
Aile Yanına/ Memlekete Dönme	2,1
Sağlık/ Bakım	0,6
Emeklilik	0,5
Diğer	2,1
Bilinmeyen	8,5

2021 yılında iller arası göç eden 2 milyon 777 bin 797 kişiden 686 bin 973'ü eğitim nedeniyle göç etmiştir. Bununla birlikte, 570 bin 224 kişinin hanedeki fertlerden birine bağımlı göç ettiği, 429 bin 752 kişinin ise daha iyi konut ve yaşam koşulları nedeniyle göç ettiği görülmektedir. (TÜİK, 2022).

Göç hususunda yeterince önemli olan hane fertlerine bağımlı göç ve evlilik göçü, kadınların erkeklere oranla daha fazla gerçekleştirdiği bir göç türüdür. Türkiye’de 2021 yılında elde edilen iç göç verilerine odaklanıldığında da kadınların, bağımlı göçe ve evlilik göçüne erkeklere kıyasla daha fazla etkilendiğini kanıtlar niteliktedir.

Tablo 7. Cinsiyete Göre Göç Etme Nedeni ve Göç Eden Nüfus Oranı, 2021 (TÜİK, 2022b).

	(%)	
	Kadın	Erkek
Emeklilik	0,2	0,8
Ev Alınması	2,8	3,1
Sağlık/ Bakım	0,6	0,5
Aile Yanına/ Memlekete Geri Dönme	1,9	2,3
Hane/ Aile Fertlerinden Birine Bağımlı Göç	23,4	17,3
Daha İyi Konut ve Yaşam Koşulları	14,6	16,4
Medeni Durum Değişikliği/ Ailevi Nedenler	7,1	3,2

Eğitim	28,3	20,8
İşe Başlamak/ İş Bulmak	6,7	8,9
Tayin/ İş Değişikliği	4,6	15,1
Bilinmeyen	7,8	9,4
Diğer	1,9	2,3

Görüldüğü üzere Türkiye’de 2021 yılında gerçekleşen iç göç hareketinde, hane fertlerine bağımlı yaşanan göçün sadece %17,3’ünü erkekler oluştururken buna karşılık %23,4’ünü kadınlar oluşturmaktadır. Yine buna bağlı olarak medeni durum değişikliği ve ailevi nedenlerle yaşanan göç biçiminin de sadece %3,2’si erkekler tarafından gerçekleştirilirken kadınların bu göç biçimi içerisinde oranı ise %7,1’dir. Kadınların medeni durum değişikliği ve ailevi sebeplerle gerçekleştirdiği göçler, araştırılması elzem bir alandır. Kadınların bir şehirden bir başka şehre yahut köyden şehre gerçekleştirdiği bağlantılı veya evlilik göçü; kadının kısmen dahil olabildiği göç türlerinden birisi olabilmekte, bu haliyle de zorunluluk hali taşıyabilmektedir. Kadının seçmesi gereken göç edip etmemesi değil, aynı zamanda evlenip evlenmemesidir. Kadının göç sonrası hayatı ise kısmen muammalar silsilesi ile kaplıdır. Hedef yere yaşanan göç sonrası ev içerisinde yaşam, şehre uyum ve sosyalleşmek gibi birçok konunun anlaşılması gerekmektedir.

3.2. Aile Olgusu ve İç Göçün Aile Üzerinde Etkileri

Türkiye’de yaşanan iç göç sürecinin toplumsal yapıda değişimlere neden olduğu bilinmektedir. Özellikle kır yaşamı ile kent yaşamında değişim gösteren yapılardan birisi de aile kurumudur. “*Aile, toplumsal yapıyı meydana getiren temel toplumsal kurumların başında yer alır. Bu itibarla aile toplumun temelidir*” (Doğan, 2016, s. 3). Aile, toplumsal yaşamın sürekliliğini sağladığı kabul edilen; kan bağı ile yahut evlilik ile birbirlerine bağlı bir topluluktur. “*Aile, bireyin dünyaya geldiği andan itibaren içinde yer aldığı, ona yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli bakım ve desteğin sunulduğu sosyal bir ortamdır*” (Bayer, 2013, s.102). Aile, toplumsal sermayenin yeniden üretildiği bir kurumdur. Bireyler toplumsal normları ve kültürel değerleri ailelerden öğrenirler. Bu açıdan aile, toplumsal sermayenin en önemli kurumlarından birisidir (Can & Aksu, 2016).

Aile kurumunun farklı dönemlerde çeşitli biçimleri mevcuttur. Sanayi devrimi öncesi sosyal ve kültürel olarak kalabalık aileler toplumda sıklıkla görülmekteydi. Bu ise işbölümüyle yakından ilişkilidir. Kan bağına dayalı akrabalıklar belirli yerlerde birlikte yaşamakta ve geçim bu sayede daha kolay gerçekleşebilmekteydi. Bu aile biçimlerinin ilki geleneksel geniş ailedir. Geleneksel geniş aile genellikle kırsal kökenli olup sanayi öncesi toplumlarda var olmuştur. Geniş aile, tarıma ve kas gücüne dayalı ekonomik çalışma biçimiyle anlaşılır. Tarımsal ekonomik gelir için ise ailede olabildiğince çok çalışacak birey olmalıdır. Bu sayede akrabalar dahil tüm aile üyeleri bir arada yaşamaktadırlar (Doğan, 2016). Geleneksel geniş ailelerde, *“otoritenin belirlenmesinde cinsiyet ve yaş iki önemli temel belirleyicidir. Aile içinde tüm aileyi ya da tek aile üyesini ilgilendiren konularda karar vericiler genellikle erkekler ve yaşça büyük olanlardır”* (Karataş, 2001, s. 93). Geleneksel geniş ailelerde erkekler genellikle dışarıda çalışabilirken kadınlar genellikle ev ve bahçe işleriyle ilgilenmektedirler. Bu aile biçiminde genelde ailenin büyük yaştaki erkeği otorite konumundadır ve kural koyucu bu sayede babadır. Ailenin çalışması sonrası satılan ürünler babanın tekelinde toplanır ve bireysel kazanç bu aile biçiminde mevcut değildir. (Doğan, 2022).

Sanayi devrimi sonrası ise toplumsal ve kültürel değişimler sonucunda geleneksel aile yerini çekirdek ailelere bırakmıştır. Bu aile biçiminde esas olarak anne, baba ve çocuklar bulunmaktadır. Sanayi toplumu sonrası gerçekleşen bu dönüşüm sonrasında eşler, eski kalabalık aileler ve farklı otorite biçimlerinden sıyrılmışlar ve daha bireysel aileler kurmaya başlamışlardır. *“Çocuk yapma ve manevi doyum çekirdek ailenin iki önemli işlevidir. Geleneksel aileye özgü diğer işlevleri ya tamamen ortadan kalkmış ya da etkisi azalmıştır”* (Doğan, 2016, s. 7). Çekirdek ailede ayrıca geleneksel aileden farklı olarak; sanayi toplumu ile gereken uzmanlık meselesi, bireylerin ailede eğitimi yerine uzmanlaşmış eğitim kurumları tarafından gerçekleştirilmiştir (Karataş, 2001). Çekirdek ailede ise kır yaşamının getirdiği işbölümü biçimi artık mevcut olmadığından ötürü daha bireysel bir yaşam ve aile biçimiyle karşılaşmak mümkündür. Burada kısmen de olsa kadınlar bireysel kazanç sağlayabilecekleri işlerde çalışabilmektedir. Çocuklar ise kalabalık ailelerde yaşamaktan ziyade sadece anne ve babayla ikamet etmektedir ve bu yeni aile biçiminde her bireyin kendi odası olabilmektedir. Geleneksel geniş ailelerde odalar bireylere tahsis edilirken çekirdek ailede çocuğun ya da çocukların odaları ayrıdır.

Bu da bireysel manada boş vaktin artık geçmişe göre daha farklı biçimlendiğini belirler. Kırdan kente göç süreci aileyi ve gündelik yaşamı bu şekilde yeniden biçimlendirmiştir. İç göçler sonrası değişen aile yaşamının her ne kadar bireyselleşmek açısından olumlu sonuçları olsa da, iç göçlerin olumsuz sonuçlarından da bahsetmek mümkündür. Örneğin: *“Çocukların anneanne-babaanne ve dedeleri köyde kalmış, karşılıklı özlemleri giderek artmıştır. Yaşlı nüfusun köy yaşamında yalnızlaşması da iç göç hareketlerinin olumsuz sonuçlarından biri olarak göze çarpmaktadır”* (Doğan, 2016, s. 68).

Kırdan kente göç, genel bağlamda genç nüfusun gerçekleştirdiği bir eylemdir. Bireyler kırlardan kentlere iş bulduktan sonra göç etmişler ve göç sonrasında aileleri ile dostlarını da kente göç etmeleri için teşvik etmişler, bunun sonucunda göç sürecinin hızlanmasını sağlamışlardır. Bundan sonra ise kırdan kente göç eden bireylerin kente uyum sağlamaları ve kentte ikamet eden bireylerin ise göçmenlere uyum sağlamaları sorun olmaya başlamıştır (Doğan, 2022). *“İç göçler; hem göç veren hem de göç alan yerleşim yerlerindeki toplumsal yapıyı etkilemektedir”* (Bostan, 2017, s. 3). İç göçler sonucunda ülkenin farklı bölgelerinden, farklı kültürel yapılardan bireyler aynı şehirde yaşamaya başlamış, bu sebeple de uyum sorunu ortaya çıkmıştır. Ayrıca bu farklı kültürel yapılar sebebiyle de göç edilen yerde toplumsal yapı etkilenebilmiştir.

Türkiye’nin kırdan kente göç ve kentleşme sürecinde, kadınların durumu önemlidir. Kadınlar iç göç sürecinde iş bulmak umuduyla kırdan kente göç eden erkekleri takip etmişler ve bu takip ise kadının aile içindeki konumuna bağlı olarak gerçekleşmiştir (Buz, 2009). *“Kadınların göçe ilişkin yaşantıları genellikle, bir eş, anne ya da evlenmek üzere olan genç kız olarak aile içindeki konumlarıyla yakından ilişkili. Gerek ayrıldıkları, gerekse göçle geldikleri yeni mekanla olan ilişkileri de bu temelde belirleniyor”* (İlkkaracan & İlkkaracan, 1999, s. 111). Böyle bir durumda ise kırdan kente göç sonrası kadınlar henüz bilmedikleri bir yerde yaşamaya başladıklarından dolayı, şehirde çeşitli sorunlarla baş etmek zorunda kalmışlardır. Göç sonrası kadınlar, farklı bir yerde yaşamaya başlamışlar ve kentte yaşam sonrası özellikle sosyalleşme konusunda psikolojik sorunlarla karşı karşıya kalmışlardır (Buz, 2009). İlkkaracan & İlkkaracan’ın (1999) çalışmasına göre; kadınların göç etmelerindeki sebeplerden ilki geçim sıkıntısıdır. Bunu takiben kadınlar en çok, evlilik ve bağlantılı göç sebebiyle ve güvenlik nedeniyle göç

etmektedirler. Kadınların kente göç sonrası kısmen de olsa çalışma hayatında var olabilmeleri ise kentleşme ile alakalıdır.

3.3. Niğde İli ve Göç Verileri

Çalışmanın yapılacağı kent Niğde'dir. “Niğde ili; Kuzey’de Nevşehir, Kuzeydoğu’da Kayseri, Doğu’da Adana, Güney’de Mersin, Batı’da Konya, Kuzeybatı’da Aksaray illeri ile çevrilmiş olup, toplam (7.312) km² yüzölçümüne sahiptir” (Niğde Valiliği). TÜİK’in 2022 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçlarına göre kentte toplam 365.419 kişi ikamet etmektedir (TÜİK, 2023). Niğde İli; Merkez İlçe, Altunhisar, Bor, Çamardı, Çiftlik ve Ulukışla olmak üzere 6 ilçesi mevcuttur. Bu ilçelere bağlı olarak da 23 Belde ve 131 Köy mevcuttur (Niğde Valiliği).

Tablo 8. Niğde İli Nüfus Verileri, 2022, 2021, 2020, 2019, 2018, 2017 (TÜİK, 2023a, 2022a, 2021, 2020, 2019, 2018).

	Toplam Nüfus	İl ve İlçe Merkezleri	Belde ve Köyler	Yıllık Nüfus Artış Hızı %
2017	352.727	199.485	153.242	33,4
2018	364.707	209.875	154.832	
2019	362.861	217.640	145.221	-2,2
2020	362.071	219.588	142.483	
2021	363.725	224.909	138.816	4,6
2022	365.419	229.249	136.170	

Tablo 8’de görülebileceği üzere kent merkezi, göç alıp vermek hususunda kısmen de olsa durağan durumdadır. Bölgenin kırsal kesimlerinde temel çalışma alanı tarım olarak kabul edilmektedir (Toroğlu, 2007). İl merkezinde ise nüfus; doğal hammadde üretimi, kamu idaresi, hizmet sektörü ve sanayi sektörlerinde çalışmaktadır. Son yıllarda az da olsa artan

nüfusu açıklamak gerekirse kent merkezine göç edilme sebepleri şu şekilde sıralanabilmektedir:

Tablo 9. Göç Etme Nedenine Göre İllerin Aldığı Göç, Niğde, 2018-2022 (TÜİK, 2022a).

Göç etme nedeni	Göç eden kişi sayısı
Tayin/ iş değişikliği	1.420
İşe başlamak/ iş bulmak	1.363
Eğitim	4.227
Medeni durum değişikliği/ ailevi nedenler	626
Daha iyi konut ve yaşam koşulları	2.133
Hane/ aile fertlerinden birine bağımlı göç	3.630
Aile yanına/ memlekete geri dönme	536
Sağlık/ bakım	165
Ev alınması	447
Emeklilik	55
Diğer	326
Bilinmeyen	873
Toplam	15.801

Kente gerçekleşen göç türlerinden sayısal bakımdan en fazla olanı ise eğitim yoluyla göçtür. 2018-2022 yılları arasında Kente 4.227 kişi eğitim sebebiyle göç etmiştir. Kentte 2018-2022 yılları arasında yaşanan, evlilik göçü olarak da adlandırılabilir medeni durum değişikliği/ ailevi nedenler sebebiyle 626 kişi kente göç etmiştir. Bununla birlikte bağımlı göç olarak tanımlanan göç biçiminde ise 3.630 kişi göç etmiştir. Bu sayı evlilik göçü ve ailevi nedenlere göre hayli fazladır. Kent merkezi genel olarak halk tarafından küçük ve yaşanılabilir bir kent olarak tanımlanmaktadır. Bundan dolayı halk, şehri “memur kenti ya da çalışan için kolay ve ucuz şehir” olarak tanımlamaktadır. 2018-2022 yılları arasında da tayin ve iş değişikliği ile 1.420 kişi; işe başlamak ve iş bulmak gibi ekonomik hususlarda da 1.363 kişi göç etmiştir.

Niğde ili, Türkiye’nin büyükşehirlerine oranla daha az göç alıp göç vermektedir. Bu sebeple şehir özellikle büyükşehirlerle nazaran literatürde daha az incelenmiştir. İç Anadolu Bölgesi’nin bir ili olan Niğde şehrinde evlilik göçünün çalışılacak olması ise

halihazırda çevre köylerden kente evlilik yoluyla göçün yaşanıyor olmasıdır. Araştırmacının da ilde ikamet etmesiyle görüşmecilere daha kolay ulaşılacağından dolayı çalışılacak il Niğde olarak belirlenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Evlilik Göçü, Göçe Karar Süreci ve Göç Edilecek Yerin Belirlenmesi

Kadınlara özgü olarak nitelendirilmiş çeşitli göç türleri bulunmaktadır. Bunlar; bağlantılı göç ve evlilik göçü olarak tanımlanabilir (Buz, 2009). Evlilik göçüne karar verilmesinin temel motivasyonunun evlilik olduğu bariz olsa da, göç edilecek yerin neye göre belirleneceği ve o yere göç etme kararının esas olarak kim tarafından verileceği önemlidir. Her ne kadar evlilik göçü kendi başına bir göç türü olsa da, göç edilecek yere karar verme süreci bir tür ekonomik kaygıdan dolayı olabilmektedir. Göçle ilgili *Yeni Ekonomi Kuramı*, göç kararının bireyler tarafından değil de bir hane halkı yahut bir topluluğun tamamı ile ilgili olduğunu ve göç kararının kişi değil de kişilerle alındığını anlatmaktadır (Abadan-Unat, 2006). Buna karşılık *Neoklasik Ekonomi Kuramına* göre ise birey rasyonel bir karar doğrultusunda göçü gerçekleştirir. Neoklasik ekonomi kuramında ise göçün nedeni emek konusuyla alakalıdır. Emegin arz ve talep doğrultusunda çeşitli yerlerde çeşitli ücret farklarıyla mevcut oluşu, bireyin rasyonel bir karar doğrultusunda daha yüksek kazanç sağlayabileceği anlamına gelmektedir (Abadan-Unat, 2006).

Göç etmek yalnızca yer değiştirmeyle açıklanabilecek bir olgu değildir. Göçün gerçekleşmesinde çeşitli mekanizmalar rol oynar. Bununla birlikte göçün ne şekilde ve nereye gerçekleştirileceği çeşitli sebeplerle açıklanabilir. Evlilik göçü sebebiyle göç eden kadınların göç ettikleri yeri neye göre belirlediklerini anlamlandırmak için ise açıklanması gereken bir diğer husus “erkeklik” kavramıdır. Erkeklik, toplumsal cinsiyet çalışmalarında henüz çok yeni bir kavramdır. Bunun bir sebebi ise erkek olma hali genel olarak doğal ve normatif olarak kabul edilmiştir. Bu yüzden de toplumsal cinsiyet

literatüründe kadınlar ve kadın olmak üzerine daha çok odaklanılmıştır (Laloğlu, 2018). Erkeklik üzerine tartışmaların ve “hegemonik erkeklik” kuramının oluşmasında Connell önemli bir yer tutmaktadır. Ona göre, *“kadınlık ve erkeklik biçimlerinin karşılıklı ilişkisi, tek bir yapısal gerçeklik üzerine, erkeklerin kadınlar üzerindeki küresel egemenliği üzerine oturtulur”* (Connell, 2019, s.267). Bunun sonucunda ise Connell “hegemonik erkeklik” kuramından bahseder. *“Hegemonik erkeklik, genel anlamda erkeklerin kadınlar üzerinde egemenlik kurmasını sağlayan, sadece bu role ilişkin beklentiler veya bir kimlik türü değil, pratikte uygulama alanı bulan yapıp etme biçimleridir”* (Aydın & Atalay, 2021, s.49). Buradan da anlaşılabileceği üzere, *“Hegemonik erkeklik daima kadınlarla ilgili olduğu kadar, ikincil konuma itilmiş çeşitli erkeklik biçimleriyle ilgili olarak da inşa edilmektedir”* (Connell, 2019, s.268). Çalışmada ise hegemonik erkeklik kavramının diğer erkeklik biçimleriyle alakalı olarak değil de, kadınlarla alakalı olan kısmı irdelenecektir. Buna göre ise temelde erkeklik olgusu, her iki cinsiyetin de evlilik ve eş ile ilişkisi anlaşılmaya çalışılmalıdır.

Tarihsel bağlamda aile içi ilişkiler her ne kadar cinsiyet rolleri olarak ele alınmış olsa da, feminist akımlar ve kadınların iş hayatına katılımlarının artışı gibi çeşitli sebepler kadın erkek eşitliği üzerinde çalışmaların yoğunlaşmasına sebep olmuştur. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir sonucu olarak erkeklerden çalışma hayatına katılım ve evin ekonomik gelirini sağlamak gibi görevler beklenmektedir. Bu sayede ise erkekler çalışma hayatına katılarak ev geçindiren, çocuk üzerinde mutlak otorite ve dolayısıyla ekonomik iktidar alanına sahip olanlardır ve bu şekilde aile kurabilmektedirler (Bozok, 2018b). Bununla birlikte *“toplumun farklı kesimlerinden insanların babalardan (erkeklerden) temel beklentisi her şeyden önce çalışıp evlerini geçindirmelidir”* (Bozok, 2018a, s.34). Erkeklerin çalışma hayatına katılımı salt toplumsal beklenti olarak değil, kapitalist ataerkil ilişkiler bağlamında da açıklanabilir. Örneğin, *“günümüzün kapitalist ataerkil ilişkileri, dünyada olduğu gibi Türkiye’de de erkekleri her şeyden önce ekonomik ilişkiler içinde, çalışan, rekabetçi, ailenin geçimini sağlayan -ama bu sağlanamadığında ya da sekteye uğradığında sorunlar, krizler, gerilimler, yaşayan- aktörler olarak kurmaktadır”* (Bozok, 2018b, s.36).

Çalışmada evlilik sebebiyle göçün nereye ve nasıl gerçekleşeceğine karar verenin kim olduğu anlaşılmaya çalışılacaktır. Toplumsal cinsiyet rollerinin ve ataerkinin bir sonucu olarak erkeklerden beklenen ekonomik anlamda evin geçimini sağlamak “görevi”, evlilik sebebiyle gerçekleşecek olan göçün nereye gerçekleşeceğini belirleyebilecektir. Bunun sebebi ise erkeğin halihazırda çalışıyor olması, çalıştığı yere evlilik göçünün gerçekleşmesine sebep olabilmektedir. Katılımcılardan K-9 ve K-7, herhangi bir işte çalışmadıklarını ve eşlerinin Niğde’de çalıştıklarını belirtmişlerdir. Eşlerinin Niğde’de çalışması ise kent merkezine gerçekleşecek göçe karar vermeyi kolaylaştırmıştır:

“Eşimin kararıydı. Ailem değil de adam zaten burada çalışıyordu. Köy de yakın buraya. Çıktım geldim” (K-9, evli, lise mezunu, çalışmıyor).

“Eşim burada olduğu için eşim verdi kararı. Zaten üniversite okumaya buraya gelmişim. Eşimle de tanışınca eşim Niğde’de oturuyor diye geldim.” (K-7, Evli, Önlisans mezunu, çalışmıyor).

Katılımcılar eşlerinin kent merkezinde çalışmaları sebebiyle göç etmelerine eşlerinin karar verdiklerini söylemişlerdir. K-9 için, sadece eşinin kentte çalışması değil, aynı zamanda eski yaşadığı yerin kent merkezine yakınlığı da göç kararını almayı kolaylaştırmıştır.

Evlilik göçünde göç edilecek yere karar verilirken iş imkanları ve çalışılacak alan önemlidir. Örneğin özel sektörde çalışıyor olmak göç etmenin resmî kurumlara göre daha zor olmasına sebep olmaktadır. Buna karşılık resmî kurumlarda çalışanlar veya çalışacaklar için tayin ve atama gibi yer değiştirme hususları da göçün gerçekleşme sebeplerindendir. Bu açıdan da katılımcıların neden Niğde ilini tercih ettiklerini anlamak gereklidir. Aşağıda da görüleceği üzere eşi özel sektörde çalışan K-1 ve eşinin resmi bir kuruma ataması olan K-14’ün kent merkezini tercih etme sebepleri yine eşlerinin işleriyle alakalıdır:

“Eşim burada özel sektörde çalıştığı için geldim. Sadece evlilik sebebiyle göç etmek zorunda kaldım... Eşimin özel sektörde çalışmasının vesilesi olarak buraya geldik aslında” (K-1, evli, lisans, işaret dili eğitmeni).

“Kocamın kariyeriydi. Öğretmen olmuştu. Üniversite mezunuydu, iş bulamıyordu. Ondan sonra öğretmen açığı oldu, Niğde’ye ataması oldu, geldik” (K-14, boşanmış, Ortaokul, çalışmıyor).

Bununla birlikte aile fertlerine yakın olma isteği, aşağıda da görüleceği üzere, K-8’in göç etmesi sonrası babasının da göç edilecek yerde iş kuracak olması sonucunda evlilik göçü kararı alınmasını kolaylaştırmıştır. Burada göç etmeye bir erkeğin karar verdiği durumlardan farklı olarak; katılımcılardan K-8’in eşi ve babası olan diğer erkeğin de karar vermede rolü göze çarpmaktadır:

“Hem evlenecektim hem de babamın iş durumu vardı, babam burada çalışmaya başlayacaktı bir dükkân açma işi vardı. Biz yakınlarında oluruz kızım dedi. Ben evlendikten sonra geldi babamlar da.” (K-8, evli, lise mezunu, çalışmıyor).

Çalışmada, evlilik göçü sebebiyle göçün gerçekleşeceği yere karar veren kişiler genellikle erkekler olsa da eğitim durumu ve halihazırda çalışmak gibi meseleler, kadınlara da göç etme kararı verme konusunda söz hakkı tanıyabilir gibi görülmektedir. Evlilik göçü için ortak karar alındığı görülen durumlarda ise çiftlerin her ikisinin de çalışıyor olduğu görülmektedir. Evlilik göçü ile işgücü göçünün esasen bağlantılı olduğunu iddia eden Fan & Li’nin (2002) tespitleri burada anlaşılmaktadır. Nitekim Fan & Li’ye (2002) göre evlilik göçü sadece evlilik sebebiyle göç etmek anlamına gelmemektedir. Evlilik göçü aynı zamanda bir ekonomik strateji olarak düşünülebilmektedir ve kadınlar bu göç biçimini ekonomik bir seçenek olarak değerlendirebilmektedirler (Fan & Li, 2002). Katılımcılardan K-5 ve K-3’ün ifadeleri de bunu destekler niteliktedir. K-5, göç kararını kendisi aldığını belirtmiş ve tayini Niğde iline çıkmış, kamu personeli olmasından ötürü ise başka şehre tayin olsa da evlenip eş durumu tayini ile kent merkezine geleceğini belirtmiştir. Buna karşılık K-3 ise göç kararını eşiyle birlikte aldığını belirtmiştir.

“Hem evlenecektim hem de tayinim buraya çıkmıştı. Kendi kararımdı. Zaten başka yere tayin olsam da evlenip eş durumundan yine gelirdim buraya...” (K-5, evli, lisans, memur)

“Eşim Niğde’de özelde ziraat mühendisi. Onu şirketi buraya gönderdi. Onun için geldim. Beraber aldık bu kararı. Ailelerimizin hiç etkisi olmadı. Göç süreci çok kolaydı, Konya’dan geldim zaten yakındı. Bir sıkıntı yaşamadık sadece ben tayin olunca biraz zor oldu.” (K-3, evli, yüksek lisans, memur)

Buna karşılık görüşmelerde göç etmenin kendi kararına bağlı olduğunu dile getiren ve bu yüzden evlilik göçü yaptığını belirten kadınlar da mevcuttur. K-2, aşağıda görüleceği gibi, halihazırda üniversiteyi okuduğu Niğde iline atanmıştır ve eşi de kentte çalışmaktadır. Katılımcının ekonomik gelir kazancı, göç kararında söz sahibi olabilmesini sağlamaktadır.

“Göç etmek benim kararımdı. Atamam ve eşim buradaydı. Tabi ki yani üniversiteyi bitirdiğim şehre geldiğimde aman aman mutlu olmadım da yani işe atandım diye mutlu oldum geldim.” (K-2, evli, yüksek lisans, şube müdürü)

Katılımcıların anlatılarından yola çıkıldığında genelde erkeğin iş durumu ve nerede çalıştığı, evlilik göçünün nereye gerçekleşeceğini belirlemede önemli bir sebep olarak görülebilmektedir. Katılımcıların anlatıları her ne kadar çoğunluk olarak evlenecekleri erkeğin iş durumunun göç kararını ve göçün nereye gerçekleştiğini belirlemektedirse de, kendi tercihiyle göç ettiğini belirten katılımcılar da mevcuttur. Bu katılımcılar ise göç tercihlerini anlatırken evlilikle birlikte kent merkezinde iş bulmaları, tayin olmaları gibi sebepleri öne sürmüşlerdir.

4.2. Göç/ Evlilik Öncesi ve Sonrası Ücretsiz Ev İçi Emeği

Kadın yahut erkek olmak, her ne kadar biyolojik manada cinsiyetleri belirlese de aynı zamanda kadın yahut erkek olmanın toplumsal manada anlamları da mevcuttur. Kadın ve erkeğin gündelik hayatta gerçekleştireceği eylemlerin çeşit ve biçimleri ise toplumsal cinsiyet rollerinde anlamlanır ve yeniden üretilir. Toplumsal rol, bireyin gündelik hayatını ve davranış biçimlerini tanımlamaktadır. “*Rol, belirli bir statüyü işgal eden kişiden beklenen davranıştır...bir kültür içinde normlar, roller yoluyla öğrenilir*”

(Bozkurt, 2018, s.151). Toplumsal hayatın tümünde gerçekleşen rol süreci ise toplumsal uyum açısından ve topluma kabul açısından önemli bir performans sergileme metodudur. Rol sürecinin kadınlar ve erkekler açısından farklı performans alanları ve pratikleri mevcuttur. Bu rol süreci ise bireyin biyolojik cinsiyetinden yola çıkarak tanımlanır. Bu yüzdendir ki dişil ve eril roller öğrenilir ve yeniden üretilir. Toplumsal rollerin bir tür inşa süreciyle açıklanması ise bunun bireyin doğumundan itibaren öğretilmesiyle alakalıdır. *“Doğumu takiben, hemen hiç gecikmeden, biyolojik cinsiyetimiz ekseninde oluşup anlam kazanan bir davranışlar örgüsünün mensubu haline ge(tiri)liriz”* (Vatandaş, 2007, s.30). Çocukların kıyafet biçimleri ve renkleri, saç stilleri, oyuncakları ve gelecekte edinecekleri meslekleri burada inşa edilmeye başlanmaktadır. Bireylerin çocuklarını bu şekilde büyütmeleri ise gelecekte toplumsal cinsiyet rollerinin anlam kazanmasına sebep olmaktadır. Tarihsel bağlamda ise cinsiyet rollerinin temeli işbölümünün ortaya çıkmasıyla ilgili olabilmektedir. (Vatandaş, 2007).

Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin kadınlara henüz büyürken öğrettiği çeşitli kodlar sebebiyle ev içi hizmet ve bakım vermek gibi konular kadınlara mahsus çalışma biçimleri olarak tanımlanmaktadır. Çalışmada ise ev içi hizmet konusunda kadınların evlenmeden önce yaşadıkları yerde ve yaşadıkları bireylerle birlikte ev içi çalışmaları anlaşılmaya çalışılmış; sonrasında ise evlilik sonrası ve eş ile yaşadığı yerde ev içi çalışmaları betimlenmiştir. Evlilik öncesi ve evlilik sonrası ev içi hizmet ve bakım verme konusunda farklılıkları ortaya koymak hedeflenmiştir. Bununla birlikte görüşmecilerin eşlerinden ayrı olmaları yahut eşlerini kaybetmeleri sonrası ev içi çalışmalarında evlilik dönemine göre bir değişim olup olmadığı da saptanmaya çalışılmıştır.

Toplumsal yaşamın değişimi ve ataerkinin ortaya çıkışı, dayanışma ve işbölümü biçimlerinin farklılaşması sonucu kadınlar, hem bireysel hem de toplumsal hayatta çeşitli sorunlar yaşamaya başlamışlardır. Günümüzde kadın, halen ev içinde tanımlanmakta; *“kadınlık, içinde yaşadığımız kültürde, yaş eğitim, sınıf gibi değişkenlerden bağımsız olarak, esasen ‘ev’ üzerinden tanımlanmaktadır”* (Karakaya, 2018, s.76). *“Bununla birlikte ev işlerinin genel yükümlülüğü kadının sorumluluğundadır ve bu da toplumsal cinsiyetin bir sonucudur”* (Kaplan, 2011, s.167).

Çalışmada, katılımcıların belirttiği üzere; evlilik öncesi hayatlarıyla evlilik sonrası yaşamlarında ev içi hizmet konusunda değişen bir şey olmadığını belirten kadınlar mevcuttur. Buna karşılık ev içi çalışmalarında çok fazla değişim olduğunu belirten ve evlilik öncesi ev yaşamının çok daha kolay olduğunu belirten katılımcılarla bu değişimin çok da fazla olmadığını belirten katılımcılar da mevcuttur. Ayrıca boşanma veya eşini kaybetme yahut ayrı yaşama gibi sebeplerden ötürü eşinden ayrı olan kadınların da evlilik sürecinde ev içi çalışma yoğunluklarının azaldığını veya arttığını belirten katılımcı açıklamaları mevcuttur.

Katılımcılardan K-12, evlilik ile ev içinde çalışmasında bir değişiklik olmadığını, hayatı boyunca hep çalıştığını belirtmiştir. Katılımcı ayrıca oğlunun eşi ile boşandığını, bu yüzden torununa da bakım vermek zorunda kaldığını belirtmiştir:

“Hep çalıştık. Değişim olmadı hep çalışırdık. Bir saat bile dinlenme zamanım olmadı.” (K-12, evli, lise, çalışmıyor)

Katılımcılardan K-12, babasının ikinci bir evlilik yaptığını; babasının katılımcıyı annesinden ayırdığını ve kendisinin de üvey annesi tarafından büyütüldüğünü belirtmiştir. Üvey annesi ile olan yaşamında ise katılımcı sürekli çalıştığını belirtmiştir. Benzer şekilde K-16 ise evlilik öncesi dönemde hem ev işlerinde hem de çiftlik işlerinde sürekli çalıştığını, evlenip şehre göç ettikten sonra da ev işleriyle meşgul olmaya devam ettiğini belirtmiştir.

“Ben bir şey diyim mi oğlum benim annem babam çok insafsızdı, gerçekten. Şuncacık, 7 yaşında ben bez yıkamaya başladım, soğuk çayda bez yıkadık. Öyle bahçelerde elma indirme falan zaten babamın evinde mahvolduk. Ondan sonra adamla kaçtık bundan sonra da işimiz olmadı adam işletmecilik yaptı. Buraya gelince de zorlandım, hep zorlandım.” (K-16, eşi vefat etmiş, ilkokul, çalışmıyor)

K-12’ye benzer şekilde K-16’nın tüm çocukları eşleriyle ayrılardır. Bu yüzden K-12 eşinin vefatı sonrası çocuklarıyla şehirde yaşamaya devam etmiş ve halen yoğun şekilde ev işleriyle meşgul olduğunu belirtmiştir.

Geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri doğrultusunda halihazırda belirlenen roller gereği kadınların ev içinde küçüklükten itibaren ev işi yapmak ve bakım vermek gibi konularda çalıştırıldığı belirtilmekte ve anlatıcıların aktardıklarından yola çıkarak da bu desteklenmektedir. Özellikle köyde yaşayan kadınların ev ve çiftlik işlerinde çalıştığı, bunun da bir işbölümü sonucu olduğu düşünülebilmektedir. Ev içi çalışmasının arttığını ya da azaldığını söyleyen ancak köyden şehre evlilik göçü yoluyla göç eden kadınların halihazırda şehirde yaşayan ve başka bir şehre evlilik yoluyla göç eden kadınlar arasında anlaşılabilir bir ev içi çalışma yoğunluk farkı mevcuttur.

Bunlara karşılık ev içi çalışmalarında evlilik sonrası olumsuz değişim olduğunu belirten katılımcılar mevcuttur. Katılımcılar genel olarak evlilik öncesi ev işleri yapmadıklarını ya da çok az yaptıklarını belirtmişlerdir. Buna karşılık katılımcılar, evlilik sonrası ev işlerinin tamamını üstlendiklerini ifade etmişlerdir. Ev işlerinin tamamını üstlenen ve bu durumun kendi isteği olduğunu belirten K-4:

“Çok değişti ya bildiğin gibi değil. Evlenmeden önce prenestim evlendikten sonra köle oldum. Tabi isteyerek. Önceden evde sorumluluğum çok azdı, kendi evimdeki olay çok farklı. Saçımlı süpürge ediyorum o şekilde hayatım oldu. Annemin evi ile kendi evim arasında uçurum var ama hani annemin evinde de anneme yardım ederim hani öyle kenara çekilen bir insan değildim ama şimdiki yaşam şeklim daha farklı” (K-4, evli, yüksek lisans, memur).

K-4’ün evlilik öncesi hayatını “prenses” evlilik sonrası hayatını “köle” olarak tanımlarken ve bu durumun kendi isteği olarak belirtirken; ev emeğinin kadın üzerinde oluşunu kanıksadığı anlaşılmaktadır. K-6’nın sözleri ise K-4’e benzer şekilde ev işlerinin kendisini oldukça meşgul ettiği şeklindedir.

“Hiç düşündürmesen bunu... Evlenmeden önce hiç ev işi yapmazdım, gezerdim tozardım. Evlendikten sonra da tam tersi, evden çıkamaz oldum. Evlenmeden bugün buraya gitmek istiyorsun hop ordasın o şehirde” (K-6, evli, lise, çalışmıyor).

Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin sonucu olarak, evlilik sonrası kadınların sosyalleşmek için yeterli vakit bulamadıkları bilinmektedir. Çünkü kadınlar halihazırda özellikle ev içerisinde yoğun şekilde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. K-6'da evlilik sonrası ev işlerinden dolayı evden çıkamadığını belirtmiş ve bu sebepten eski sosyal yaşamının artık olmadığını söylemiştir. K-11 ise ailesinin maddi durumu ile eşinin maddi durumu arasındaki farktan bahsederek evlilik sonrası ev işlerinde çalışmaya başladığını belirtmiştir:

“Benim babam çok varlıklıydı. Baba tarafım hep beraber çalışırdı ve iş yerleri vardı. O yüzden evde annem bile çok çalışmazdı. Temizlikçimiz falan olurdu hep. Biz sadece tatlı falan yapardık. Evlenene kadar yemek yapmayı bile bilmiyordum. Evlenince buraya geldim. Eşim esnaf, babam kadar kazanamıyor. Şimdi mecburen ev işlerini ben yapıyorum. İlk evlendiğimizde çok zordu benim için hiçbir şey bilmiyordum ama kaynanam çok yardımcı oldu, görümcelerim sağ olsunlar hep gelip gittiler. Onlardan öğrendim çoğu şeyi. Çocuk olduktan sonra daha zor oldu. Bir de 5 tane nasip etti Allah. 5 çocuk büyütmek de çok zor; hasta oldum, yorulurdum falan ama sağ olsunlar işte hep yanımdalardı, hala da öyle. Onlar olmasa ben böyle yetiştiremezdim kendimi, kocam da yardımcı olmaz çoğu zaman” (K-11, evli, lise, çalışmıyor).

Geleneksel geniş aile ve çekirdek aile biçimlerinde, aile büyüklerine verilen önem bilinmektedir. Gelin-kaynana ilişkisi de yukarıdaki örnekte görülebileceği üzere “annelik” üzerinden ilerlemektedir. *“Gelin-kaynana ilişkisinin içeriğini, gidişatını belirleyen etkenler içinde en önde gelen, annelik rolü, anneye atfedilen bir değer uzantısı olarak kendini bu ilişkide devam ettirmektedir”* (Çakır, 2023, s.127). Katılımcının eşinin ailesinin, evlilik ile birlikte katılımcıya ev işleri ve bakım vermek gibi konularda yardımcı olmaları da yine toplumsal cinsiyet rollerinin devam ettirilmesiyle alakalıdır. Çünkü toplum tarafından kaynanaya usta, geline ise çırak rolü verilmektedir (Çakır, 2023).

Kadınların patriyarkal kapitalist² ilişkiler içerisinde kendilerine biçilen rol, belirli bir ücret almadan, tamamen karşılıksız ev içi hizmet ve bakım emeğidir. Bu ise kadının evcil³ olmasına sebep olmaktadır ve kadını ekonomik anlamda erkeğe bağımlı kılar (Ergüder, 2010). Anlatıcıların beyanları ise bunu desteklemektedir. K-4'ün hem kamu görevlisi olup hem de ev içi çalışmanın çoğunluğunu üstlenmesi ayrıca bu yaşam biçimini içselleştirmesi ise yine patriyarkal kapitalizm ile alakalıdır. Aynı zamanda K-11'in geçmiş yaşamına göre artık ev içi çalışmayı üstlenmesi de patriyarkal kapitalizmin yeniden üretilmesiyle alakalıdır.

K-17 ise, ev içi çalışmasının evlilik öncesi ve evlilik sonrası değişmediğini hatta eşi ile ayrı yaşamaya başlaması sonrası daha da arttığını belirtmiştir. Ayrıca katılımcı ev içi emek ile ekonomik gelir elde etmenin kendisi için yorucu olduğunu belirtmiştir. Geçmişte evin ekonomik ihtiyaçları kocası tarafından karşılandığından dolayı sadece ev içi çalışmayla meşgul olduğunu ancak şu an hem ev içinde hem de evin dışında çalıştığını belirtmiştir. Ekonomik gelir elde etmenin sebeplerinden birisini ise çocuklarının geleceği için olduğunu belirtmiştir:

“Çok değişmedi. Yani köyde ne yapıyorsam evde onu yaptım. Temizlik annemleyken de yapılıyordu, yemek de. Evlendikten sonra ilk başlarda çalışmıyordum, evdeydim. Sonra işte kocamla bazı sorunlarım oldu

² Göçmen kadınların ve kadın emeğinin “ucuz işgücü” olarak görüldüğü bilinmektedir. Bu husus kadınların hem çalışma hayatında hem de ev içerisinde ezilmelerine sebep olmaktadır. “*Kadınların patriyarka tarafından maruz kaldığı baskı, sömürü dinamikleri ile sermayenin çıkarlarının kesiştiği günümüz toplumsal yapısı patriyarkal kapitalizm olarak tarif edilebilmektedir*” (Amasyalı, 2021, s.16). Özellikle göçmen kadınlar, göç sonrası göçmen erkeklere göre aynı işi yapsalar da daha düşük ücretler almaktadırlar (Amasyalı, 2021). Ayrıca patriyarkal kapitalizm ile kadınlar işgücünü yeniden üretmektedirler. Bu yeniden üretim ise ev içerisinde kadınların erkekler için çalışmasıyla alakalıdır. Kadınlar hem erkek işgücü için hem de kapitalizm için çalışmaktadırlar. Patriyarka sayesinde erkekler kadınların işgücü üzerinde temel kontrole sahiplerdir (Hartmann, 1981). Çalışmada da kadınların ekonomik gelir sağlayacak işlerde çalışmalarına rağmen ev içi çalışmayla da tek başlarına mücadele etmeleri patriyarkal kapitalizmle alakalıdır. Kadınlar hem kendileri çalışmakta hem de ev işleri ve bakım vermek konusunda da ev içerisindeki erkek işgücünü yeniden üretmektedir.

³ Yazar burada “evcil” benzetmesi ile kadınların ekonomik anlamda erkeklere bağlı kalması sonucunda ev içerisinde hapsolmalarından bahsetmektedir.

çalışmaya başladım. O gitti, o gittikten sonra eve, çocuklara bakmam gerekiyor diye çalışmaya başladım. Şimdi daha zor hem ev işi hem çalışmak. Çocuklar da okuyorlar, birisi üniversiteye başladı diğeri lisede. Gider de çok.” (K-17, ayrı yaşıyor, lise, esnaf)

Evlilik öncesi ev içi çalışmalarında evlilik sonrasında değişim yaşandığı ancak bu değişimin kendileri için olumlu olarak görüldüğünü belirten K-5 ise evlenmeden önce ev işleri yapmadığını, evlilik sonrası ise ilgi alanlarının artık daha farklı olduğunu ve “eşi” ve “iş” ile ilgilendiğini belirtmiştir:

“O zaman bekardım ve ders çalışıyordum. Ev işi ile beraber değildim. Ama şimdi ilgi alanlarım değişti ve eşimle, işimle ilgileniyorum. Ben her zaman daha iyi diyorum evliliğe. İyi ki evlenmişim. Bekar durmazmışım yani hayatımda güvenilebileceğim bir ikinci kişi olmalıymış hayatımda. Her şey tabi ki dört dörtlük değil ama bu çok normal. Ben çok memnunum.” (K-5, evli, lisans, memur)

Kırdan kente evlilik sebebiyle göç etmiş olan K-18 ise evlenmeden önce köylerinde sürekli bahçe işleriyle meşgul olduğunu belirtmiş, evlenip geldiği kentte bahçe işlerinde çalışmadığı için memnun olduğunu söylemiştir. K-18 kırdan kente göç sonrası artık çok daha az yorulduğunu belirtmiştir:

“Köyden geldim ben ondan işte bahçe işi yoktu burada. Evlendikten sonra da 4 çocuk oldu çocuk çok olunca kahrı da bol oldu... Ama öyle köyden gelince de çok rahat oluyon. Sabah kalk da toprakla çamurla uğraş olmuyo. Herifin yemeğini suyunu veriyon işin bitiyo.” (K-18, boşanmış, ilkokul, temizlikçi)

K-18 gibi K-13'te kırdan kente evlilik sebebiyle göç etmiştir. Katılımcı evlilik öncesinde çiftlik hayvanlarının bakımı ve çiftçilikle uğraştığını, şehre göç sonucunda ise bu işlerle meşgul olmadığını belirtmiştir. Katılımcı ev içi hizmet ile uğraşmanın çok daha az yorucu olduğunu belirtmiştir:

“Evlenmeden önce köydeydim. Buğday tarlamız vardı sabahları buğdayla uğraşırdık. Tanalarımız vardı onları büyüttürdük, yayıltırdık. İş çoktu öyle

ama evlendik şehire geldik öyle tanaydı tarlaydı bitti. Adama yemek yap, temizlik yapan başka iş olmuyordu. Şimdi yaşlandık, gençken daha çalışırdık. Köy daha zor.” (K-13, evli, ilkokul, çalışmıyor).

Çoğunluk olarak bakıldığında köyden kente evlilik yoluyla göç eden bazı kadınların, göç sonrası ev içi çalışmalarını daha iyi bulmaları ve köy hayatından uzaklaşmanın kendileri ve gündelik hayat iş yükü açısından daha cazip oluşu, evlilik göçünün çekici faktörleri olarak anlaşılabilmektedir.

4.2.1. Ev İçi Emek ve Sonradan Bekar Olmak

Evlilik göçü öncesi ve evlilik göçü sonrası ev içi emeğin değişimi tanımlandıktan sonra bir sebepten ötürü eşiyle ayrı olan (boşanmak, ayrı yaşamak, eşin vefatı) kadınların, ayrılık sonrası dönemde ev içi çalışmalarının ne denli değiştiğini anlamak önemlidir. Evlilik öncesi çalışmada köyde yaşayan kadınların çoğunluk olarak iş yükünün hafiflediği derinlemesine görüşmelerin sonucunda anlaşılmaktadır. Buna karşılık eşiyle ayrı olan kadınların da ev içi çalışmalarındaki dönüşümü anlamak gereklidir.

4.2.1.1. Boşanma Olgusu

Bireyler toplumsal kabulün bir koşulu olarak evlenmektedirler. Buna karşılık bireylerin aile hayatına dair beklentileri arasında bir uyum gerçekleşmediğinde bireyler ayrılmayı düşünebilmektedirler. Boşanma olgusu her ne kadar bireyler açısından zorlu bir süreç olsa da, kadınlar açısından süreç daha zor olabilmektedir. *“Özellikle ülkemizde erkeklere göre ikinci planda tutulan kadınlar, kötü giden evliliklerini boşanmayla sonuçlandırmak istediğinde hem eşi hem aile hem de çevresi tarafından bir kez daha düşünmeye itilmektedir”* (Can & Aksu, 2016, s.893). Ataerkil toplumun bir sonucu olarak da kadınlar boşanma sonunda ekonomik sorunlar yaşamaktadırlar. *“Evlilik sürecinde, evi dışında herhangi bir işte çalışmayan ve eşinin kazancını paylaşan kadın boşandıktan sonra ciddi bir ekonomik kriz yaşamaktadır”* (Can & Aksu, 2016, s.894). Çalışma alanında ise salt boşanmış kadınlar değil, eşi vefat etmiş ve eşinden ayrı yaşayan kadınlarla da görüşmeler yapılmıştır. Kadınların eşlerinden ayrılmaları/kaybetmeleri

sonrası ev içi yaşamlarında yaşadıkları dönüşüm anlaşılmaya çalışılmıştır. Ayrıca boşanma olgusunu anlamak için Türkiye ve Niğde’de boşanma verilerinin açıklanması gerekmektedir.

Tablo 10. Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2018-2022 (TÜİK, 2023b).

Yıl	Türkiye Genelinde Evlenme	Türkiye Genelinde Boşanma	Niğde Genelinde Evlilik	Niğde Genelinde Boşanma
2018	554.389	143.573	2.504	582
2019	542.314	156.587	2.523	516
2020	488.335	136.570	2.266	646
2021	563.140	175.779	2.563	786
2022	574.358	180.594	2.529	781

Türkiye genelinde ve Niğde ilinde görüleceği üzere boşanma sayısı 2018 yılından beri sürekli artış halindedir. Sadece 2020 yılında Türkiye genelinde boşanma sayısı düşmüş; bununla birlikte kentte de 2019 yılında boşanma sayısının düştüğü görülmüştür. Evlilik oranlarına bakıldığında ise Türkiye ve Niğde genelinde evlilik sayısında her yıl düzenli olarak artış olduğu, sadece 2019-2020 yılında Türkiye genelinde, 2020 yılında ise kentte evlilik sayısında bir düşüş mevcuttur. Evlenme ve boşanma istatistiklerinden sonra anlaşılması gereken bir diğer husus ise boşanma nedenleridir.

Tablo 11. Cinsiyete Göre Boşanma Nedenleri Oranı, 2021 (TÜİK, 2022c).

	%		
Boşanma nedenleri	Toplam	Erkek	Kadın
Sorumsuz ve ilgisiz davranma	32,2	41,2	24,2
Aldatma	14,1	8,2	19,3
Evin ekonomik geçimini sağlayamama	9,8	9,7	9,9
Dayak/kötü muamele	8,1	0,8	14,6
Aile büyüklerinin aile içi ilişkilere karışması	8,0	11,0	5,4
İçki	5,1	1,0	8,7
Evi terk etme	2,8	4,1	1,7
Aile büyüklerine karşı saygısız davranma	2,4	3,6	1,4

Hakaret ve küfürle konuşma	2,2	3,1	1,4
Ruhsal bozukluklar	2,2	2,9	1,5
Ailenin ekonomik durumunun bozulması (iflas vb.)	2,1	2,9	1,5
Kıskançlık	1,7	2,1	1,4
Kumar	1,1	0,2	2,0
Madde bağımlılığı	1,1	0,1	2,0
Çocuk olmaması	1,1	1,2	1,0
Diğer	6,0	7,8	4,3

2021 yılında Türkiye’de gerçekleşen boşanmaların en önemli nedeni %32,2 ile sorumsuz ve ilgisiz davranmaktır. Bunu takiben %14,1 ile aldatma kaynaklı boşanma gelmektedir. Evin ekonomik geçimini sağlayamama sebebiyle yaşanan boşanmalar ise %9,8’dir. Dayak ve kötü muamele sebebiyle boşanma %8,1’dir. Bunlar haricinde gerçekleşen boşanmalar sırasıyla; %8,0 oranında aile büyüklerinin aile içi ilişkilere karışması, %5,1 oranında içki, %2,8 oranında evi terk etme, %2,4 oranında aile büyüklerine karşı saygısız davranma, %2,2 oranında hakaret ve küfürle konuşma, %2,2 oranında ruhsal bozukluklar, %2,1 oranında ailenin ekonomik durumunun bozulması, %1,7 oranında kıskançlık, %1,1 oranında kumar, %1,1 oranında madde bağımlılığı, %1,1 oranında çocuk sahibi olamama ve %6,0 oranında da bilinmeyen sebeplerle gerçekleşmiştir. Çalışmada görüşülen 4 boşanmış kadının boşanma nedenleri ise; 2 katılımcı aldatıldığı için, 1 katılımcı şiddet sebebiyle, 1 katılımcı ise evin geçimini sağlayamamak sebebiyle sıralanabilir. Eşiyle ayrı yaşayan katılımcı ise eşinin uyuşturucu madde kullanması sebebiyle ayrı yaşadıklarını belirtmiştir.

4.2.1.2. Eş ile Ayrı Olmak ve Dönüşen Ev İçi Emek

Çalışmada eşi ile halihazırda beraber olmayan 7 kadın ile görüşülmüştür. Bu kadınlardan 4’ü boşandıklarını, 2’si eşlerinin vefat ettiğini ve 1 kadın ise eşiyle ayrı yaşadığını belirtmiştir. Boşanmış olan 2 kadın gündelik temizlikçilik yaptığını, 1’i bulaşıkçı olduğunu, 1’i ise çalışmadığını belirtmiştir. Eşi vefat eden katılımcı kadınların 2’si de çalışmadıklarını belirtmiş, eşiyle ayrı olan kadın ise esnaf olduğunu belirtmiştir.

Kadınlara boşanma sonrası ev içi çalışmalarındaki dönüşüm sorulmuş ve değişim olduğunu belirten kadınlardan K-20, boşandıktan sonra ev işlerinin kendisi için çok daha kolay olduğunu, bunun sebebinin ise kızının büyümesi olduğunu belirtmiştir:

“Şimdiki genç kızlara döndüm. Yatıyom kalkıyom televizyon. Kızlarım büyüdüler, yetiştiler. Birisi uzakta okur diğer ikisi burada. Ortanca tıp okuyor o ders çalışır ama diğer kız her işi görür. Kalkarım anam der kahvaltı hazır. Temizliği benimle yapar... Kocam gitti gençleştım ben” (K-20, boşanmış, ilkokul, çalışmıyor).

K-20’nin kızının ev işlerini yapması da yine geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri ile alakalıdır. Katılımcı kızlarının birisinin üniversite eğitimi gördüğünü, diğer kızının da eğitim görmediğini ama ev işlerini üstlendiğini belirtmiştir. Bu durum ise yine aile içi işbölümü ile alakalıdır. Halihazırda eğitim gören çocuk dersleriyle, diğer çocuk ise ev işleriyle ilgilenmektedir. Benzer şekilde K-15’te boşanma sonrası daha az ev işi yaptığını, daha sosyal olduğunu belirtmiştir.

“Değişti evet. Daha az iş yapıyorum, daha sosyelim, daha özgürüm, çok iyi geldi. *Tavsiye ederim*” (K-15, boşanmış, ortaokul, temizlikçi).

Ataerkil kodların ve toplumsal cinsiyet rollerinin bir sonucu olarak kadınların ev içerisindeki çalışmanın çoğunu üstlendikleri katılımcıların ifadeleri sonucunda da fark edilmektedir. Kadınlar, evlilik sonrası ev içindeki tüm işleri üstlendiklerini boşandıkları taktirde de özellikle ev işlerinde ciddi bir azalma olduğunu belirtmektedirler. Bu süreci en detaylı anlatan anlatıcı K-14 ise eşiyle boşandıktan sonra ev içi çalışmasının ciddi şekilde azaldığını, boşanmanın kendisi ve çocukları açısından maddi sıkıntıları olduğunu belirtmiştir:

“Ütü derdi bitti. Şu saatlerde yemek yap şu saatlerde tatlı ver derdi bitti. Çocuklarımla yaşayıp gittim. Sadece maddi sıkıntılarımız oldu. O da normal, okutulmamışız babadan gidip iş bulmak kolay değil memur değilim şey değilim. Çok azaldı işte, daha az temizlik ve yemek yaptım. Şimdi bak eşim varken hem öğle yemeğine geliyordu hem kahvaltı istiyordu hem akşam yemeği istiyordu ve adam oburdu, yemeyi seviyordu.

Eşim olmayınca bir kap yemek yapıyorum o kadar...” (K-14, boşanmış, ortaokul, temizlikçi).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ya da toplumsal cinsiyet rolleri genel bağlamda ataerkinin bir sonucudur. K-14’ün anlatısı ise bunu desteklemektedir. İktidar alanı olarak tanımlanan baba, kız çocuğunu okula göndermemiş, katılımcı evlilik öncesi ve evlilik sonrası çok çalıştığını belirtmiş, ancak ayrılık sonrası iş gücünün azaldığını anlatmıştır. Katılımcılardan eşiyile ayrı yaşadığını belirten K-17 ise eşiyile ayrı yaşadıktan sonra ev içindeki dönüşümü şöyle anlatmaktadır:

“Benim kocam zor bir adamdı. Kötü de davranırdı yani yemek beğenmez, temizlik beğenmez. O gittikten sonra evin içi rahatladı, eve ışık girdi abim yani. Benim için zorluğu para kazanmak ve ev yönetmek oldu, aman gitti de şükür o yeter” (K-17, ayrı yaşıyor, lise, esnaf).

Kadınların ayrılık sonrası ekonomik sorunlarla mücadele etmek zorunda kaldığı bilinmektedir. K-17 ise eşiyile ayrı yaşamaya başladıktan sonra para kazanmanın ve evi yönetmenin zor olduğunu belirtmekle birlikte; eşinin gitmesinin bütün bunları telafi edecek kadar güzel bir sebep olarak tanımlamıştır. Görüşme esnasında da kocasının gitmesinin kendisini ne kadar mutlu ettiğini sürekli belirtmiştir.

Katılımcılardan K-16 ve K-19’un eşleri vefat etmiştir. K-16, eşinin vefat etmesinden sonra çocuklarının kendisini dinlemediğini, baba otoritesinin kaybolduğunu belirtmiştir. K-19 ise eşinin vefat etmesinden sonra sürekli eşinin yokluğunu hissettiğini ifade etmiştir.

“Çok kötü oldu. Çok aradım ben adamı, o varken çocuklar dediğimizi tutuyordu, babalarına saygıları vardı o ölünce bana saygı olmadı yani...” (K-16, eşi vefat etmiş, ilkokul, çalışmıyor).

“İşim gücüm azaldı. Adam gitti yemek az yapar oldum, temizlik az yapar oldum ama kocamın eksikliği hep beni de eksiltti. Her derdimde yanımdaydı varsın var olsun da temizliği olsun, yemeği olsun derim hep. Çok iyi adamdı” (K-19, eşi vefat etmiş, ilkokul, çalışmıyor).

Eşleri vefat eden görüşmeci kadınlardan 2'si de benzer anlatılarla eşi kaybetmenin zorluklarından bahsetmişlerdir. Erkekliğin nihai olarak kabul edildiği ve gerçekleştiği alan, evlilik ve baba olmak olarak görülmektedir (Bozok, 2018b). Aynı zamanda “*Aile içi erkek egemenliğinin diğer bir yönü de, babaların karar alma süreçlerindeki hakimiyetidir*” (Bozok, 2018b, s. 39). Buradan da anlaşılacağı üzere K-16'nın eşini kaybettikten sonra kendisine çocukları tarafından saygı duyulmadığını düşündüğünü belirtmesi de toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle alakalıdır. Aynı zamanda K-16 tüm çocuklarının erkek olduğunu belirtmiştir. Aile içinde babanın kaybedilmesi sonrası erkek egemen toplumun otoritesi de kaybedilmektedir.

4.3. Göç ve Sosyal Yaşam

Kırdan kente göç sürecinde göçmenlerin kente uyum sağlamada sorun yaşadıkları bilinmektedir. Kentten kente göç eden bireyler de kentlerin sunduğu fırsatların farklı olmasından dolayı uyum sorunu yaşayabilmektedirler. Nitekim evlilik göçü sonrası kadınlar da kente uyum sağlamada ve sosyal hayat ve boş zaman aktivitelerinden de uzak kalabilmektedirler. Bu açıdan kentin özellikle kır yaşamından farklı olan kısmına ve evlilik göçü sonrası sosyal hayatta yaşanan değişimlere odaklanmak gereklidir. Kent ve kır yaşamının farklı mekanizmaları mevcuttur. “*Kentin iktisadi düzenlenmesi iş bölümüne dayanır*” (Park & Burgess, 2018, s. 38). Kent üzerine yapılan tartışmaların kentleşme ve iş bölümü üzerine yapıldığı bilinmektedir. Bu açıdan iş bölümü ve uzmanlaşma kent hayatı ile kır yaşamının farklarını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda kent sadece fiziksel bir alan değil aynı zamanda kültürel ve toplumsal örgüt biçimlerinin de var olduğu bir alandır (Park & Burgess, 2018). Kentin içerisinde bulunduğu örgütlenme biçimi ise kır yaşamına göre daha bireyseldir. Bu bağlamda ise kır yaşamındaki çeşitli sosyalleşme araçları yahut boş zaman aktiviteleri için kullanılması planlanan alanlar ile kent yaşamındakiler birbirlerinden farklıdır. Toplu hareket edilen ve herkesin birbirleriyle bir şekilde iletişimde kalabildiği kahvehane ve kalabalık misafirlikler kır hayatında göze çarparken kentlerde ise hızlı tüketim üzerine kafeler ve daha az kalabalık misafirlikler görülmektedir. Bu açıdan kent, kır hayatına göre daha bireysel olarak görülmektedir.

Kır ve kent hayatının farklı iş bölümü ve uzmanlıklar gerektirdiği sonucu ise yine bu iki yerleşim yerinin de gündelik hayat pratikleriyle alakalıdır. Sözelimi kır yaşamında birey, doğup büyüdüğü ortamda halihazırda tarım işleriyle meşgul olmayı bir şekilde öğrenmiştir. Buna karşılık toplumsal cinsiyet rolleri kapsamında ise özellikle kız çocukları tarım işlerinden daha çok ev içi hizmet meselesi ve bakım vermek gibi işlerle uğraşmakta, oğlan çocukları ise tarım işleriyle meşgul olmaktadır. Bu yaşam biçiminde ise iş bölümü bariz belli olmamakla birlikte her an herkes ihtiyaç duyulan işgücüne yönelik çalışmak durumunda kalabilmektedirler. Ancak kent yaşamına geçişte geçmişteki kalabalık geniş aileler mevcut olmadıklarından ve bireyler çekirdek aileler üzerinden yaşamlarına devam ettiklerinden dolayı yeni gündelik pratikler var olmaya başlamışlardır. Kent yaşamında ise ev içerisinde her bireye çeşitli görevler atfedilir. Çocuklar eğitim görmek maksadıyla okula gider, ebeveynler ise maddi kazanç sağlamak maksadıyla çeşitli işlerde çalışmaktadırlar. Ancak burada toplumsal cinsiyet eşitsizliğin getirdiği çeşitli sorunlar mevcuttur. Bunlardan ilki ise kadınların ev içi çalışma meseleleridir.

Bireylerin kent ve kır yaşamlarında çeşitli sosyalleşme biçimlerinin mevcudiyeti esasen çok da farklı değildir. Temelde diğer bireylerle bir arada olmak ve birlikte vakit geçirmek gayesi mevcuttur. “*Yakınlık ve komşuluk ilişkisi, şehir hayatında örgütlenmemiz için gerekli olan en basit ve en sade ilişki biçiminin temelidir*” (Park & Burgess, 2018, s. 43). Yakınlık ve komşuluk ilişkileri sayesinde bireyler kente uyum sağlamak konusunda büyük yol kat ederken aynı zamanda bir çeşit aidiyet duygusuna da sahip olurlar. Hemşerilikten bahsederken bu aidiyet hususu önemlidir. İç göç sonrası gecekondulaşma sürecinde de göçmenlerin bir arada belirli yerlerde mahalleler kurarak yaşamaları da bu yüzdendir. Mahalleler bireyleri bir arada tutmakta, bir tür örgütlenme biçimi olarak bireyler bu sayede yerel dernekler kurarak sosyalleşebilmektedirler.

Bireylerin göç öncesi ve sonrası toplumsal ve bireysel davranışlarında çeşitli değişiklikler olmaktadır (Başel, 2006). Bütün bu değişiklikler sonrası ise bir yandan göçmenlerin hedef yere uyum ve aidiyet duyguları bir yandan da toplumsallaşma kavramı önemlidir. “*Toplumsallaşma, genel olarak, bireyin içinde yer aldığı grubun normlarını, değerlerini, tutumlarını ve karakteristik dilini edinmesi yönündeki etkileşim sürecine gönderme yapar*” (Coştu, 2009, s.119). Buna göre genel bağlamda toplum bir etkileşim

alanıdır ve toplumun kurumları ise bireyleri birbirlerine bağlayan yapılardır. Toplumsal etkileşimin toplumun geri kalanını bir arada tutması ve iş bölümünü sürekli yeniden üretmesi ise sosyal grupların önemini kaybetmemesine neden olmuştur. Sözelimi aile, arkadaşlık, hemşerilik gibi gruplar toplumsal etkileşimin önemli kurumlarındandır. Toplumsallaşmanın temelinde ayrıca statü ve rol vardır. Rol, bireyin toplumsal alanda kabul adına yapıp etmesi gereken eylemleri bilip uygulamasını içerir. Statü ise bireyin toplum içerisinde yer aldığı durumdur. (Coştu, 2009). Birey, belirlenmiş statü ve rol alanı içerisinde kendileri için belirlenmiş olan eylemleri uygularlar.

Bütün bu toplumsallaşma sürecinde, kırdan kente yahut kentten kente gelen kadın için yeni toplumsallaşma alanları ve yeni kurumlar var olur. Göç öncesi evli olmayan kadın artık başka bir yerde aile kurumunun ana öznesi haline gelmiştir. Bu açıdan yeni rol alanları ve statüler devreye girer. Bununla birlikte kadınlar eşlerinden ayrı olmaları sonucunda özellikle çocuk sahibi olmaları sebebiyle aile kurumundan kopamadıklarından ve artık evli olmadıklarından dolayı yeni rol alanı ve statüler de mevcuttur. Çalışma bağlamında ise evli kadınların sosyal hayatlarının evlilik öncesi döneme göre değişimini anlamak ve sonrasında eşleriyle ayrı olan kadınların değişen sosyal yaşam pratiklerini anlamlandırmak değerlidir.

4.3.1. Evlilik Sonrası Sosyal Yaşam

Katılımcıların beyanlarına göre kadınlar genel bağlamda komşuları ile arkadaşlık etmektedirler. Çalışan kadınların sürekli diyalog halinde olduğu ve görüşebildiği iş arkadaşları vardır ancak herhangi bir işte çalışmayan kadınlar komşular ve akrabalarla sürekli diyalog içerisindeyler. Bununla birlikte evli olan kadınların sosyalleşme pratikleri çoğunlukla misafirlğe bağlıdır ve yine ev içerisinde gerçekleşmektedir. Çalışmada komşular ile ilişkilerin ve sosyalleşme pratiklerinin anlaşılması adına yöneltilen sorulara cevap veren katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“Komşularımla aram iyi hep görüşürüz. Dışarısı yok ama ev buluşması yapıyoruz. Sadece bir arkadaşım var o kafeye çağırıyor gidiyoruz, öyle”
(K-12, evli, lise, çalışmıyor).

“Çok var. Hepsi de yakınlarımda oturur. Niğde küçük yer çok görüşürüz. Hepsi de iyilerdir, kocam isteyken gelirler, ben onların eşleri isteyken onlara giderim” (K-8, evli, lise, çalışmıyor).

“Benim köyüm zaten Niğde’ye yakın. Öyle gelen (göç etmiş) çok yok ama arayınca misafirlğe geliyorlar. Ben daha çok apartmandaki komşularıyla görüşürüm. Öyle kafeye gidek falan demeyiz, kocalarımız kızar bazen. Biz de eve misafirlğe gideriz.” (K-9, lise, evli, çalışmıyor).

Toplumsal cinsiyet rollerinin sonucunda kadın ve erkeğin eşitsiz durumu katılımcıların anlatılarından anlaşılmaktadır. Çalışan erkek, çalışmayan eşinin evden uzaklaşmasını istememektedir. Ayrıca K-8’in anlatılarından anlaşılabacağı üzere de eşlerin evde bulunması durumunda evde kadınların sosyalleşmek adına bir araya gelmeleri de çok mümkün değildir. Buna karşılık K-13 ise eşinin evden çıkmasını istemediğini, bu yüzden misafirlerini kendi evine çağırmak zorunda kaldığını belirtmiştir:

“Komşularım Allah razı olsun iyiler. Yemek yaparlar getirirler. Hadi abla temizlik yapalım derler ocalayıverirler etrafı. Hep misafirlğe gelirler birbirimizi öyle görürüz... Benim koca emekli, öyle gelen eden olunca da oturma odasına gider çıkmaz. Görmez geleni gideni. Benim çok gitmemi istemez onlar der gelsinler” (K-13, evli, ilkokul, çalışmıyor).

Türkiye’de modernleşme ve kırdan kente göç sonrası ortaya çıkan kentleşme olgusu “aile odaklı”dır. Böylece modernleşme anne ve baba odaklı inşa edilmiş ve kadın bu yolla evde daha çok kapalı kalmıştır (Avcı, 2022). “*Güncelde bu durum, kadınların çalışma hayatına daha fazla girmeleriyle değişmeye başlasa da gündelik hayatın düzenlenme işleriyle meşgul olan kadın imgelemi ev içi mekanla bütünleşik bir yapı olarak sabit kalmıştır*” (Avcı, 2022, s, 864). Çalışmada ayrıca çalışan kadınların da ev içi işlerle uğraşmaktan sosyalleşmeye vakit ayıramadıklarını belirttikleri de olmuştur. Aşağıdaki örnekte görüleceği üzere; K-4, evlilik sonrası sosyalleşemediğini belirtmiş, kendisini “asosyal” olarak tanımlamıştır.

“Evliliği çok tavsiye etmiyorum gibi bir mantığa çıkacak ama öyle değil. Tabi sosyalleşmem çok değişti, asosyal oldum. Eşimi çok seviyorum bu

arada. Haftada iki kuaförüm vardı ayol. Bakımlıydım ama şimdi kendimden vazgeçmiş durumdayım.” (K-4, evli, yüksek lisans, memur).

Çalışmada evlilik ile birlikte sosyalleşme pratiklerinin arttığını söyleyen katılımcılar da mevcuttur. Evlilik sonrası özellikle maddi gelirinin arttığını ve bu sayede daha sosyal olduğunu ifade eden katılımcının ifadeleri şöyledir:

“Evlenmekle sosyalleşmem arttı. Evlenmekle katkılar geldi bana. Ben evlendiğim için daha sosyal oldum. Daha girişken oldum. Her şeyden önce maddi durumum arttı. O yüzden ben evliliği çok kötü görmüyorum. Tabi ki kavga/dövüş her yerde var” (K-2, evli, yüksek lisans, şube müdürü).

K-2’nin sosyalleşme pratiklerini anlatırken daha sosyal olduğunu belirtmesi ev içerisinde yaşayan bireylerin maddi kazançlarıyla ilgilidir. Şube müdürü olan katılımcı, eşiyle evlenip göç ettikten sonra daha sosyal olduğunu belirtmekte, bunun sebebinin de maddi kazançla alakalı olduğunu belirtmektedir. Burada anlaşılması gereken ise “*kültürel sermaye*” ve “*sosyal sermaye*” kavramlarıdır. Bourdieu, ekonomik eşitsizliklerin kültürel eşitsizlikler ile pekiştirilip yeniden üretildiğini belirtir. Kuşaklar arasında ekonomik kaynakların aktarıldığı gibi kültürel kaynaklar da aktarılmakta, bu da sosyal eşitsizliğin eğitim kurumlarını dahil kapsayarak genişlediğini belirtmektedir. Bu açıdan da eğitim önemli bir rekabet alanıdır ve sınıfsal eşitsizlikleri pekiştirir (Yanıklar, 2010). Ayrıca eğitim salt olarak okul tarafından sağlanan kültürel aktarım olarak görülemez, aile de önemli bir eğitim alanıdır. “*Eğitim sermayesi, hem aile tarafından sağlanan kültürel aktarımın hem de okul tarafından sağlanan kültürel aktarımın birikmiş etkilerinin ürünüdür*” (Bourdieu, 2015, s, 41). Bunun sonucunda ise kültürel sermaye bireyin eğitim yoluyla içerisinde bulunduğu sınıfa göre şekillendirilmesini ve bu sayede ekonomik sermayenin pekiştirilmesini sağlar.

“*Önceki kuşaklarla bütünleşmiş kültürel sermaye, bir çeşit avans gibi işler. Bu avans, ailevi modeller içinde gerçekleştirilen kültür örneğini yeni gelene derhal temin ederek, ona daha en başından meşru kültürün temel öğelerini en bilinç dışı biçimde ve pek de farkında olmaksızın edinme olanağı verir...*” (Bourdieu, 2015, s, 114).

Sosyal sermaye ise ilişki ağları ve bir gruba aidiyetle alakalıdır (Yarcı, 2011). Birey sahip olduğu ilişki ağları ile sosyal sermayeyi üretir. Sosyal sermayenin üretilmesi ise sosyalleşme süreçlerine bağlıdır (Dursun, 2018). Sosyal sermaye sayesinde birey, aidiyet hissettiği grup ya da sınıfın içerisinde var olur. “*Sosyal sermaye ilkin, ilişki ağlarının genişlemesine, ikinci olarak da kişinin ekonomik, kültürel ve sembolik sermayesinin kapsamına bağlıdır* (Yarcı, 2011, s.131).

K-2’nin anlatılarından yola çıkıldığında ise, katılımcı yüksek lisans mezunudur. Eğitim ile gelişen ve yeniden üretilen kültürel sermaye burada göze çarpmaktadır. Bununla birlikte şube müdürü olarak görev yapan katılımcının ilişki ağları görece fazladır ve statüsü gereği “müdür” olarak tanınmaktadır. Görüşme esnasında katılımcı eşinin iş yerlerinin olduğunu, kent merkezinde tanınan bir ailesi olduğunu belirtmiştir. Bu açıdan da katılımcının sosyal sermayesi diğer katılımcılara göre görece fazladır. K-2’nin evlilik ile maddi kazancının ve sosyalleşmesinin artışı ise yine kültürel ve sosyal sermayeyle alakalıdır.

4.3.2. Eş ile Ayrılık Sonrası Sosyal Yaşam

Kadınların sosyalleşme biçimleri ve gündelik hayatlarını anlamlandırmak adına eşiyle ayrı olan kadınların anlatılarına da yer verilmelidir. Eşten ayrı olma durumunda ise özellikle boşanan kadınların evli kadınlara göre çok daha fazla özgür hissettikleri ve evli kadınlara göre daha çok evden çıkabildikleri katılımcılarının ifadelerinden anlaşılmaktadır. Buna göre:

“Şimdiki genç kızlara döndüm. Yatıyom kalkıyom televizyon. Kızlarım büyüdüler, yetiştiler. Birisi uzakta okur diğer ikisi burada. Ortanca tıp okuyor o ders çalışır ama diğer kız her işi görür. Kalkarım, anam der kahvaltı hazır. Temizliği benimle yapar. Kocam gitti gençleştim ben” (K-20, boşanmış, ilkokul, çalışmıyor).

“Boşanana kadar sosyalleşmek yoktu, boşandıktan sonra sosyal oldum. İlk defa kafeye ben boşandıktan sonra gittim örnek, öncesinden hiç

bilmezdim... Daha az iş yapıyorum, daha sosyalim, daha özgürüm, çok iyi geldi. Tavsiye ederim” (K-15, boşanmış, ortaokul, gündelik temizlikçi).

Kadının toplumsal cinsiyet rolleri gereği evi idare ettiği kabul edilen erkek bireyin yokluğu sonrası kadınlar artık kendi hobileriyle ve arkadaşlarıyla vakit geçirebilir durumdadırlar. Ancak burada şöyle bir husus vardır: boşanmış kadınlar ile eşi vefat eden kadınlar arasında evi idare eden erkek bireyin artık olmayışının gündelik pratiğe dökülüşü bambaşkadır. Burada kadınların belirttiği boşanma sürecinin bir alakası var olabilir. Katılımcılar görüşmeler esnasında boşanmanın kendileri açısından çeşitli zorlukları olduğunu belirtmişlerdir. K-14 bu durumu şöyle özetlemektedir:

“...Avukat tutup nafaka almak bile çok zordu. Vermem istersem, işine geliyorsa boşan beni boşayamazsın dedi. Çatır çatır da boşadım ama çok yoruldum. Bittiğinde anladım oh çeksem dağlar devrilir sözünü...” (K-14, boşanmış, ortaokul, gündelik temizlikçi).

Boşanmanın kadınlar açısından çeşitli zorlukları mevcuttur. Bozkurt’un (2021) çalışması da bunu desteklemektedir: toplumda egemen olan erkek, kadının boşanma isteğine karşı çıkabilmektedir. Kadının boşanması sadece erkek tarafından değil toplumsal değerlere göre de hoş görülmemektedir. Boşanma sonrası kadınlar toplumsal baskıya uğrayabilmekte, bazen de boşandığı eşinden şiddet görebilmektedirler. Bütün bu sebepler ise kadının boşanma kararı almasını engellemektedir (Bozkurt, 2021). Boşanma süreci bütün bunlara rağmen sadece kadın için zor bir süreç değildir. *“Aile birliği ve bütünlüğünün bozulması sonucunda ortaya çıkan ve birçok nedeni olabilecek boşanma olgusunda hem erkek hem de kadın oldukça zor dönemlerden geçmektedir. Ancak kadınlar, bu dönemde erkeklere oranla daha zor şartlar altındadır”* (Can & Aksu, 2016, s.893).

Kırdan kente evlilik yoluyla göç eden kadınlar, evlilik sonrası kent yaşamı ile evlilik öncesi kır yaşamı arasında belirli bir sosyal hayat farklılığından bahsetmemişlerdir. Bu da kente göç eden kadınların çeşitli ezilme pratikleriyle mücadele ettiklerini kanıtlamaktadır. Sözgelimi şiddet görmek ve ekonomik kaygılar buna örnek olabilir gibi görünmektedir. Ayrıca kadınlar eşlerinden ayrılırken de aynı maddi gelir problemiyle de

mücadele etmektedirler. Eşinden şiddet gördüğü için eşiyle ayrılan K-20'nin boşanma süreci ve öncesi için anlatıları bu ezilme pratiklerini açıkça göstermektedir.

“Bak şimdi beni kocam dövdü. Seni boşıcam dedim öldürürüm dedi. Sonra biz boşanırken buralardan gitti. Ben de laf gönderdim köye yerleşiyomuş geri diye. Babamların orada beni vuramaz diye. Ama bak çocuklar yurttan kalamaz yani diğerini napım köyde dur mu diyim kızım? Evi taşıdık, kiraya çıktık. Kimseyle de görüşmüyom kocam duymasın burda olduğumu diye. Para yoktu pul yoktu öyle hadi boşanak diyince borç para alıp boşandım ben...” (K-20, boşanmış, ilkokul, çalışmıyor).

K-20 evliliğinin son döneminde yaşadıklarını bu şekilde anlatmış ve maddi gelir problemi de kocasıyla ayrılma sürecini uzatmıştır. K-20 şu an iki kızının üniversite eğitimi devam ettiğini ve onların burs gelirleri olduğunu, ayrıca kendisinin de eski eşinden nafaka aldığını, bu sayede evi idare ettiğini belirtmiştir. Maddi kazançlarının her ne kadar kendileri için fazla olmadığını belirtse de, kocasıyla ayrıldıktan sonra kalan gelirle daha mutlu olabildiğini belirtmiştir.

Kadınların evlilik göçü sonrası eşlerinden boşanmaları sonrası daha özgür hissetmelerinin temelinde ev içi çalışmanın zorluğu, eşlerinden ayrıldıktan sonra gündelik hayatlarının kolaylaştığını belirttiklerinde de aşık olmuştur. Buna göre kadınlar artık ev içinde daha az çalışmaktadırlar. Ev içerisinde çalışmanın azalması sonrası eskisine kıyasla daha çok boş zamana sahip olan kadınlar, bu vakitlerini tanıdıklarıyla sosyalleşerek harcamaktadırlar. K-15'in boşanma sonrası ilk kez kafeye gidişi bununla alakalıdır. Aynı zamanda K-20'nin ise boşanma sonrası kendisini ‘genç kıza’ benzetmesi de bununla alakalıdır. Kadınlar süreç sonunda ev içerisinde daha özgür hissettiklerini belirtmektedirler.

Bütün bu anlatıların karşılığı olarak eşiyle ayrı yaşayan K-17 ise eşiyle ayrı yaşamaya başlamaları sonrasında sosyal yaşamının değişimini şu şekilde aktarmaktadır:

“Esnaflım ben öyle sosyalleşmek zaten ayrıca gezip tozmak gibi bir hevesim yok. Dükkânda çay, kahve içeriz arkadaşlarla” (K-17, eşiyle ayrı yaşıyor, lise, esnaf).

K-17, kendisinin zaten yoğun şekilde çalıştığını, sosyalleşmek gibi bir gayesi olmadığını belirtmiş, arkadaşlarıyla görüşeceğinde de kendi iş yerinde görüştüğünü anlatmıştır. Ancak katılımcı, eşiyle ayrı yaşamaya başladıktan sonra ev içinde çok yorulduğunu ve evin ve çocuklarının maddi ihtiyaçlarını karşılayabilmek için çalışmaya başladığını belirtmiştir.

Katılımcılardan eşi vefat eden K-19 ve K-16'nın ise eşleriyle boşanmış olan kadınlardan çok farklı alıntıları mevcuttur. K-16, eşi hayattayken hayatının daha iyi olduğunu, sosyalleşmek adına ise sadece komşularıyla görüştüğünü belirtmiştir. Ayrıca görüşmecilerin içerisinde yaşı en büyük olan katılımcıdır. K-16 sosyalleşme pratiklerini anlatırken torununu parka götürdüğünü belirtmiş, komşularıyla görüştüğünde de eşini anlatıp ağladığını söylemiştir:

“Hiç kimseyle görüşmüyom hemşehrimiz de çoktur ama. Buralarda işte Allah razı olsun komşularım var. Sadece torunumu dinlemek için parka çıkarım. Çok şükür komşular derdimi anlar. Allah muradını versin başımızdalar. Ben ağlarım onlar dinler, Allah selamet versin” (K-16, eşi vefat etmiş, ilkokul, çalışmıyor).

K-16'nın anlatısına karşılık K-19 ise neredeyse kimseyle görüşmediğini, çocukları olduğu sürece sosyalleşmeye ihtiyacı olmadığını belirtmiştir:

“Kimseyle görüşmüyorum ben. Çocuklarım yetiyor bana. Çocuklarım hep gelir başkasına gerek kalmaz. Sadece bazen komşular yemek falan getirir otururuz” (K-19, eşi vefat etmiş, ilkokul, çalışmıyor).

K-19, hayatının idame edilmesinde çocuklarının yeterli olduğunu belirtmiştir. Ayrıca katılımcı çok fazla evden çıkmadığını, evinin ihtiyaçlarının da çocukları tarafından karşılandığını belirtmiştir. Eşleri vefat eden katılımcıların ikisi de görüşmecilerin çoğundan yaşça büyüklerdir. Bu açıdan bakıldığında sosyalleşme pratiklerinin diğer görüşmecilerden daha farklı olmaları anlaşılabilir haldedir.

4.4. Göç Sonrası Dayanışma ve Dayanışma Biçimleri

Göç etmek, göç edilen yerin uzaklığı yahut yakınlığıyla çok da alakalı olmadan çeşitli zorluklarla mücadele etmeyi gerektirir. Bunlardan ilki ise kişinin yeni bir yerde hayata başlamasıdır ve bu yeni yerde yaşadığı yabancılıktır. Elbette uluslararası göç kapsamında bir başka ülkeye göç eden göçmenler için yabancı olmak daha zor olsa da, bu zorluk iç göç sonucunda da var olabilmektedir. Türkiye’de yaşanan iç göçlerin sonucunda göçmenler arasında kültürel değişimler ve uyum sorunları var olmuştur (Özdemir, 2012). Ülke içerisinde gerçekleşen iç göç olgusu sonucunda yaşanan bu uyum krizinin ise göçmenler arasında çeşitli dayanışma biçimleri ve bu dayanışma biçimlerinin gerçekleştirileceği çeşitli topluluklar tarafından aşılmaya çalışıldığı bilinmektedir. Bu topluluklara örnek vermek gerekirse ise hemşehrilik, komşuluk ve akrabalık gibi örnekler verilebilir. Göç eden bireyin uyum sağlamak konusunda sadece dayanışma topluluklarına değil aynı zamanda göç ettiği yer ile bir kültürleşme sürecine girmesi gerekmektedir. Kültürleşme kavramı hem göç eden hem de göç alan toplulukları ilgilendiren bir meseledir. Kültürleşme göç sonrası bireylerin karşılıklı etkileşimleri sonrası ortaya çıkmaktadır (Saygın & Hasta, 2018). Kültürleşme kavramı her ne kadar uluslararası göç kapsamında yer almışsa da, Kıran & Yetkin Aker’e (2019) göre kültürleşme kavramı iç göç olgusunda da tartışılmalıdır. Ayrıca toplumsal uyum konusu da iç göç olgusunda da tartışılmalıdır. Her ne kadar çalışmada katılımcıların çoğu kırdan kente göç yoluyla Niğde iline göç etmiş olsalar da, dayanışma pratiklerine odaklanıldığında şehirde kendileri için “önemli” sayılabilecek kişi ve topluluklar olduğu anlaşılmaktadır. Kişinin kendisine daha yakın gördüğü kendisi gibi göç eden tanıdıkları sonrası şehrin yerlileriyle uyumu anlatan K-2 ise anlatımında:

“Şöyle söyleyeyim. Göçe sosyal açıdan bakarsan tabi ki Niğde’de ailen yok ya seninle birlikte dışarıdan gelenlerle aile oluyorsun. Mesela ben evlenirken nikah şahidim onlardı. Ben doğum yaptım kucağıma çocuğu aldım gezmeye onların evine gittim. Biz evcilik oynamayı ve evliliği birbirimizle öğrendik. Bir şey olduğunda kimin kapısını çalacaksın? Kendine yakın olanın kapısını çalacaksın. O yüzden tabi ki direkt Niğdeli seni içine almıyor zaten. Kimse dışarıdan gelmişsin gel demiyor. O yüzden sen önce kendin gibilerle hayata başlıyorsun ama sonra ben eşimden dolayı

hani Niğde'nin yerlisine Niğde gelini olarak girdim ama o biraz kendi ekstra çabamla alakalı" (K-2, evli, yüksek lisans, şube müdürü).

K-2, kent merkezine göç ettikten sonra öncelikle kendisi gibi göç etmiş kişilerle dayanışma içerisinde olduğunu ve eşinin Niğdeli olması sebebiyle kentte yaşayan kişilerle de yakın olmaya başladığını belirtmiştir. K-2'nin uyum süreci ise eşinin memleketinin Niğde olması ve bu sayede kendisini kabul ettirebildiğini düşünmesiyle alakalıdır.

Çalışmada, görüşmecilere kendileri gibi göç etmiş olan tanıdıkları olup olmadığı sorusu sorulmuş, tanıdıkları olan görüşmecilere ile aralarındaki dayanışma biçimleri anlaşılmaya çalışılmıştır. Bunlardan kendileri gibi göçmenlerle kolayca tanışabildiklerini belirten K-4 ve K-5 için bu dayanışma biçimleri önemlidir:

"Benim gibi göç etmiş arkadaşlarım da var. Psikolojik anlamda birbirimize desteğiz. Birbirimizi daha iyi anlıyoruz. Ben onu o beni çok iyi anlar ve olay orada biter. Kardeş gibiyiz" (K-4, evli, yüksek lisans, memur).

"Olur tabi ki. İlk geldiğimiz zaman benim gibi başka şehirlerden gelmiş insanlar daha çok yanında oluyor. Biz birbirimizle çok ilgilidik" (K-5, evli, lisans, memur).

Özellikle K-4 ve K-5 gibi göçmenlerin, evlilik göçü sonrası göç ettikleri Niğde ilinde aynı zamanda kamu görevlisi olmaları, iş yerlerine sürekli tayinlerin gerçekleşmesi sonucunda göçmenlerle tanışabilmeleri daha kolaydır. Tayin sonrası kente gelen bireyleri katılımcılar kendilerine yakın hissetmektedirler. Anlatılarına göre kendileri göç ettiklerinde diğer göç edenlerin kendilerine destek olmaları ise bu dayanışma biçimini açıklamaktadır. Buna karşılık Niğde ilinin merkez belde ve köylerinden göç etmiş olan bazı kadınlar ise bu dayanışma meselesinde daha farklı düşünmektedirler. K-10 köyden kente göç etmiş tanıdıklarının şehirle tanışmaları sonrası yaşam şartlarının değişmesi sonucunda daha farklı yaşadıklarını belirtmiştir. Bu durumu ise "şımarık ve zengin" olarak tanımlamıştır:

"Anam zaten bizim buralar hep köyden gelme ama sonradan şımarık oluyorlar zengin oluyorlar. Öyle görüşmüyoruz hiç sadece komşularla

oturuyor. Onlar bizi de köyü de unuttular. Yolda görseler selam vermezler”
(K-10, evli, ilkokul, çalışmıyor).

K-10’un anlatılarından farklı olarak ise K-11 kendisi gibi göç etmiş tanıdıklarının olmadığını belirtmiştir:

“Öyle tanıdığım da yok, yani varsa da aramızda böyle taşınmak falan konuşulmuyor. Yardım ettiklerini düşünmüyorum. Tanıdığım bildiğim yok ki” (K-11, evli, lise, çalışmıyor).

K-11, Niğde’de yaşamadan önce yaşadığı yerden kent merkezine göç eden çok kişi olmadığını, varsa da kendisinin tanışmadığını belirtmiştir. Buna rağmen hemşehrilerine gerek duymadığını belirten katılımcı, eşinin ailesinin kendisine yeterince yardımcı olduğunu belirtmiştir.

Tıpkı K-10 ve K-11 gibi kırdan kente göç eden K-6 için ise durum daha farklıdır. K-6, kendisi gibi göç eden kadınları “gurbetten gelen kader arkadaşı” olarak tanımlamakta, buna karşılık evlenen herkese üzüldüğünü de belirtmektedir:

“Tabi ki var. Gurbetten geldi diyom ben kader arkadaşı ya. Ben mesela bir yere gittim biriyle tanıştım baktım ay bu da benim gibi evlenmiş derim. Ha evlenen herkese de acıyorum. Bunun altını çiz. Öyle evlenmeyi falan düşünme” (K-6, evli, lise, çalışmıyor).

Göçmenler arasındaki dayanışma biçimlerinin anlaşılmasından sonra göçmenlerin tanıdıklarıyla dayanışma biçimleri ile eşlerinden ayrı olan kadınların kendileri gibi eşleriyle ayrı kadınlarla aralarında dayanışma biçimlerinin farklı olup olmadığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Eşleri vefat eden kadınlar her iki durum arasında bir dayanışma farkı olmadığını söylemişlerdir. Buna karşılık boşanmış olan katılımcılar ve eşiyile ayrı yaşayan katılımcı dayanışma farkının çok ciddi olduğunu belirtmişlerdir:

“Kader arkadaşım diyosun ondan bir sürü şey buluyorsun kendinde. Onun eşi yok benim eşim yok ordan zaten hani daha çok anlıyorsun o kişiyi. O kişinin de seni daha iyi anladığını anlıyorsun ve ona daha rahat gidiyorsun erkeği yok diye. Zamansız bile arayıp hadi kafeye gidebiliyorsun eşi yok diye daha çok sosyalleşiyosun, istediğini istediğin kadar yapıyorsun. Bak

bir de maddi yönü var. Birbirimize maddi yönden daha çok destek oluyoruz. Onun neye ihtiyacı varsa ben ona alıyorum benim neye ihtiyacım varsa o bana alır. İhtiyaçlarını da söyleyebiliyosun. Kocasından para mı isteyecek kocası kızacak mı diye düşünmüyorsunuz” (K-14, boşanmış, ortaokul, gündelik temizlikçi).

K-14, kendisi gibi eşiyle boşanmış tanıdıklarıyla arasında “kader arkadaşlığı” olduğunu ve bu sayede birbirlerini çok daha iyi anlayabildiklerini belirtmiştir. Eşiyle ayrı olan tanıdıklarıyla daha çok sosyalleşebildiğini, bunun da sebebinin evli olmamaları olduğunu söylemiştir. Bunun yanı sıra katılımcı, tanıdıklarıyla maddi açıdan da dayanışma içerisinde olduğunu, bunun sebebinin de yine eşleriyle ayrı olmalarıyla alakalı olduğunu belirtmiştir. K-14’ün anlatılarına benzer şekilde K-17’de kadınlarla aralarındaki dayanışmayı şöyle açıklamaktadır:

“...Bak benim kocam ilk gitti arkadaşlarım yanımdaydı. Kardeş oldular bana. İş yerini açtım ilk müşterim oldular, müşteri buldular. Çocuk okula başlayacak işte gidiyor yani başka şehir sonuçta hemen cebine para koyuyorlar. Kadın dayanışması diyo ya bazısı o abim işte” (K-17, eşiyle ayrı yaşıyor, lise, esnaf).

“Çok daha yakın hissediyorum ya. Onları daha iyi anlayabiliyorum yani. Yani zor durumdaysa maddi manevi yardım etmek istiyorum, dert ortağı onlar. Farklı tabi onlarla aramdaki bağ, her türlü anlıyorsun onları. Bak mesela arkadaşlarla kafeye gidiyoruz falan ama hepimiz ayrısak ve üzgünsek birimiz onun için bir yere gidiyoruz. Canlı müziğe gidip ağlıyoruz. (K-15, boşanmış, ortaokul, gündelik temizlikçi).

Boşanmış kadınların, kendileri gibi boşanmış olan kadın tanıdıklarıyla genel olarak evli kadınlara kıyasla daha farklı dayanışma biçimleri mevcuttur. Boşanmış kadınlar komşularıyla genel olarak sosyalleştiklerini ancak eşiyle ayrı tanıdıklarıyla ekonomik ve duygusal anlamda çok daha yoğun dayanışma içerisinde olduklarını belirtmişlerdir.

Göç edilen Niğde ilinde eşiyle ayrı olan ve daha sonra kentte yaşamaya devam eden kadınların ise dayanışma biçimleri göç ile alakalı değil, eşleriyle ayrı olmalarıyla alakalıdır. Evli olan kadınlar dayanışma biçimlerini genelde şehre yabancı oldukları dönemleri merkeze alarak anlatmışken, eşleriyle ayrı olan kadınlar ise yalnızlıklarını ve ayrılıkla alakalı sorunlarını merkeze alarak anlatmışlardır. Ayrılık sürecinde kendisine yardımcı olan hemşehrisini anlatan K-20 bu durumu açıklamaktadır. Kendisi gibi eşiyle boşandığını belirttiği tanıdığıyla arasındaki dayanışmayı katılımcı şöyle açıklamaktadır:

“Bir tane hemşehrim var burda yan köyümden gelme. Çok iyi bir gelin. Sağolsun çok severiz. Gelir gider bana ben evden çıkmam. Bizim ilk paramız falan yoktu dedim ya taşındık falan. O zaman bana çok yardım etti Allah razı olsun. Taşımacımı ayarladı, halı verdi. Allah mutlu etsin” (K-20, boşanmış, ilkokul, çalışmıyor).

Evlilik göçü sebebiyle Niğde iline göç eden kadınlardan kamu görevlileri olanlar çalıştıkları yerde sürekli kendileri gibi kadınlarla karşılaştıklarını, bu sayede şehre uyum sağlamada çok zorlanmadıklarını belirtmişlerdir. Buna karşılık kentin belde yahut köylerinden merkezine evlilik yoluyla göç eden kadınlar dayanışma ağlarına çok fazla ihtiyaç duymamaktadırlar. Bu kadınlar komşularının onlar için yeterli olduğunu, ekstra bir uyuma ihtiyaç duymadıklarını belirtmişlerdir. Bütün bunların tam zıttı olarak ise nereden göç ettiğinin önemi olmadan, eşleriyle ayrı olan kadınlar evlilik sonunda dayanışma ağlarına ihtiyaçları olduğunu belirtmişlerdir. Kadınlar, birbirlerini kader arkadaşı olarak tanımlamakta ve bu sebeple birbirlerine “sahip çıktıklarını” belirtmektedirler.

4.5. Evlilik Bitimi Sonrası Geriye Göç Mümkün Mü?

Göçmenlerin çeşitli sebeplerle eski yaşadıkları yere göç ettikleri bilinmektedir. “*Tersine Göç*” olarak tanımlanan geriye göçün, evlilik yoluyla gerçekleştirilen göçlerin; göçmenlerin eşleriyle ayrılmaları ile gerçekleşip gerçekleşmediği çalışmada anlaşılmalıdır. Tersine göç, “*göç edilen şehir/ülkeden belirli bir zaman sonra aynı mekâna dönüş hareketini ifade eder*” (Kepenek & Uğuzman, 2018, s.16). Tersine göç, kentin itici ve çekici faktörleriyle alakalıdır. Eski yaşanılan yerde yaşanan teknolojik

gelişmeler ve sanayileşme ile istihdamın artışı, tarımda sürdürülebilir büyüme gibi sebeplerle tersine göç yaşanabilmektedir (İslamoğlu vd., 2014). Tersine göçler, neoklasik yaklaşım çerçevesinde, ekonomik beklentilerin karşılanmamasıyla gerçekleşmektedir. *“Başarısız deneyimler ya da ulaşılamayan hedefler, geri dönüş kararının altında yatan en büyük etkidir”* (Kepenek & Uğuzman, 2018, s.16). Buna karşılık yapısalcı yaklaşımda ise beklentiler ve ekonomik sebeplerle birlikte uyum sorunu ve kültürel uyumsuzluk öne çıkmaktadır (Kepenek & Uğuzman, 2018). Bu açıdan bakıldığında tersine göçün gerçekleşmesi için itici ve çekici faktörlerin önemi mevcuttur. Göç edilen şehir artık eski çekici faktörleri yitirmeli, eski yaşanan yer ise artık çekici faktörlere sahip olmalıdır. Ancak bu her zaman böyle değildir. Kent merkezine evlilik sebebiyle göç eden kadınların eski yaşadıkları yere göç etmek gibi bir istekleri yoktur. Buna karşılık eşleriyle ayrı olan kadınlar açısından da eşin olmaması geriye göçü mümkün kılarsa da, görüşmeciler için kentin çekici faktörleri halihazırda devam etmektedir ve kadınlar tekrar kır hayatlarına geri dön(e)memektedirler. Görüşmecilerden eşi vefat eden kadınlara eski yaşadıkları yere geri dönüp dönmemek konusunda fikirleri sorulmuştur ve katılımcı ifadeleri şu şekildedir:

“İstedim oğlum. Benim yavrularımın başına iş geldi. Torunum arada kaldı, ona bakmaya başladım. Bu sefer de büyük oğlum da ayrıldı hep beraber oturuyoruz. Düşüneceğim, hiç istemedim buraları da ama çocuklar arada, kime bırakabilirim? Oğlan işe gider işi çok zor, torun burada kaldı. Öteki de ayrıldı, gidecek bir durum olmadı ki.” (K-16, eşi vefat etmiş, ilkokul, çalışmıyor).

“Çocuklarım burada benim her işimi görürler. Geri gitsem yalnız kalırım çocuklarım yanıma her gün gelip gidemez. Marketimi pazarımı çocuklar yapar köyden hep gelip de ben yapamam.” (K-19, eşi vefat etmiş, ilkokul, çalışmıyor).

Görüldüğü üzere kent halen çeşitli çekici faktörlere sahiptir. Bu çekici faktörler ise K-16’nın eşi vefat etmesi sonrası çocuklarının şehirde kalmaya devam ettiğini, çocuklarının da eşlerinden ayrıldığını ve çocuklarıyla yaşadığını belirtmesiyle alakalıdır. Katılımcı torununa bakım vermesi gerektiğini ve çocuklarını da şehirde annesiz bırakamayacağını belirtmiş, bu sebeple çok gitmek istediği eski yaşadığı yere

dönemediğini belirtmiştir. Bir açıdan da K-16 için geriye göçün gerçekleşmemesi zorunluluk halidir. Buna karşılık K-19 ise artık eski yaşadığı yerde yaşamının kendisi açısından işlevsel olamayacağını, gündelik işlerini çocuklarının kendisine yakın olması sayesinde çocukları tarafından yapıldığını söylemiştir. Ayrıca K-19, eski yaşadığı yerin köy olması sebebiyle market, pazar gibi alışveriş mekanlarının olmadığını, bu mekanlara ihtiyaç duyduğunu söylemiştir. Eski yaşadığı yere döndüğü taktirde yine sık sık şehre gelmek zorunda kalacağını ve bunun da kendisi açısından zor olacağını belirtmiştir. Eşi vefat edenler ile eşiyle ayrılmış olan kadınlar arasında belirli farklar mevcuttur. Buna göre:

“Dönmek istemedim. Köydeki yaşam şartlarım daha zor bir de orada yaşam şartları daha zor. Ya kış günü, sobalı evdesin bakkal dışında bir imkanın yok, okul bile sıkıntı çocuklar için de iyi değil” (K-15, boşanmış, ortaokul, gündelik temizlikçi).

“...Çocuklar yurttan kalmaz yani diğerini napım köyde dur mu diyim kızıma?” (K-20, boşanmış, ilkokul, çalışmıyor).

Görüldüğü üzere K-19’dan farklı olarak K-20’nin çocuğunu köye götüremeyecek olmasından bahsetmesi, K-15’in ise kır yaşamının şehir yaşamına göre daha zor olması sebebiyle katılımcılar geri dönmediklerini belirtmişlerdir. Katılımcılar geri dönmek istemediklerini de ayrıca belirtmişlerdir ancak K-14, planladığı hayat gerçekleşirse geri dönmek istediğini belirtmiştir:

“Çok istedim. Kira derdim olmazdı, eve para harcamazdım. Annemin evinde kalırdım, kardeşlerim yanımda olurdu. Ama çocuklarım vardı ve çocuklar okurken köye nasıl döneceksin? Birisi üniversiteye başlar gider öbürü de lisede yanımda kalır. Sonra o da üniversite okur gider öyle giderim ben de demiştim. Çocuk burada kazandı okulu, gidemedim. Bırakamadım burada çocuğu, kızım da gitti üniversiteye, kaldım burada ben de. Zaten köy de çok uzak değil kardeşlerim ve annem sık sık gelir giderler. Çocuklar işini gücünü eline aldıklarında giderim artık” (K-14, boşanmış, ortaokul, gündelik temizlikçi).

K-14'ün geri dönüş isteği ise yine çekici ve itici faktörlerle alakalıdır. Ekonomik sorunlar şehrin itici faktörlerini anlatırken, eski yaşadığı yerdeki ekonomik refah düşüncesi de kır yaşamının çekici faktörlerindendir. Ancak diğer kadınlarla da hemfikir olan K-14, çocuklarını yalnız bırakamayacağını düşündüğünden dolayı şehri terk edip eski yaşadığı yere dönememektedir. Bunu yapabilmesi için ise çocuklarının ekonomik kazanç sağlamaya başlamalarını beklemektedir.

4.6. Ayrılık Sonrası Kadın Yoksulluğu

Yoksulluk kavramının kesin bir tanımı yoktur. Yoksul olmak, zaman ve mekana göre farklı yorumlanmaya açık bir kavramdır. *“Genel anlamda yoksulluk, toplumsal refah düzeyi, toplumun yaşam standardının mutlak veya görel olarak minimum bir düzeyin altında kalan kişinin statüsü olarak tanımlanır. Daha spesifik bir tanımlama, ‘toplam gelirin yaşamı sürdürebilmek için gerekli olan minimum ihtiyaçları karşılayamaması durumu’ şeklinde yapılabilir”* (TÜSİAD, 2000, s.95). Yoksulluk; mutlak ve görel yoksulluk olarak 2 farklı kategoriye ayrılmaktadır. Mutlak yoksulluk, genel bağlamda halk yahut bir topluluğun, yaşamlarını idame edebilmek adına temel ihtiyaçlarını dahil karşılayamaması anlamına gelmektedir. Görel yoksulluk ise yer ve mekana bağlı olarak farklı yorumlanabilen, toplumun geneline göre daha az gelire sahip olmasını içermektedir (Öztürk & Çetin, 2009).

Yoksulluk her ne kadar insanların tamamını ilgilendiriyor olsa da, kadın yoksulluğu erkeklere kıyasla daha fazla karşılaşılabılır haldedir. *“Kadınlar yoksulluğu farklı biçimlerde, farklı zamanlarda ve mekanlarda yaşarlar”* (Şener, 2012, s.54). *“Gıda, konut, istihdam, eğitim ve sağlık hizmetleri, sosyal güvenlik gibi başlıca gereksinimlere erişimde kadınlar, toplumun diğer kesimlerine kıyasla daha olumsuz koşullara sahiptir”* (Öztürk & Çetin, 2009, s.2670). Toplumsal cinsiyet rollerinin sonucu olarak kadınlar ücretsiz olan ev ve bakım işleriyle uğraşırken, erkekler ise ücretli işlerden sorumludur. Bunun sonucu olarak kadının yoksulluğundan daha belirgin şekilde bahsedilebilir. Çünkü kadın ev içerisinde çalışması karşılığında herhangi bir ücret alamaz. Bu açıdan da kadın halihazırda ücretli bir işte çalışırken yine de ev ve bakım işleriyle de uğraşmak zorunda kalmaktadır ve bu kadın için gündelik hayatı daha da zorlaştırmaktadır. *“Ücretli çalışma*

kadınların bakım emeğini azaltmıyor, daha fazla yorulmalarına, kendilerine ayıracak zamanlarının azalmasına neden olmaktadır. Bu durumda, kadınların ev dışında çalışmasının önünde önemli bir engel teşkil etmektedir” (Tire, 2017, s.104). Bununla birlikte yine toplumsal cinsiyet rolleri, kadınların eğitim hayatlarına da engel olabilmekte ve bu da kadın yoksulluğunun önemli sebeplerindendir (Tire, 2017). Görüşmecilerden K-14’ün babasının görüşmeciye okutmamasından dolayı eşiyle ayrıldıktan sonra maddi sorunlar yaşamasını hatırlatmakta fayda var:

“...Sadece maddi sıkıntılarımız oldu. O da normal, okutulmamış babadan gidip iş bulmak kolay değil memur değilim şey değilim...” (K-14, boşanmış, ortaokul, gündelik temizlikçi).

K-14, görüşme esnasında eşinden nafaka almadığını ancak eşinin çocuklarının ihtiyaçlarını giderdiğini belirtmiştir. Kendisinin neden nafaka almadığı sorusuna ise istemediğini ve bunu haram olarak gördüğünü, kendisi çalışabilir durumdayken bir erkekten para almayı doğru bulmadığını belirtmiştir:

“...Nafaka falan istemedim ben. Çocuklarına kendilerine bakacak para gönder yeter dedim. Elim ayağım tutuyo gidiyorum temizliğe ben günlük kazanıyorum. Elin adamının parasında gözüm yok haram para o” (K-14, boşanmış, ortaokul, gündelik temizlikçi).

Çalışmada eşini kaybetmiş ve eşiyle ayrılmış kadınlardan 4’ü ilkokul, 2’si ortaokul ve 1’i lise mezunuydu. Ortaokul mezunu iki katılımcı da görüşüme esnasında aileleri tarafından eğitimlerinin engellendiğini belirtmişti. Eşi vefat eden 2 kadın görüşmeci de ekonomik anlamda sorunlardan bahsetmemiş ve eşlerinden kalan emekli maaşlarına sahip olduklarını, ayrıca çocuklarının da ihtiyaçlarını karşıladıklarını belirtmişlerdi. Buna karşılık eşiyle ayrı yaşayan ve eşiyle ayrıldıktan sonra iş yeri açan katılımcı ise ekonomik anlamda şunları söylemiştir:

“...Evlendikten sonra ilk başlarda çalışmıyordum, evdeydim. Sonra işte kocamla bazı sorunlarım oldu çalışmaya başladım. O gitti, o gittikten sonra eve, çocuklara bakmam gerekiyor diye çalışmaya başladım. Şu an daha zor hem ev işi hem çalışmak. Çocuklar da okuyorlar, birisi üniversiteye başladı

diğeri lisede. Gider de çok... Benim için zorluğu para kazanmak ve ev yönetmek oldu, aman gitti de şükür o yeter” (K-17, eşiyle ayrı yaşıyor, lise, esnaf).

Hem ücretli iş hem de ücretsiz ev ve bakım işinin bir kadın tarafından yapılmasının zorluğunu K-17 anlatısında kanıtlamaktadır. K-17, görüşme esnasında ev işlerinin zaten zor olduğunu, buna rağmen iş yeriyle de ilgilenmek zorunda kalmanın zorluklarının da kendisi için çok yorucu olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte nafaka aldığını ve kendisi de gündelik temizlik işi yaptığını söyleyen K-15, büyük oğlunun da çalışıp kendilerine ekonomik olarak yardımcı olduğunu belirtmiştir.

“Bana nafaka gönderiyor. Kızım ilkokulda, oğlumun birisi de üniversite okuyor. Büyük oğlum çalışıyor o da yardımcı oluyor bize. Benim müşterilerim var doktorların falan evlerine gündeliğe gidiyorum. Yetiyor çok şükür” (K-15, boşanmış, ortaokul, gündelik temizlikçi).

Kadınların boşanma sonrası yaşadıkları ekonomik sorunlar ve iş bulmaları yine toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle alakalı bir sorundur. Katılımcılar eğitimlerinin yetersiz olmaları sonucunda kısa süreli ve güvencesiz işlerde çalışmaktadırlar. Açıkgöz’e (2010) göre din ve geleneklerden beslenen azgelişmiş Afrika ve Asya ülkelerinde eğitim durumu ve okur-yazarlık erkeklere kıyasla kadınlarda çok daha düşüktür. Kadınlar içerisinde bulunduğu bu dezavantajlı durumla sürekli mücadele etmek zorundadırlar. “*Doğumla başlayan dezavantajlı konum, bir ömür boyu devam etmekte ve ölümle sona ermektedir*” (Açıkgöz, 2010, s.53). Özaydınlık’a (2014) göre, Türkiye’de de durum böyledir: “*kız çocuğunun doğumdan itibaren erkek çocuklarına göre daha dezavantajlı olduğu pek çok alanda kendisini göstermektedir*” (Özaydınlık, 2014, s.101). Bununla birlikte hane reisinin kadın olduğu durumda, hane reisinin erkek olduğu diğer ailelere göre bu aile, yoksulluk riskiyle daha fazla karşı karşıya kalabilmektedir. (Açıkgöz, 2010). Bu durumun düzeltilebilmesi için yine ataerkil kapitalist ilişkiler gözden geçirilmeli, cinsiyetçi işbölümü ortadan kaldırılmalı ve kadın erkek eşitliği sağlanmalıdır (Tire, 2017). Görüşmecilerin boşanma sonrası yaşadıkları ekonomik sorunlar, çocuklar ve kadınlar açısından ayrılığın ekonomik yükünü açıklamaktadır. Ayrılık, kadın yoksulluğunun bu açıdan sebeplerinden birisidir.

SONUÇ

Kadınların evlilik yoluyla Niğde iline göç etmesi ve kadınların göç deneyimleri üzerine durulan bu çalışma literatürdeki eksiklikten kaynaklanmaktadır. Genellikle uluslararası alanda çalışılan evlilik göçü olgusu iç göç yoluyla da gerçekleşebilmektedir. Araştırmada da kente evlilik yoluyla göç etmiş 20 kadınla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırma temel olarak bir nitel araştırma yöntemidir. Çalışma nitel araştırmanın anlatı çalışması tekniğiyle yapılandırılmıştır. Görüşmecilerle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Görüşmecilerden 7'si kente başka bir kentten göç etmiştir. 13 görüşmeci ise Niğde ili ve çevre illerin köylerinden şehrin merkezine göç etmiştir. Katılımcılardan 13'ü evlidir ve 7'si eşleriyle ayrılardır.

Her ne kadar cinsiyet olgusu biyolojik olsa da, cinsiyetlere yüklenen farklı toplumsal anlamlar mevcuttur. Toplumsal cinsiyetin bu ayrıştırıcı tarafı, kadının ötekileştirilmesine ve ikincilleştirilmesine neden olmaktadır. Bundan dolayıdır ki evlilik göçü de genel olarak kadınlara özgü bir göç biçimi olarak anımsanmaktadır. Bunda erkeğin iş hayatına katılımı ve kadının ev içerisinde tanımlanmasının yeri önemlidir. Çalışmada da özellikle kırdan kente evlilik yoluyla göç etmiş kadınların Niğde iline göç etmelerinin sebebi çoğunlukla eşlerinin çalıştıkları ilin Niğde olmasıdır. Evlilik göçüne kendisinin karar verdiğini söyleyen katılımcı sayısı 2'dir. İki katılımcı da kamu görevlisi olarak çalışmaktadır. Göç kararına ve göçün yerine birlikte karar verdiklerini söyleyen katılımcı sayısı da 4'tür. Bu katılımcılardan 3'ü kamu görevlisiyken 1'i gündelik temizlikçidir. Evlilik göçüne eşlerinin karar verdiğini söyleyen kadınların sayısı ise 14'tür. Kırdan kente göç eden 13 kadının 12'si göçe eşlerinin karar verdiğini söylemişlerdir. Kırdan kente göç eden 1 kadın ise göçe eşi ile birlikte karar verdiğini belirtmiştir. Buna karşılık kentten kente göç etmiş olan 7 kadından sadece 2'si göçe eşlerinin karar verdiğini belirtmişlerdir. Kentten kente evlilik yoluyla göç ederken göçe eşlerinin karar verdiğini ifade eden 2 katılımcının birisi çalışmamakta, diğeri ise işaret dili

eğitmenliği yapmaktadır. Kırdan kente evlilik yoluyla göç eden ve göçe eşlerinin karar verdiğini ifade eden 12 kadının ise 8'i çalışmamaktadır. Göç kararı alınırken ekonomik kazanç beklentisinin önemi büyüktür. Bireyler bir anlamda ekonomik refahlarını daha yukarıya taşımak amacıyla göç etmektedir. Ancak, çalışmada da görüleceği üzere, özellikle kırdan kente evlilik yoluyla göç eden kadınların büyük bir çoğunluğu herhangi bir işte çalışmamaktadırlar. Buna karşılık göç edilecek yere ise eşleri karar vermiştir. Bunun sebebi ise erkeklerin halihazırda ekonomik gelir elde edebilecekleri bir işe sahip olmalarıdır. Dolayısıyla buradan da anlaşılabacağı üzere kadınların halihazırda ekonomik gelir elde ettikleri belirli işlere sahip olmaları, kadınların da göç kararını almakta söz sahibi olmalarını sağlamaktadır.

Araştırmanın bir diğer elde ettiği bulgu ise ücretsiz ev içi emeğin halen kadınlara özgü bir çalışma biçimi olarak algılandığıdır. Katılımcıların tamamı ev işlerinin kendileri tarafından yapıldığını belirtmişlerdir. Katılımcılardan kırdan kente göç etmiş olan kadınlar ise kır ve kent yaşamındaki çalışmalarının farklı olduğunu belirtmişlerdir. Kırdan kente göç eden katılımcılardan sadece 2'si evlilik öncesi dönemde ev işleri yapmadığını ancak evlendikten sonra ev işlerini yapmaya başladıklarını belirtmişlerdir. Kırdan kente göç eden katılımcıların çoğunluğu ise kır yaşamında sadece ev işleri değil çiftlik işlerinde de çalıştıklarını belirtmişler, bundan dolayı sadece ev işi yapabildikleri kent yaşamının kendileri için daha kolay ve cazip olduğunu söylemişlerdir. Buradan da anlaşılabacağı üzere, kadınların özellikle kır yaşamında ev işleri ile birlikte çiftlik işlerinde de çalışmaları ve kentte çiftlik işlerinin olmaması; kentin çekici, köylerin ise itici faktörlerinden sayılabilir. Katılımcılardan kentten kente göç etmiş olan kadınların da tümü ev işlerini kendileri yapmaktadırlar. Ancak bu kadınlar göç etmeden önceki ev içi çalışmalarını daha kolay ve daha az yorucu olarak tanımlamaktadırlar. Kentten kente göç eden kadınların çoğunun eğitim seviyesi kırdan kente göç eden katılımcılardan yüksektir. Bu kadınlar, evlilik öncesi dönemde eğitim görüyor olmaları sebebiyle ev işlerinden uzak olduklarını belirtmişlerdir. Burada da anlaşılması gereken kentleşmenin eğitim için kır yaşamına göre daha erişilebilir olması ve kentin kır yaşamına göre görece daha az çalışma saatlerine ihtiyaç duymasındır.

Araştırmanın bir diğer bulgusu ise ayrılık sonrası ev içi çalışmada yaşanan değişimdir. Katılımcılardan eşi vefat etmiş, boşanmış ve eşiyle ayrı yaşayan kadınların tamamı ev işlerinin ayrılık sonrası azaldığını belirtmişlerdir. Bu kadınlardan eşi vefat eden 2'si eşlerinin vefatından dolayı üzgünlerdir ve ev işlerinin azalmasının önemli olmadığını, eşlerinin yokluğunun kendileri için daha zor olduğunu belirtmişlerdir. Bu kadınlardan 1'i eşinin vefatı sonrasında çocuklarının kendisine artık saygı duymadığını belirtmiştir. Buradan da erkek egemenliğin ev içine yansması açıkça görülebilmektedir. Boşanmış olan kadınların tamamı artık ev işlerinde yoğun olarak çalışmadıklarını belirtmişlerdir. Bu kadınlardan 2'si ise bu durumun sosyalleşmelerini kolaylaştırdığını belirtmişlerdir. Katılımcılardan evli olan kadınların ise büyük bir çoğunluğu evlilik öncesi çok daha sosyal olduklarını, evlilik ile birlikte artık bu sosyal hayatın da eskisi gibi olmadığını belirtmişlerdir. Bunun sebebi ise kadınlara göre ekonomik gelir elde ettikleri bir işte çalışmaları, ev işleri ve çocuk bakımı gibi işlerle alakalıdır. Dolayısıyla kadınların evlilik sonrası ev içi çalışmaları kentten kente göç eden katılımcılar açısından genel olarak artmışsa da; kırdan kente göç eden katılımcıların büyük bir bölümüne göre azalmıştır. Ancak her ihtimalde de kadınlar genel bağlamda uzun saatler çalışmakta ve bu sebeple ev dışında sosyalleşememektedirler.

Kadınların göç sonrası kente uyum sağlamaları açısından kurdukları ilişkiler ve dayanışma biçimleri önemlidir. Katılımcılardan kamu görevlisi olarak görev yapan kadınlar iş yerlerinde kendileri gibi göç etmiş tanıdıklarıyla görüşmektedirler. Bu kadınlar kendileri gibi göç etmiş diğer göçmenleri kendilerine yakın hissetmekte ve dayanışma içerisinde olmaktadır. Kırdan kente göç etmiş olan kadınlar ise genelde komşularıyla dayanışma içerisinde oldukları ve bu dayanışma misafirliklerle ortaya çıkmaktadır. Bu kadınlar ev işlerinde birbirlerine yardım etmekte ve yaşadıkları sorunları konuşabilmektedirler. Buna karşılık boşanmış olan kadınlar arasında göçe dayalı olmayan, boşanmış olmakla alakalı daha farklı dayanışma biçimleri mevcuttur. Bu kadınlar kendileri gibi boşanmış kadınları kendilerini daha iyi anlayan "kader arkadaşı" olarak görebilmektedirler. Diğer katılımcılardan farklı olarak burada birbirlerine maddi destek sağlayan kadınlar göze çarpmaktadır. Bu kadınlar ayrılık öncesi herhangi bir işte çalışmamakta ve boşandıktan sonra niteliksiz işlerde çalışmaktadırlar. Bundan dolayı bu

kadınlar boşanmanın ve boşanma sonrası yaşamın ekonomik zorluğundan haberdardır ve kendileri gibi boşanmış ya da boşanacak olan kadınlara yardım etmek istemektedirler.

Tersine göçün yaşanılan yerin itici ve çekici faktörlere bağlı olduğu bilinmektedir. Katılımcıların eşleriyle ayrı olmaları durumunda eski yaşadıkları yere dönüp dönmeleri ise yine itici ve çekici faktörlerle alakalıdır. Sonuç olarak evlilik göçü kendi başına bir çekici faktördür ancak ayrılık sonrası bu çekici faktör artık mevcut değildir. Buna rağmen görüşülen kadınlar geriye göç etmemişlerdir. Kadınların bazıları eski yaşadıkları yere göç etmek istediklerini belirtirler de çeşitli sebeplerden ötürü bunun gerçekleşmediğini söylemişlerdir. Bunlardan en göze çarpan sebep ise çocuk sahibi olmaktır. Kentin sunduğu imkanlar ve özellikle eğitime ulaşmanın kolaylığı bu kadınların kentten göç etmelerine engel olmaktadır. Her ne kadar ayrılık kent için artık itici faktörse de, çocuklar ve eğitim kent için ciddi bir çekici faktördür. Boşanmış olan 4 katılımcının 3'ü eski yaşadıkları yere dönmek istemediklerini, 1 katılımcı ise istediğini ancak gidemediğini belirtmiştir. Eşiyle ayrı yaşayan katılımcı da dönmek istemediğini belirtmiştir. Katılımcıların tamamının ortak olan dön(e)meme sebepleri, çocuklarının eğitimidir. Katılımcılar çocuklarının eğitim süreçlerinin aksamasından endişelilerdir. Eşleri vefat eden katılımcılardan 1'i geriye dönmek istediğini ancak oğullarının eşlerinden ayrıldığını ve bu yüzden hem onlarla hem de torunuyla sürekli ilgilenmesi gerektiğini belirtmiştir. Eşi vefat etmiş diğer katılımcı ise eski yaşadığı yere dönmek istemediğini, döndüğü takdirde çocuklarıyla her gün görüşmeyeceklerini ifade etmiştir. Sonuç olarak bu kadınlar için temel bağlamda kentin kır hayatına kıyasla çocuklarına sağladığı eğitim olanağı, iş kurmak, çocuklarla yakın olma isteği, kentin kır yaşamına göre görece daha kolay kabul edilmesi gibi sebepler, katılımcıların kentte ikamet etmeye devam ettikleri çekici faktörlerdir.

Evlilik sonrası kadınların sosyal yaşamlarının ciddi şekilde azaldığı araştırmanın önemli bir sonucudur. Kırdan kente göç etmiş olan kadınların çoğu misafirlğe gitmek dışında aktivite yapamadıklarını belirtmişlerdir. Buna karşılık kentten kente göç eden 7 katılımcının 5'i evlilik sonrası sosyalleşmenin kendileri açısından daha az mümkün olduğunu belirtmişlerdir. Bu kadınlardan sadece 1'i evlilik ile sosyalleşmesinin arttığını, 1'i ise evlilik sonrası sosyalleşmede bir değişimin olmadığını belirtmiştir. Buna karşılık boşanmış katılımcılardan 3'ü, ayrılık sonrası sosyalleşmelerinin arttığını, 1'i ise ev

işleriyle ve çocuklarıyla ilgilendiğini ve uzun saatler çalıştığını, sosyalleşmenin kendisi için hiç mümkün olmadığını belirtmiştir. Eşiyle ayrı yaşayan katılımcı, esnaf olduğundan ötürü hem iş yeriyle hem de ev işleriyle meşgul olduğundan dolayı sosyalleşmeye vakit ayıramadığını belirtmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu ev dışarısında aktiviteler yapamamaktadırlar. Bunun sebebini ise yoğunlukla ev içerisinde çalıştıklarından yeterli zamana sahip olmamaları olarak açıklamaktadırlar.

Sonuç olarak evlilik göçü, tıpkı diğer göç çeşitleri gibi çeşitli itici ve çekici faktörlere bağlıdır. Evleniyor olmak, göç etmek için önemli bir çekici faktördür. Araştırmada da kentten kente göç eden kadınlarının bir kısmı kamu görevlisidir ve şehre tayin olmuşlardır. Bu açıdan iş bulmak çekici faktörlerden birisi olarak anlaşılmaktadır. Kırdan kente göç eden kadınlar açısından ise kır yaşamında çalıştıkları çiftlik işlerinin kent yaşamında olmayışı çekici faktörlerden birisidir. Yine bu kadınlar açısından kır yaşamından farklı olarak alışveriş kolaylığı ve kentte ihtiyaçlara kolay erişim önemli bir çekici faktördür. Kadınların eşleriyle ayrılmaları ve ayrılık sonrası yaşanan ekonomik yoksulluk kent için önemli bir itici faktördür. Buna karşılık kadınların çocukları adına eğitim fırsatları önemli bir çekici faktördür ve kentten ayrılmalarına engel olmaktadır.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. (2006). Bitmeyen göç: konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Acar-Savran, G. ve Demiryontan, N.S. (2020). Kadının görünmeyen emeği. Yordam Kitap.
- Açıkgöz, R. (2010). Kadın yoksulluğu üzerine bir inceleme. *T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Hakemli Araştırma Dergisi*, 45-60.
- Adıgüzel, Y. (2022). Göç sosyolojisi. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Akşit, B. ve Akçay, A. (1999). Doğu ve Güneydoğu’da zorunlu göç. Oya Baydar (Ed.). 75 yılda köylerden şehirlere İçinde, (e- Kitap). Tarih Vakfı Yayınları, 162-202.
- Altınbaş, D. (2006). Feminist yaklaşımlarda liberal feminizm. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 0(9), 21-52.
- Amasyalı, G.N. (2021). Patriyarkal kapitalizm kısılacında göçmen kadın olmak: Şanlıurfa’daki Suriyeli kadınların deneyimleri (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Atan, M. (2015). Radikal feminizm: “kişisel olan politiktir” söyleminde aile. *The Journal of Europe- Middle East Social Science Studies*, 1(2), 1-21.
- Avcı, N. (2022). Geleneksel Türk evinden çok katlı binalara: kentsel mimarinin eleştirisi. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 15(39), 858-882. <https://doi.org/10.12981/mahder.1148794>.
- Ay, Y. (2013). İç göçlerin emniyet ve asayişe etkisi. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 2(1), 35-36. <https://doi.org/10.28956/gbd.239722>.
- Aydın, D. ve Atalay, S. (2021). Hegemonik erkekliğin inşası: İzmir’de ‘daha’ erkeklik. *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Araştırmalar Dergisi (Moment)*, 8(1), 47-65.

- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Başel, H. (2006). İç göçün sonuçları ve işgücüne etkileri. *Journal of Social Policy Conferences*, 0(51), 287-321.
- Bates, D.G. (2013). 21. yüzyılda kültürel antropoloji: insanın doğadaki yeri. (Çev. Ed. Suavi Aydın). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bayer, A. (2013). Değişen toplumsal yapıda aile. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(8), 101-129.
- Bora, A. (2021). Kadınların sınıfı: ücretli ev emeği ve kadın öznelliğinin inşası. İletişim Yayıncılık.
- Bostan, H. (2017). Türkiye’de iç göçlerin toplumsal yapıda neden olduğu değişimler, meydana getirdiği sorunlar ve çözüm önerileri. *Coğrafya Dergisi*, 35, 1-16. DOI: 10.26650/JGEOG295515.
- Bourdieu, P. (2015). Ayrım: beğeni yargısının toplumsal eleştirisi. (Çev. Derya Fırat Şannan & Ayşe Günce Berkkurt). Heretik Yayınları.
- Bozkurt, A. (2021). Boşanma sürecinde ve sonrasında kadın. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 97-114.bo
- Bozkurt, V. (2018). Değişen dünyada sosyoloji: temeller, kavramlar, kurumlar. (14. Baskı). Ekin Yayınevi.
- Bozok, M. (2018a). Ebeveynlik, erkeklik ve çalışma hayatı arasında türkiye’de babalık. Açev.
- Bozok, M. (2018b). Türkiye’de ataerkillik, kapitalizm ve erkeklik ilişkilerinde biçimlenen babalık. *Fe Dergi*, 10(2), 31-42.
- Buz, S. (2009). Göç ve kentleşme sürecinde kadınların ‘‘görünürlüğü’’. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 5(17), 40-50.
- Buz, S. (2007). Göçte kadınlar: feminist yaklaşım çerçevesinde bir çalışma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18(2), 37-50.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, E. Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2017). Bilimsel araştırma yöntemleri. Pegem Akademi Yayıncılık.

- Can, Y. ve Aksu, N.B. (2016). Boşanma sürecinde kadın. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(58), 888-902.
- Castells, S. ve Miller, M.J. (2008). Göçler çağı: modern dünyada uluslararası göç hareketleri. (Çev. Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Chatty, D. (2019). Modern Ortadoğu’da zorunlu göç ve mülksüzleştirme. (Çev. Evren Demirci). Koyu Siyah.
- Civan, O.E. ve Gökarp, A. (2011). Göçmen işçi kavramı ve göçmen işçilerin iş sağlığı ve güvenliği. *Çalışma ve Toplum*, 1(28), 233-264.
- Connell, R.W. (2019). Toplumsal cinsiyet ve iktidar. (Çev. Cem Soydemir). Ayrıntı.
- Coştu, Y. (2009). Toplumsallaşma kavramı üzerine sosyolojik bir değerlendirme. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 9(2), 117-140.
- Creswell, J.W. (2018). Nitel araştırma yöntemleri: beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni. (Çev. Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir). Siyasal.
- Creswell, J.W. (2021). Nitel araştırma yöntemleri: beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni. (Çev. Selçuk Beşir Demir, Mesut Bütün). (6.Baskı). Siyasal.
- Çağlar, T. (2018). Göç çalışmaları için kavramsal bir çerçeve. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8), 26-49.
- Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, (17), 67-91.
- Çakır, S. (2008). Kapitalizm ve patriyarkaya karşı: sosyalist feminizm. *Toplum ve Demokrasi*, 2(4), 185-196.
- Çakır, Ş. (2023). Gelin kaynana ilişkisinde akrabalık bağının yeri ve rolü. *Avrasya Uluslararası Araştırma Dergisi*, 11 (36), 122-144. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.1266704>.
- Çelik, F. (2002). İç göçlerin seçkinlik yaklaşımı ile analizi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (13), 275-296.
- Çelik, F. (2005). İç göçler: teorik bir analiz. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 167- 184.
- Dedeoğlu, S. ve Gökmen, Ç.E. (2011). Göç ve sosyal dışlanma: Türkiye’de yabancı

göçmen kadınlar. Efil Yayınevi.

Dikici, E. (2016). Feminizmin üç ana akımı: liberal, marxist ve radikal feminizm teorileri. *International Journal of Social Science*, 43(1), 523-532.

Doğan, İ. (2016). Türk aile sosyolojisi: tarih- gelenek- modern zamanlar. Pegem Akademi.

Doğan, M. (2022). Türkiye’de iç göç: aile bağlamında. *Atlas Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(10), 64-72.

Durkheim, E. (2018). Toplumsal işbölümü. (Çev. Prof. Dr. Özer Ozankaya). Cem Yayınevi.

Dursun, O. (2018). Toplumu Pierre Bourdieu ile düşünmek. *Global Media Journal TR Edition*, 8(16), 68-123.

Engels, F. (2019). Ailenin, özel mülkiyetin ve devletin kökeni. (Çev. Mustafa Tüzel). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Engin, M. (2021). Türkiye’de iç göçün aile kurumu üzerindeki etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(41), 230-243.

Erdoğan, E. ve Uyan-Semerci, P. (2021). Toplumsal araştırma yöntemleri için bir rehber: gereklilikler, sınırlılıklar ve incelikler. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Ergüder, B. (2010). Sermaye birikim sürecinde ücretsiz kadın emeği. *İktisat Dergisi*, (514), 21-26.

Fan, C. C. and Li, L. (2001). Marriage and migration in transitional China: a field study of Gaozhou, Western Guangdong, *Environment and Planning A*, (34), 619-638.

Filiyeva-Erkeç, E. (2017). Evlilik yoluyla kadın göçü ve Türkiye’de Rus gelinlerin durumu. *Journal of Social Sciences and Humanities*, 1(2), 21-43.

Gelekçi, C. (2014). Avusturya’da yaşayan Türklerin Türkiye ile bağları ve evlilik göçü. *Bilgi*, (71), 179-204.

Genç, Y. ve Kara, Z.H. (2016). İç göç sürecinde birey rollerinin toplumsal cinsiyet açısından değerlendirilmesi. *PESA Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 31-40.

Gezgin, M. (1988). Cemaat-cemiyet ayrımı ve Ferdinand Tönnies. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 0(22), 183-201.

- Giddens, A. (2013). Sosyoloji. (Yayıma Hazırlayan. Cemal Güzel). Kırmızı Yayınları.
- Gürsoy, M. (2019). Göç ve kentleşme bağlamında suç. Gece Akademi.
- Haas, H.D. Castells, S. ve Miller, M.J. (2022). Göçler çağı: modern dünyada uluslararası göç hareketleri. (Çev. Birsen Aybüke Evranos). GAV Perspektif.
- Hartmann, H. (1981). The unhappy marriage of marxism and feminism: towards a more progressive union. Lydia Sargent (Ed.). women and revolution: a discussion of the unhappy marriage of marxism and feminism Inside, (s. 1-42). Black Rose Books.
- Ihlamur-Öner, S.G. ve Şirin-Öner, N.A. (Der.). (2018). Küreselleşme çağında göç kavramlar, tartışmalar (4.Baskı.). İletişim Yayınları.
- Işık, Ş. (2005). Türkiye’de kentleşme ve kentleşme modelleri. *Ege Coğrafya Dergisi*, (14), 57-71.
- IOM. (2009). Göç terimleri sözlüğü. Bülent Çiçekçi (Ed.). Uluslararası göç hukuku İçinde. No: 18.
- İlkkaracan, İ. ve İlkkaracan, P. (1999). 1990’lar Türkiye’inde kadın ve göç. Oya Baydar (Ed.). 75 yılda köylerden şehirlere İçinde (e- Kitap). Tarih Vakfı Yayınları, 110-142.
- İslamoğlu, E. ve Yıldırımaltı, S., Benli, A. (2014). Türkiye’de tersine göç ve tersine göçü teşvik eden uygulamalar: İstanbul İli örneği. *Sakarya İktisat Dergisi*, 3(1), 68-93.
- Kaplan, M. (2011). “Kaplumbağa’nın özgürlüğü”: kadınlar ve ev içi emek. *Folklor/ Edebiyat*, 17(65), 163-172.
- Karakaya, C. (2020). Avrupa’ya işçi göçünde uyum ve uyum sürecinin kuşaklararası değerlendirilmesi, *Toplumsal Politika Dergisi*, 1(2), 116-133
- Karakaya, H. (2018). Görünmez emek ve ev kadınları. *Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), 73-94.
- Karataş, K. (2001). Toplumsal değişme ve aile. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 12(2), 89-98.
- Keleş, R. (2015). 100 soruda Türkiye’de kentleşme, konut ve gecekondu (2.Baskı.). Cem Yayınevi.
- Keleş, R. (2021) Kent ve göç. A. Özkan & G. Taşçı (Ed.). Göç: disiplinler arası bakış açısıyla İçinde. Nobel Akademik Yayıncılık.

- Kemik, A. (2019). ‘‘Kadınlık’’ deneyimi kavramını kadınların gözünden anlamlandırma çabası: göç süreciyle iş hayatına giren kadınların ‘‘kadınlık’’ deneyimine dair sosyolojik bir analiz. *Akdeniz Kadın Çalışmaları Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 2(2), 238-260.
- Kepenek, E.B. ve Uğuzman, T. (2018). Haydi köyümüze geri dönelim! tersine göçün sosyo ekonomik etkileri: Yeni Yol Köyü örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 40(2), 11-36.
- Kıran, E. Yetkin Aker, D. (2019). İç göç araştırmalarında kültürleşme boyutu. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (17), 67-82.
- Kim, M. (2010). Gender and international marriage migration. *Sociology Compass*, 4(9), 718-731.
- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). Türkiye’de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri. *Kafkas Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(3), 163-184.
- Küçük, H. (2022). Toplumsal cinsiyet bağlamında göç sürecinde kadın ve erkek. *Toplumsal Politika Dergisi*, 3(1), 26-37.
- Laloğlu, P. (2018). Hegemonik erkeklik ve şiddet. *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi*, Özel Sayı 1, 393-397.
- Lee, E.S. (1966). A theory of migration. *Journal of the Statistical Society of London*, 3(1), 47-57.
- Lutz, H. (2010). Gender in the migratory process. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(10), 1947-1663.
- Neuman, W.L. (2020). Toplumsal araştırma yöntemleri: nicel ve nitel yaklaşımlar. (Cilt 2). Siyasal.
- Niğde Valiliği. Niğde’nin coğrafi konumu ve nüfus durumu. [http://www.nigde.gov.tr/cografi-konumu-ve-nufus-durumu#:~:text=Ni%C4%9Fde%20ili%3B%20Kuzey'de%20Nev%C5%9Fehir,\(7.312\)%20km%C2%B2%20y%C3%BCz%C3%B6l%C3%A7%C3%BCme%20sahiptir,\(Erişim%20Tarihi:%2017.08.2023\).](http://www.nigde.gov.tr/cografi-konumu-ve-nufus-durumu#:~:text=Ni%C4%9Fde%20ili%3B%20Kuzey'de%20Nev%C5%9Fehir,(7.312)%20km%C2%B2%20y%C3%BCz%C3%B6l%C3%A7%C3%BCme%20sahiptir,(Erişim%20Tarihi:%2017.08.2023).)
- Notz, G. (2018). Feminizm. (Çev. Sinem Derya Çetinkaya). Phoenix.
- Özaydınlık, K. (2014). Toplumsal cinsiyet temelinde Türkiye’de kadın ve eğitim.

Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 14(33), 93-112.
<https://doi.org/10.21560/spcd.03093>.

- Özdemir, H. (2012). Türkiye’de iç göçler üzerine genel bir değerlendirme, *Akademik Bakış Dergisi*, (30), 1-18.
- Özdemir, Ö. (2017). İki sistemli kuram olarak sosyalist feminizm, *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 395-414.
- Özgür, M. ve Aydın, O. (2010). Türkiye’de kadın evlilik göçü. *e-Journal of New World Sciences Academy Nature Sciences*, 5(1), 18-31.
- Öztürk, M. ve Çetin, B.I. (2009). Dünyada ve Türkiye’de yoksulluk ve kadınlar. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 4(16), 2661-2698.
- Park, R.E. ve Burgess, E.W. (2018). Şehir: kent ortamındaki insan davranışlarının araştırılması üzerine öneriler. (Türkçe Söyleyen: Pınar Karababa Kayalığıl). Heretik Yayıncılık.
- Ravenstein, E. G. (1885). The laws of migration. *Journal of the Statistical Society of London*, 48(2), 167-235.
- Sağlam, S. (2006). Türkiye’de iç göç olgusu ve kentleşme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (5), 33-44.
- Sam, N. (2017). Kent, toplum, kültür. Ege Yayınevi.
- Saygın, S. ve Hasta, D. (2018). Göç, kültürleşme ve uyum. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 10(3), 312-333. <https://doi.org/10.18863/pgy.364115>
- Schultz, T.W. (1961). Investment in human capital. *The American Economic Review*, 51(1), 1-17.
- Spare, A. and Harris, J. (1986). Education, earnings, and migration in indonesia. *Economic Development and Cultural Change*, 34(2), 223-244. <https://www.jstor.org/stable/1153848>.
- Stouffer, S.A. (1940). Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility And Distance, *American Sociological Review*, 5(6): 845-867.
- Stone, A. (2019). Feminist felsefeye giriş. (Çev. Yonca Cingöz ve Bilge Tanrısever). Otonom.
- Şener, Ü. (2012). Kadın yoksulluğu. *Mülkiye Dergisi*, 36(4), 51-67.
- Tatlıldil, E. (1992). Kent sosyolojisi kuram ve kavramlar. *Sosyoloji Dergisi*, (3), 25-44.

Tekeli, İ. (2011). Göç ve ötesi (2. Baskı). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tekin, F. (2011). Kültürel travma olarak zorunlu göç. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (25), 91-100.

TÜİK. (2023a). Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=49685>, (Erişim Tarihi: 17.08.2023).

TÜİK. (2022a). Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları 2021. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2021-45500> (Erişim Tarihi: 17.08.2023).

TÜİK. (2021). Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları 2020. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2020-37210#:~:text=T%C3%BCrkiye%20n%C3%BCfusu%2083%20milyon%20614%20bin%20362%20ki%C5%9Fi%20oldu&text=Di%C4%9Fer%20bir%20ifadeyle%20toplam%20n%C3%BCfusun,333%20bin%20410%20ki%C5%9Fi%20oldu>. (Erişim Tarihi: 17.08.2023).

TÜİK. (2020). Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları 2019. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2019-33705#:~:text=T%C3%BCrkiye%20n%C3%BCfusu%2083%20milyon%20154%20bin%20997%20ki%C5%9Fi%20oldu&text=Di%C4%9Fer%20bir%20ifadeyle%20toplam%20n%C3%BCfusun,531%20bin%20180%20ki%C5%9Fi%20oldu>. (Erişim Tarihi: 17.08.2023).

TÜİK. (2019). Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları 2018. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2018-30709#:~:text=Erkek%20n%C3%BCfusu%2041%20milyon%20139,8'ini%20ise%20kad%C4%B1nlar%20olu%C5%9Fturdu.&text=Y%C4%B1ll%C4%B1k%20n%C3%BCfusu%20art%C4%B1%C5%9F%20h%C4%B1z%C4%B1%202017,y%C4%B1ll%C4%B1nda%20E2%80%B014%2C7%20oldu>. (Erişim Tarihi: 17.08.2023).

TÜİK. (2018). Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları 2017. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2017-27587> (Erişim Tarihi: 17.08.2023).

TÜİK. (2016). Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları 2015. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2015-21507#:~:text=T%C3%BCrkiye'de%20ikamet%20eden%20n%C3%BCfusu,bin%20862%20ki%C5%9Fi\)%20olarak%20ger%C3%A7ekle%C5%9Fti](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2015-21507#:~:text=T%C3%BCrkiye'de%20ikamet%20eden%20n%C3%BCfusu,bin%20862%20ki%C5%9Fi)%20olarak%20ger%C3%A7ekle%C5%9Fti). (Erişim Tarihi: 17.08.2023).

TÜİK. (2023b). Evlenme ve boşanma istatistikleri 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bo%C5%9Fanma-%C4%B0statistikleri-2022->

49437&dil=1#:~:text=Bin%20n%C3%BCfus%20ba%C5%9F%C4%B1na%20d%C3%BC%C5%9Fen%20evlenme,binde%206%2C76%20olarak%20ger%C3%A7ekle%C5%9Fti.&text=Bo%C5%9Fanana%20%C3%A7iftlerin%20say%C4%B1s%C4%B1%202021%20y%C4%B1%C4%B1nda,binde%202%2C13%20olarak%20ger%C3%A7ekle%C5%9Fti. (Erişim Tarihi 10.11.2023).

TÜİK. (2022b). İç göç istatistikleri 2021. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Ic-Goc-%20%20Istatistikleri-2021-45869> (Erişim Tarihi: 07.01.2023).

TÜİK. (2022c). Türkiye aile yapısı araştırması 2021. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkiye-Aile-Yapisi-Arastirmasi-2021-45813> (Erişim Tarihi: 26.12.2023).

Türk Dil Kurumu. (2019). Türkçe sözlük. TDK.

Tire, O. (2017). Toplumsal cinsiyet rolleri açısından Türkiye’de kadın yoksulluğu.

Mavi Atlas, 5(1), 97-112. <https://doi.org/10.18795/gumusmaviatlas.306047>.

TÜSİAD. (2000). Türkiye’de bireysel gelir dağılımı ve yoksulluk: Avrupa Birliği ile karşılaştırma. TÜSİAD-T/2000-12/295.

Toroğlu, E. (2007). Niğde İli’nde göç faktörleri ve göçler. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 5(1), 75-96.

Ünlütürk-Ulutaş, Ç. ve Kalfa, A. (2009). Göçün kadınlaşması ve göçmen kadınların deneyimleri. *Fe Dergi*, 1(2), 13-28.

Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 0(35), 29-56.

Yakar, M. ve Yazıcı, H. (2009). Afyonkarahisar kentinde göçlerin seçkinlik yaklaşımı ile analizi (1990-2000). *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (20), 155-172.

Yanıklar, C. (2010). Kültürel sermaye, eğitim ve toplumsal tabakalaşma: Pierre Bourdieu’nün yeniden üretim kuramına eleştirel bir bakış. *Sosyoloji Dergisi*, (22), 121-138.

Yarcı, S. (2011). Pierre Bourdieu’da sosyal sermaye kavramı. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6(1), 125-135.

Yılmaz, A. (2014). Uluslararası göç: çeşitleri, nedenleri ve etkileri. *Turkish Studies*, 9 (2), 1685-1704.

Yılmaz, C. (2009). Türkiye’de kırdan kente göç sürecinde etkili olan faktörlerden biri; evlilik yoluyla göç. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14(21), 221-232.

- Yılmaz, E. ve Çitçi, S. (2011). Kentlerin ortaya çıkışı ve sosyo-politik açıdan Türkiye’de kentleşme dönemleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(35), 252-267.
- Yörük, A. (2009). Feminizm/ler. *Sosyoloji Notları*, (7), 63-85.

EK A.1. YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI

Medeni Durumu Evli Olan Kadınlar

1. Yaş
2. Medeni durum
3. Çocuk sayısı
4. Eğitim durumu
5. Mesleğiniz nedir? Şu an herhangi bir işte çalışmakta mısınız?
6. Göç etmeye karar verme sebebiniz nedir?
7. Göç etmek için neden Niğde'yi tercih ettiniz? sizden önce herhangi birisi Niğde'ye gelip hazırlık yaptı mı?
8. Niğde'ye göç etmek kimin ya da kimlerin kararıydı? Ailelerin ve eşinizin göç üzerindeki etkisi nasıldı? Göç süreci sizin için zor ya da kolay olarak tanımlanabilir mi?
9. Göç etmeden önceki ev bakımına katkınız ile göç sonrası ev bakımına katkınızda değişim yaşandı mı? Bir günlük ev içi çalışmanız ve sosyalleşmeniz eskiye göre nasıl değişti?
10. Sizin gibi göç etmiş tanıdıklarınız var mı? Sürekli görüşmekte misiniz? Sosyalleşme süreciniz nasıl geliyor?
11. Komşularınız veya hemşehrileriniz var mı? Sürekli görüşmekte misiniz? Sosyalleşme süreciniz nasıl geliyor?
12. Sizin gibi göç etmiş tanıdıklarınız ile aranızda bir tür dayanışma olduğunu hissediyor musunuz?
13. Tanıdıklarınız, komşularınız ve hemşehrileriniz ile ailecek mi yoksa sadece kadınlar olarak mı görüşmektesiniz?
14. Göç etmek sizin hayatınızda ne gibi değişiklikler yaşattı? Göç etmiş olmayı nasıl tanımlayabilirsiniz?
15. Göç ederken Niğde'den ne tür beklentileriniz olmuştu? Beklentileriniz karşılandı mı?
16. Göç etmek hayatınızı olumlu ya da olumsuz etkiledi mi? Eski yaşadığınız yerdeki yaşamınız ile buradaki yaşamınızdan bahseder misiniz?

Eşiyile Ayrı Olan Kadınlar

1. Yaş
2. Medeni durum
3. Çocuk sayısı
4. Mesleğiniz nedir? Şu an herhangi bir işte çalışmakta mısınız?
5. Göç etmeye karar verme sebebiniz nedir?
6. Göç etmek için neden Niğde'yi tercih ettiniz? Sizden önce Niğde'ye gelip hazırlık yapan oldu mu?
7. Niğde'ye göç etmek kimin ya da kimlerin kararıydı? Ailelerin ve eşinizin göç üzerinde etkisi nasıldı? Göç süreci sizin için zor ya da kolay olarak tanımlanabilir mi?
8. Göç etmeden önceki ev bakımına katkınız ile göç sonrası ev bakımına katkınızda değişim yaşandı mı? Bir günlük ev içi çalışmanız ve sosyalleşmeniz eskiye göre nasıl değişti?
9. Eşinizi ile ayrıldıktan/kaybettikten sonra günlük hayatınızı ve çalışma hayatınızı nasıl tanımlamaktasınız? Ev içi çalışmanızda değişim oldu mu?
10. Eşinizle ayrıldıktan/kaybettikten sonra eski yaşadığınız yere dönmek istediniz mi?
11. Göç etmek sizin hayatınızda ne gibi değişiklikler yaşattı? Eski yaşadığınız yerdeki yaşamınız ile buradaki yaşamınızdan bahseder misiniz?
12. Göç ederken Niğde'den ne tür beklentileriniz olmuştu? Beklentileriniz karşılandı mı?
13. Sizin gibi göç etmiş tanıdıklarınız var mı? Sürekli görüşmekte misiniz? Sosyalleşme süreciniz nasıl gelişiyor?
14. Komşularınız veya hemşehrileriniz var mı? Sürekli görüşmekte misiniz? Sosyalleşme süreciniz nasıl gelişiyor?
15. Tanıdıklarınız, komşularınız ve hemşehrileriniz ve sizin gibi göç etmiş tanıdıklarınız ile aranızda bir tür dayanışma olduğunu hissediyor musunuz?

16. Sizin gibi eşi vefat etmiş veya eşinden ayrılmış kadınlarla tanışıklığınız mevcut mu? Bu kadınların kendi aralarında herhangi bir dayanışma mevcut mu? Bu dayanışma hangi pratiklerle ilerlemekte?

